

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Veronika Dofková

**Srovnání právních předpisů pro uzavření manželství církve
římskokatolické, českobratrské evangelické a pravoslavné
v českých zemích a na Slovensku.**

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Srovnání právních předpisů pro uzavření manželství církve římskokatolické, česko-bratrské evangelické a pravoslavné v českých zemích a na Slovensku vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 15. 3. 2011

Veronika Dofková

.....

Poděkování:

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce, doc. Damiánu Němcovi, dr., za vedení práce, poskytnuté rady, materiály, všemožnou podporu a především za trpělivost a vstřícný přístup. Dále mé poděkování patří paní Mgr. Olze Navrátilové z právního oddělení Ústřední kanceláře církve československé evangelické za doplňující informace a kazateli církve československé evangelické, panu Pavlu Klineckému za upřesnění a vysvětlení některých sporných otázek a panu prot. RNDr. Mgr. Petru Novákovi, duchovnímu správci pravoslavné církevní obce v Olomouci.

Obsah

Úvod	7
1. POJETÍ MANŽELSTVÍ V JEDNOTLIVÝCH KŘESŤANSKÝCH CÍRKVÍCH	9
1.1. Stručný úvod do manželského práva římskokatolické církve	9
1.1.1. Přehled právní úpravy uzavírání manželství v římskokatolické církvi	9
1.1.2. Terminologie užívaná právem římskokatolické církve pro oblast manželského práva	10
1.1.3. Pojetí manželství v římskokatolické církvi	11
1.1.4. Možnost uzavření smíšeného manželství v římskokatolické církvi	14
1.1.5. Práva a povinnosti vyplývající manželům z platně uzavřeného manželství v římskokatolické církvi	16
1.2. Stručný úvod do manželského práva církve českobratrské evangelické	18
1.2.1. Přehled právní úpravy uzavírání manželství v ČCE	18
1.2.2. Terminologie užívaná ČCE pro oblast manželského práva	18
1.2.3. Pojetí manželství v církvi českobratrské evangelické	19
1.2.4. Možnost uzavření smíšeného manželství v ČCE	20
1.2.5. Práva a povinnosti vyplývající manželům z platně uzavřeného manželství v ČCE	21
1.3. Stručný úvod do manželského práva pravoslavné církve	22
1.3.1. Přehled právní úpravy uzavírání manželství v pravoslavné církvi	22
1.3.2. Terminologie užívaná právem pravoslavné církve pro oblast manželského práva	22
1.3.3. Pojetí manželství v pravoslavné církvi	23
1.3.4. Možnost uzavření smíšeného manželství v pravoslavné církvi	24
1.3.5. Práva a povinnosti vyplývající manželům z platně uzavřeného manželství v pravoslavné církvi ..	25
1.4. Srovnání	27
1.4.1. Srovnání právních předpisů	27
1.4.2. Srovnání pojetí manželství v jednotlivých církvích	28
1.4.3. Srovnání možnosti uzavření smíšeného manželství	29
1.4.4. Srovnání práv a povinností manželů vzniklých z platně uzavřeného církevního manželství	30
2. PŘEDSŤATKOVÉ ŘÍZENÍ	31
2.1. Osobní předpoklady snoubenců	31
2.1.1. Osobní předpoklady snoubenců pro uzavření manželství v římskokatolické církvi	31
2.1.2. Osobní předpoklady snoubenců pro uzavření manželství v ČCE	32
2.1.3. Osobní předpoklady snoubenců pro uzavření manželství v pravoslavné církvi	33
2.2. Příprava před uzavřením manželství	35
2.2.1. Pastorační příprava před uzavřením manželství v římskokatolické církvi	35
2.2.2. Právní příprava na uzavření manželství v římskokatolické církvi	36
2.2.3. Pastorační příprava na uzavření manželství v ČCE	38
2.2.4. Právní příprava na uzavření manželství v ČCE	38
2.2.5. Pastorační příprava na uzavření manželství v pravoslavné církvi	39
2.2.6. Právní příprava na uzavření manželství v pravoslavné církvi	39
2.3. Srovnání	39
2.3.1. Osobní předpoklady snoubenců	39
2.3.2. Pastorační příprava	39
2.3.3. Právní příprava	40
3. OKOLNOSTI BRÁNÍCÍ PLATNÉMU UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ	42
3.1. Okolnosti bránící platnému uzavření manželství v římskokatolické církvi	42
3.1.1. Překážky manželství	42
3.1.2. Překážky manželství jednotlivě	43
3.1.3. Zákazy manželství	48
3.2. Okolnosti bránící platnému uzavření manželství v ČCE	52
3.3. Okolnosti bránící platnému uzavření sňatku v pravoslavné církvi	55
3.3.1. Absolutní překážky uzavření manželství	55
3.3.2. Podmíněné překážky uzavření manželství	57
3.3.3. Zvláštní překážky manželství	59

3.4	Srovnání	59
3.4.1	Označení okolností bránících platnému uzavření manželství a možnost jejich odstranění	59
3.4.2	Manželské překážky	59
4.	POŽADAVKY NA ZPŮSOB UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ.....	61
4.1.	Požadavky na způsob uzavření manželství v římskokatolické církvi.....	61
4.1.1.	Právní a liturgické předpisy upravující způsob uzavření manželství.....	61
4.1.2.	Forma uzavření manželství.....	61
4.1.3.	Typy svatebních obřadů	63
4.1.4.	Možnost uzavření tajného sňatku	64
4.1.5.	Náležitosti svatebního obřadu	64
4.1.6.	Manželský slib.....	67
4.2.	Způsob uzavření manželství v církvi českobratrské evangelické.....	68
4.2.1.	Právní a liturgické předpisy upravující způsob uzavření manželství.....	68
4.2.2.	Forma uzavření manželství.....	68
4.2.3.	Typy obřadů	68
4.2.4.	Možnost uzavření tajného sňatku	70
4.2.5.	Náležitosti obřadu.....	70
4.2.6.	Manželský slib.....	72
4.3.	Způsob uzavření manželství v pravoslavné církvi	73
4.3.1.	Právní a liturgické předpisy upravující způsob uzavření manželství.....	73
4.3.2.	Forma uzavření manželství.....	73
4.3.3.	Typy obřadů	73
4.3.4.	Možnost uzavření tajného sňatku v pravoslavné církvi.....	74
4.3.5.	Náležitosti obřadu.....	74
4.3.6.	Manželský slib.....	77
4.4.	Srovnání	78
5.	NÁLEŽITOSTI MANŽELSKÉHO SOUHLASU	80
5.1.	Právní náležitosti manželského souhlasu	80
5.1.1.	Právní náležitosti manželského souhlasu v římskokatolické církvi.....	80
5.1.2.	Právní náležitosti manželského souhlasu v ČCE.....	81
5.1.3.	Právní náležitosti manželského souhlasu v pravoslavné církvi	81
5.2.	Srovnání	82
6.	ZAZNAMENÁNÍ UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ.....	83
6.1	Zaznamenání uzavření manželství v římskokatolické církvi.....	83
6.2.	Zaznamenání uzavření manželství v církvi českobratrské evangelické	84
6.3.	Zaznamenání uzavření manželství v pravoslavné církvi	85
6.4.	Srovnání	85
	Závěr	86
	Seznam použitých zdrojů	89
	Abstrakt práce.....	93
	Seznam klíčových slov	94

Úvod

Tématem mé diplomové práce je **srovnání právních předpisů pro uzavření manželství církve římskokatolické, českobratrské církve evangelické a pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku**. Cílem předkládané práce je poskytnout laickému čtenáři základní přehled o uzavírání manželství třech křesťanských církví: římskokatolické, českobratrské evangelické a pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku, a ukázat odlišnosti, které vyplývají z právních systémů, teologie a tradic srovnávaných církví.

Text práce reflektuje pouze současnou právní úpravu platnou v České republice, a tak může být práce užitečná i v právní praxi, měla by poskytnout odpověď na nejčastější otázky, které si lidé ohledně církevních sňatků kladou.

Při psaní této komparační práce jsem vycházela zejména z monografií, církevních a sekulárních právních předpisů a odborných článků ať už v tištěné či elektronické podobě. Nejpodrobněji je zpracována právní úprava v římskokatolické církvi; v případě českobratrské církve evangelické neexistuje monografické zpracování právní úpravy manželství; v případě pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku bylo nutné vyrovnat se s rozdílnými údaji v jednotlivých (nepříliš rozsáhlých) monografiích a porovnat je se sbírkou starobyklých kánonů z 1. tisíciletí, které jsou pro všechny pravoslavné církve základním (ovšem málo systematickým) pramenem práva. Je třeba zmínit, že u manželského práva římskokatolické církve došlo (oproti dosud vydaným monografiím) ke změně, kterou zavedl dokument papeže Benedikta XVI. *Omnium In Mentem* s účinností od 9. 4. 2010. Text práce již s touto změnou pracuje. V případě českobratrské církve evangelické jsem z nedostatku použitelné literatury musela doplňující informace získávat přímými dotazy směřovanými na právní oddělení Ústřední kanceláře církve českobratrské evangelické a některé informace jsem získala v osobním rozhovoru s kazatelem sboru ČCE. Táž situace nastala i v případě pravoslavné církve.

Na poli církevního práva dosud žádná publikace srovnávající právní předpisy pro uzavírání manželství v jednotlivých církvích neexistuje. Lze snad jen zmínit diplomovou práci Mgr. Gabriely Moravcové z CMTF UP Olomouc na téma: *Ekumenické aspekty právní disciplíny uzavření manželství v největších křesťanských církvích v ČR*, která sice nepřináší přímé srovnání, ale zabývá se uzavíráním manželství v největších křesťanských církvích v ČR v rámci jedné práce.

Při psaní práce jsem postupovala tak, že jsem vymezila a stručně popsala jednotlivé instituty manželského práva srovnávaných křesťanských církví a následně provedla pomocí

tabulek srovnání, kde jsem se snažila vystihnout hlavní rozdíly v jednotlivých právních úpravách.

Práce je členěna do šesti kapitol, které se dále dělí na popisné podkapitoly, které jsou vždy tři a popisují jednotlivý institut v té které církvi. Podkapitoly se dále dělí na jednotlivé body. Závěrem každé kapitoly je podkapitola srovnávací, kde je pomocí tabulek provedeno srovnání.

První kapitola práce přináší čtenáři stručný úvod do pojetí manželství v jednotlivých křesťanských církvích. Čtenář zde získá základní informace o právní úpravě manželského práva jednotlivých církví, specifické terminologii, jak dané církve chápou manželství, zda mohou do manželství vstupovat i duchovní, jak se církve dívají na smíšené manželství, zda připouští uzavření dalšího manželství a jaká jsou práva a povinnosti manželů po uzavření sňatku.

Druhá kapitola se již zaměřuje na uzavření manželství – popisuje předsňatkové řízení. Zde pojednáváme o osobních předpokladech snoubenců, které by měli splňovat před uzavřením sňatku a také popisujeme právní a pastorační přípravu, která sňatku předchází.

Třetí kapitola práce pojednává o okolnostech bránících platnému uzavření manželství, popisuje tedy překážky a zákazy manželství a možnost jejich odstranění. Vzhledem k tomu, že práce má reflektovat pouze současnou úpravu, zaměřujeme se v této kapitole pouze na nynější stav – historický vývoj překážek manželství ponecháváme zcela stranou.

Čtvrtá kapitola nazvaná požadavky na způsob uzavření manželství, poskytuje čtenáři informace o všem, co je nutné k uzavření církevně (i sekulárně) platného manželství. Je zde zachycen jak právní a liturgický rámec svatebního obřadu, tak i náležitosti obřadu samotného (tj. místo a doba sňatku, osoba oddávajícího, přítomnost snoubenců a svědků na obřadu atd.).

Pátá kapitola práce, náležitosti manželského souhlasu, stručně zkoumá náležitosti, které by měl manželský souhlas splňovat po právní stránce, aby bylo manželství bylo platně uzavřeno.

Poslední šestá kapitola práce se zabývá zaznamenáním uzavření manželství, tj. zápisem do příslušných církevních matrik a také do matriky státní.

Předkládaná práce si neklade za cíl být vyčerpávajícím přehledem manželského práva všech srovnávaných církví, to by s ohledem na rozsah a zadání práce nebylo ani možné, ani proveditelné. Přesto je třeba říci, že se jedná o téma velmi zajímavé, které by bylo možné uchopit z různých úhlů pohledu – například srovnávat historický vývoj jednotlivých institutů, nebo promítání různých křesťanských tradic do současné církevní právní úpravy. Soudíme, že by to mohlo být pro další zkoumání více než přínosné.

1. POJETÍ MANŽELSTVÍ V JEDNOTLIVÝCH KŘESŤANSKÝCH CÍRKVÍCH

1.1. Stručný úvod do manželského práva římskokatolické církve

1.1.1. Přehled právní úpravy uzavírání manželství v římskokatolické církvi

Stěžejním právním předpisem, který obsahuje úpravu manželského práva římskokatolické církve, je Kodex kanonického práva (dále jen „CIC/1983“) promulgovaný dne 25. ledna 1983, v pátém roce pontifikátu papeže Jana Pavla II.¹

A. Systematické zařazení manželského práva v rámci CIC/1983:

Podstatná část materie manželského práva římskokatolické církve je upravena ve IV. knize nazvané Posvěcující služba církve, v sedmé stati, která se dále dělí do deseti hlav:²

- Hlava 1 – Pastorační péče a příprava na uzavření manželství
- Hlava 2 – Zneplatňující překážky obecně
- Hlava 3 – Zneplatňující překážky jednotlivě
- Hlava 4 - Manželský souhlas
- Hlava 5 - Forma uzavření manželství
- Hlava 6 – Smíšená manželství
- Hlava 7 – Tajné uzavření manželství
- Hlava 8 – Účinky manželství
- Hlava 9 – Odloučení manželů
- Hlava 10 – Zplatnění manželství

Nyní platný CIC/1983 doznal určitých změn v roce 2009 – papež Benedikt XVI. ve čtvrtém roce svého pontifikátu vydal Motu Proprio Omnium In Mentem, který přinesl úpravy

¹ Schválení k vydání CIC/1983 udělila Česká biskupská konference dne 8. prosince 1993. V České republice vyšel CIC/1983 v latinsko – českém vydání, přičemž latinský text je úřední, český překlad je pouze orientační. V pochybnostech je rozhodující text latinský.

² srov. *Kodex kanonického práva*. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Praha : Zvon, 1994. s. 471 – 513. Shodně též: HRDINA, Ignác. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 292.

mj. i v oblasti manželského práva.³ Dokument byl promulgován 8. ledna 2010, nabyl účinnosti 9. dubna 2010 a lze očekávat projevení změn, tímto dokumentem zavedených, v právní a pastorační praxi. Podrobněji se změnami, které dokument *Omnium In Mentem* přinesl, budeme zabývat na příslušném místě.

Při zkoumání předpisů upravujících vznik manželství nesmíme zapomenout rovněž na předpisy liturgické. V případě uzavření manželství v římskokatolické církvi se při samotném obřadu postupuje podle knihy *Svatebních obřadů – římského rituálu*.⁴

1.1.2. Terminologie užívaná právem římskokatolické církve pro oblast manželského práva

Kanonické právo v oblasti manželství používá následující pojmy:

- **Nupturienti** jsou osoby, které chtějí v budoucnu uzavřít manželství. V běžném jazyce se pro ně užívá termínu snoubenci, což z pohledu kanonického práva není příliš přesné – ne všichni nupturienti jsou snoubenci – římskokatolická církev nepožaduje povinně zasnoubení jako předstupeň sňatku.⁵
- Pro manželství se používá latinský termín **matrimonium**. Zde je však třeba lišit následující pojmy (viz odrážky níže):
- **Manželská smlouva** (*foedus matrimoniale*) je označení pro posvátný svazek muže a ženy, který obecně nazýváme manželstvím. Původně se pro manželskou smlouvu používal termín „contractus sui genesis“, ale od šedesátých let 20. století (po konání II. vatikánského koncilu) se klade důraz na posvátnost manželského svazku, proto se nyní používá termín „foedus“ jako označení pro posvátnou smlouvu.⁶
- **Matrimonium in fieri** je manželství v procesu svého vzniku (příprava na uzavření manželství, předšňatkové řízení), jehož výsledkem je sňatek samotný.

³ Viz rovněž dokument z 26.října 2009, vydaný papežem Benediktem XVI: *Omnium In Mentem*. Oficiální překlad vyšel v *Acta České biskupské konference*. č. 5. ročník 2010, s. 15-19.

⁴ Římský rituál svatebních obřadů, vydaný papežem Pavlem VI. byl nově upraven podle ustanovení II. vatikánského koncilu, a upravený papežem Janem Pavlem II. K tomu srov. *Svatební obřady*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství a ČBK. 2007, 135 s.

Liturgickou stránkou nových svatebních obřadů z roku 1990 a jejího aktuálního dopadu v ČR se zabývá také NĚMEC, Damián. Liturgická stránka nových svatebních obřadů z r. 1990 a její aktuální dopad v České republice. *Studia theologica* č. 16, léto 2004, s. 1–15.

⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 14

⁶ Tamtéž, s. 14.

Ukončením tohoto procesu je administrativa následující po sňatku, která obnáší zejména zaznamenání uzavřeného manželství do matrik.

- **Matrimonium in facto esse** se realizuje po vykonaném svatebním obřadu a rozumí se jím manželství jako trvalý životní stav spojený s rodinným životem, rozvíjením partnerského vztahu manželů a řešením běžných životních situací.⁷

Některé aspekty vzniku manželství mají totožnou úpravu jak v katolických církvích východního obřadu, tak v římskokatolické církvi. Vzhledem k zadání práce a k faktu, že v České republice má mezi katolickými církvemi naprostou většinu římskokatolická církev, budeme se zabývat pouze církví římskokatolickou (tj. latinským obřadem) a východní katolické církve, které mají jinou právní úpravu, ponecháme stranou.

1.1.3. Pojetí manželství v římskokatolické církvi

A. Manželství podle římskokatolické církve

Důležitost manželství pro římskokatolickou církev nejlépe vystihuje fakt, že manželství je jednou ze sedmi svátostí.⁸ Katechismus katolické církve (dále jen „KKC“) uvádí, že „v manželském svazku mezi sebou muž a žena vytvářejí nejnuitnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na plození a výchovu potomků. Mezi pokřtěnými katolíky je tento svazek muže a ženy povýšen Ježíšem Kristem na svátost.“⁹ Manželská smlouva mezi pokřtěnými nemůže být platně uzavřena, pokud by nebyla svátostí (srov. CIC/1983, kánon 1055, § 2).

V římskokatolické církvi vytvořila pastorační a právní praxe široce rozvětvenou typologii manželství – podle šesti kritérií¹⁰ je manželství děleno do dalších kategorií a typů.

⁷ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 14.

Shodně též: DUDA, Ján. *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996, s. 43 – 44.

⁸ V římskokatolické církvi je sedm svátostí: svátost křtu, svátost biřmování, svátost eucharistie, svátost pokání a smíření, svátost pomazání nemocných, svátost kněžství, svátost manželství.

⁹ Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha : Zvon – České katolické nakladatelství, 1995, 760 s., srov. zejména čl. 1601 na s. 405. Shodně též CIC/1983, kánon 1055. *Kodex kanonického práva*. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Praha : Zvon, 1994. s. 471.

¹⁰ Manželství dělíme 1) podle toho, zda jde o manželství skutečné nebo zdánlivé, 2) podle vzniku a trvání manželství, 3) dělení podle právního řádu, v němž je manželství uzavíráno, 4) dle svátostnosti manželství, 5) podle integrity svátostného manželství, podle míry veřejnosti uzavření manželství.

K tomuto srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 20 – 23.

Výčet a charakteristika jednotlivých typů manželství se z hlediska zadání této práce jeví nadbytečným, proto uvádíme odkaz na příslušnou literaturu.¹¹

B. Podstatné náležitosti manželství

Podstatné náležitosti manželství uvedené v kánonu 1056 CIC/1983 jsou **jednota** (unitas) a **nerozlučnost** (indissolubilitas).

Samotná **jednota** je v nauce kanonického manželského práva chápána jako náležitost intenzivní (kvalitativní). Rozumí se jí skutečnost, že manželé společně mezi sebou sdílejí všechny aspekty lidského života. Stejně intenzivní sdílení s několika dalšími osobami najednou by popíralo vlastní podstatu a výjimečnost manželství jako nejvnitřnějšího osobního společenství muže a ženy. Výše zmíněná jednota může být také vykládána jako věrnost¹² – ne však v užším smyslu jako absence partnerské nevěry vůči manželovi. Věrností ve smyslu jednoty manželů lze, podle našeho soudu, rozumět věrnost v obtížných záležitostech všedního života. To je vyjádřeno mj. i ve vzájemném slibu během svatebního obřadu, kde si snoubenci slibují „zachovat lásku, úctu a věrnost, nikdy se (vzájemně) neopustit a nést společně vše dobré a zlé.“¹³

Nerozlučnost manželství je rovněž vyjádřena v vzájemném slibu snoubenců během svatebního obřadu: „Dokud nás smrt nerozdělí“¹⁴ Tím je zdůrazněno, že manželství je celoživotním společenstvím, které se vyznačuje především stálostí obou partnerů v manželském svazku. Zde lze rozumět věrností stálost manželů v partnerském vztahu.¹⁵

Jsmo názoru, že manželství v římskokatolickém duchu znamená úplné přijetí manžela, se vším všudy, tedy i s jeho budoucností, o níž v okamžiku sňatku nevíme, jaká bude. Na druhé straně je úplné odevzdání se manželovi s budoucností vlastní.¹⁶ **Jednota** manželů pak podle našeho soudu spočívá ve vnitřně prožívaném osobním společenství výhradně mezi manželi, která se navenek projevuje ve společném trpělivém snášení a řešení těžkostí všedního života.

¹¹ Tamtéž s. 20–23.

Srov. též: DUDA, Ján. *Katolické manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. s. 31 – 48.

¹² NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 16.

¹³ *Svatební obřady*. Ve spolupráci s ČBK vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří. 2007, 135 s. Srov. zejména s. 39, kde je uvedeno znění vzájemného slibu, možné obměny tohoto slibu jsou uvedeny s. 40–41.

¹⁴ Tamtéž, s. 39 – 41.

¹⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 16.

¹⁶ *Svatební obřady*. Ve spolupráci s ČBK vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří. 2007, 135 s. Srov. zejména s. 39. zmíněné publikace, kde je uvedeno znění vzájemného slibu: „Já X., přijímám Tebe, Y., za manžela/manželku...“ možné obměny textu slibu jsou uvedeny na s. 40 – 41.

Nerozlučnost pak nachází své vyjádření v povaze manželství jako společenství celoživotního, které není lidskou mocí rozlučitelné.¹⁷

C. Postoj katolické církve k občanským sňatkům

Podle kanonického práva je pro katolíky platné pouze manželství, které je uzavřené formou církevního sňatku, tj. před orgánem římskokatolické církve.¹⁸ Z toho vyplývá, že pokud je uzavřeno manželství pouze civilní formou (a alespoň jeden z nupturientů je katolík nebo je do katolické církve po křtu přijatý), je podle římskokatolické církve neplatné.¹⁹ Ti, katolíci (nebo manžel, který je katolík), kteří uzavřeli jen občanský sňatek, jsou z pohledu kanonického práva svobodní a na jejich soužití (které je podle civilního práva považováno za manželské) je nahlíženo jako na konkubinát. Z tohoto stavu pak vyplývá, že katolík žijící v občanském sňatku nemůže přistupovat ke svátostem.²⁰

D. Manželství římskokatolického duchovenstva

Až do 12. století, kdy byl zaveden povinný celibát bylo možné (byť povětšinou zakázané, a proto spojené s církevními tresty), aby i kněží vstupovali do manželství a zakládali rodiny.

Podle současné úpravy v CIC/1983 musíme rozlišovat závazek celibátu (svobodný muž přijme svátost svěcení) a překážku svěcení (již vysvěcený muž hodlá uzavřít manželství). Ženatý muž může v římskokatolické církvi přijmout pouze jáhenské svěcení (jako tzv. trvalý jáhen, který jáhenskou službu vykonává při svém občanském zaměstnání).²¹

¹⁷ Rozlišujeme *nerozlučitelnost vnitřní* – ze strany manželů, kteří nejsou způsobilí zrušit své manželství – a *nerozlučitelnost vnější* – ze strany kompetentní církevní autority. K tomu blíže: NĚMEC, Damián: *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří. 2006, zejména s. 17.

Na tomto místě také považujeme za vhodné zmínit presumpci platnosti manželství jak ji uvádí CIC/1983, kánon 1060: V pochybnostech se manželství považuje za platné, pokud se neprokáže opak. K tomu srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 19 – 20.

¹⁸ Jedná se zde o vázanost kanonickou formou (CIC/1983, kán. 1117). Tato forma musí být dodržena, aby bylo manželství platné za předpokladu, že alespoň jeden z nupturientů (nebo oba) se stal de iure katolíkem a nebo je do katolické církve po křtu přijat. Srov. též: NĚMEC, Damián: *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 24 a s. 140.

Dále srov. též. Motu proprio Benedikta XVI. *Omnium In Mentem* z 26. října 2009, účinný od 9. 4. 2010. Oficiální překlad vyšel v *Acta České biskupské konference*. č. 5. ročník 2010, s. 15-19.

¹⁹ Tato neplatnost ale není bezvýjimečná – viz CIC/1983, kán. 1116, 1117, 1127.

²⁰ NĚMEC, Damián: *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 41.

²¹ Tamtéž, s. 57–58.

CIC/ 1983 zná v kán. 1087 překážku svěcení, která je překážkou církevního práva a je tudíž dispensovatelná. Dispenz od překážky svěcení uděluje Apoštolský stolec²², a teprve po obdržení této dispenze může muž (kněz nebo jáhen) uzavřít manželství, které bude z pohledu římskokatolické církve platné.²³

E. Možnost uzavření dalšího manželství

Pro manželství v pojetí římskokatolické církve je typická nerozlučitelnost. V ideálním případě má manželství trvat celý život a zaniknout přirozeně smrtí jednoho z manželů.²⁴ Přesto v životě nastávají situace, kdy soužití manželů vlivem nastalých okolností (domácí násilí, týrání dětí, nevěra, negativní povahové rysy některého z manželů) již dále není únosné a možné; pro tuto situaci je určen právní institut přerušení manželského společenství při zachování manželského svazku (kán. 1151 až 1155 CIC/1983).

Otázku civilního rozvodu manželství teď ponecháme zcela stranou. Nová manželství mohou stávající manželé uzavřít, pokud jejich manželství bylo po prošetření církevními soudy prohlášeno za neplatné.²⁵ V případě nesvátoštného manželství lze uplatnit privilegium Petrinum a Paulinum.²⁶

1.1.4. Možnost uzavření smíšeného manželství v římskokatolické církvi

Na smíšená manželství pamatuje CIC/1983 v Hlavě 6 (kán. 1124 – 1129). Smíšeným manželství se rozumí sňatek katolíka s osobou, která přísluší k jiné křesťanské církvi než katolické (křesťan jiného vyznání).²⁷

²² Na dispenz od svěcení mohou pomýšlet pouze kněží nebo jáhni, biskupům se dispenz neudílí. Viz. NĚMEC, Damián: *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 58.

²³ Tamtéž, s. 19.

Bude se tedy jednat o pokus o uzavření manželství, když jeden z nupturientů ví, že nemůže uzavřít manželství, protože je buď dosud vázán v jiném platném manželství nebo svěcení/řeholní sliby. Pokud člen řeholního institutu uzavře byť jen civilní manželství, má to za následek jeho propuštění z tohoto institutu, srov. CIC/1983, kán. 694.

²⁴ CIC/1983, kán. 1141.

²⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 42.

²⁶ Jedná se o rozlučení manželství ve prospěch víry, kdy je předpoklad, že v novém manželství budou lepší podmínky pro život z víry a náboženskou výchovu dětí. Více viz NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 182 a dále.

²⁷ Může jít např. o sňatek mezi katolíkem a pravoslavným křesťanem – k tomu blíže NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 140–149.

Příslušný místní ordinář dovoluje uzavření smíšeného sňatku po zvážení všech rozumných a spravedlivých důvodů. Bez tohoto dovolení je uzavřený sňatek platný, ale nedovolený.²⁸

Nupturienti, kteří chtějí uzavřít smíšený sňatek, musí rovněž splnit podmínky stanovené kán. 1125:

- **Katolický nupturient** musí deklarovat svou připravenost chránit se odpadu od víry, dále se od něj vyžaduje upřímný příslib snahy o křest a výchovu všech dětí, které z manželství vzejdou, v katolické církvi.
- **Nekatolický nupturient** musí o příslibech učiněných katolickým nupturientem vědět a rovněž musí být známo, že nekatolický nupturient si je opravdu vědom příslibů a povinností katolického nupturienta (tj. že chápe, co tyto přísliby znamenají a jak se projeví v praktickém životě manželů a rodiny).
- Oba nupturienti musí být poučeni o účelu a podstatných vlastnostech manželství. Ani jeden z nupturientů nesmí žádnou z těchto podstatných vlastností či dokonce účel manželství vylučovat.
- Prohlášení a přísliby stvrzuje katolický nupturient písemně do snubního protokolu a nekatolický nupturient do téhož protokolu písemně stvrdí své seznámení s přísliby katolického nupturienta.²⁹

Partikulární právo upravuje způsob provedení těchto prohlášení a příslibů. V českých podmínkách přísluší stanovení způsobu provedení České biskupské konferenci, která rovněž určí způsob, jímž se toto zajistí pro vnější obor a oznámí nekatolické straně.³⁰

Při samotném obřadu uzavírání manželství se postupuje podle kánonu 1108 – „manželství je platně uzavřeno před oddávajícím místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem nebo jáhnem od některého z nich pověřených a před dvěma svědky podle norem vyjádřených v CIC/1983, ve stati VII., Hlavě 5 – Forma uzavření manželství“.³¹

Ustanovení kánonu 1127 v § 3 potom přímo zakazuje, aby před nebo po kanonickém uzavření manželství konaly jiné náboženské obřady téhož sňatku, jejichž účelem by bylo vyjádření manželského souhlasu.

²⁸ CIC/1983, kán. 1124. Nejedná se zde o překážku manželství, ale o zákaz.

²⁹ CIC/1983, kán. 1125; 1°, 2°, 3°.

³⁰ CIC/1983, kán. 1126, k tomu srov. též NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 55 – 56.

³¹ CIC/1983, kán. 1108.

Zjednodušeně řečeno: po kanonickém uzavření manželství mezi katolíkem a křesťanem jiného vyznání/osobou jiného náboženství nelze následně vykonat svatební obřad podle předpisů církve nekatolického nupturienta. A stejně tak není přípustné, aby svatební obřad byl vykonáván současně a společně katolickým a nekatolickým duchovním (každý podle svého obřadu) a byl jimi vyžadován manželský souhlas.³²

Uzavřením manželství katolíka s nekatolíkem vzniká duchovním povinnost v oblasti manželské pastorace – dbát na to, aby se oběma manželům (katolickému i nekatolickému partnerovi) a jejich dětem, které ze smíšeného manželství vzejdou dostávalo duchovní pomoci k plnění jejich závazků.³³

Pastorační praxe ukazuje zajímavý jev: mnohdy je méně ohrožen manželský soulad i víra v manželství katolíka a osoby nepokřtěné, které se k náboženství staví tolerantně; tj. osoba sice nevěřící, ale skutečně lidsky dobrá, než v manželství katolíka s křesťanem jiného vyznání.³⁴

1.1.5. Práva a povinnosti vyplývající manželům z platně uzavřeného manželství v římskokatolické církvi

Samotná práva a povinnosti manželů, která jim vyplývají z platně uzavřeného manželství v římskokatolické církvi jsou pod názvem **Účinky manželství** upraveny v CIC/1983 v Knize IV, Hlava 8.

Práva a povinnosti manželů z platně uzavřeného manželství v římskokatolické církvi lze vyčíst z cílů manželství³⁵:

- Plození a výchova potomstva – dobro potomstva (bonum prolis)
- Vzájemná věrnost vyplývající z jednoty manželů – dobro věrnosti (bonum fidei)
- Nerozlučitelnost posílená silou svátosti – dobro svátosti (bonum sacramenti)
- Personální cíl – dobro manželů (bonum coniugium)

A. Právní postavení manželů vůči sobě navzájem

Důraz je kladen na trvalou a výlučnou povahu manželství a rovnost manželů, co do práv a povinností ohledně všeho, co patří ke společenství manželského života. Příkladem jmenujme

³² CIC/1983, kán. 1127, § 3.

³³ CIC/1983, kán. 1128.

³⁴ Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 55., dále s. 88 – 95.

³⁵ Tamtéž, s. 18, shodně též CIC/1983, kán. 1055.

společné soužití, věrnost, společné hospodaření a uhrazování nákladů na domácnost, vzájemné zastupování v běžných záležitostech atd.³⁶

B. Právní postavení potomků manželů

Za manželské děti se považují potomci počatí nebo narození z platného nebo domnělého manželství, jejichž otcem je manžel matky, pokud není prokázán opak. CIC/1983 pak v kán. 1138, § 2 zná ještě dvě další domněnky otcovství: manželské je dítě narozené alespoň po 180 dnech od uzavření manželství a nebo narozené po nejvýše 300 dnech od skončení manželského soužití.³⁷

Co se týče postavení nemanželských dětí, ty, (za předpokladu, že jsou legitimovány následným manželstvím rodičů nebo reskriptem Apoštolského stolce), mají stejné postavení jako manželské děti, pokud není stanoveno jinak.³⁸

Ve vztahu rodičů k dětem stanoví kanonické právo povinnost dbát na výchovu dětí na poli fyzickém, kulturním a společenském a zejména mravním a náboženském.

Katolická výchova dětí může být zajištěna jednak individuálně nebo i ve spolupráci se společenstvím věřících (katecheze dětí, výuka náboženství ve školách nebo na faře, popřípadě když dítě navštěvuje církevní školu)³⁹

³⁶ CIC/1983, kán. 1134, 1135, podle našeho soudu lze subsidiárně použít zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů, zejména ustanovení § 18–21 tohoto zákona, kde je popisovaná materie upravena. [online]: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=Z%C3%A1kon%20o%20rodin%C4%9B&PC_8411_l=94/1963&PC_8411_ps=10#10821>, [cit. dne 18. 3. 2011].

³⁷ Viz též příslušná ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů: § 51 a n., zejména první domněnka otcovství, která je obsahově shodná s domněnkami podle CIC/1983, kán. 1138. Otcem dítěte je manžel matky, pokud se neprokáže opak. Za manželské se považují děti narozené alespoň po 180 dnech od uzavření manželství nebo nejvýše 300 dní od skončení manželského života.

³⁸ CIC/1983, kán. 1139 a 1140.

³⁹ CIC/1983, kán. 1136.

1.2. Stručný úvod do manželského práva církve českokobratrské evangelické

1.2.1. Přehled právní úpravy uzavírání manželství v ČCE

Českokobratrská církev evangelická (dále jen „ČCE“) nemá vlastní právní předpisy pro uzavření manželství. Řídí se právem sekulárním – zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „ZoR“).⁴⁰ Některé právní náležitosti jsou doplňkově upraveny předpisy ČCE: v Řádu sborového života a v Řádu pro kazatele.⁴¹ Je však třeba upozornit na dokument schválený na 4. zasedání 32. synodu ČCE v roce 2010, který přináší právní pokyny pro uzavírání manželství v ČCE.⁴²

Samotné svatební shromáždění a požehnání sňatku se koná podle prvního dílu bohoslužebné knihy Agenda církve českokobratrské evangelické, která obsahuje celkem pět možných formulářů svatebního shromáždění.⁴³ Zároveň byly v roce 2010 schváleny na 4. zasedání 32. synodu ČCE bohoslužebné formuláře pro uzavírání manželství ve svatebním shromáždění, tzv. Agenda pro svatební shromáždění, zvaná též Agenda 2010.

1.2.2. Terminologie užívaná ČCE pro oblast manželského práva

ČCE nemá žádnou speciální terminologii pro manželské právo. Narozdíl od římskokatolické církve se vyhýbá označení manželství pojmem „manželská smlouva.“ V evangelické tradici se dává přednost označení „**manželský svazek**,“ protože manželství má nejen právní a institucionální rozměr, ale především rozměr osobní a intimní. Manželství se

⁴⁰ Tam, kde je v textu týkajícím se ČCE uvedeno jen číslo paragrafu, myslí se tím příslušné ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., o rodině v platném znění.

⁴¹ Srov. *Řád sborového života*. [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czt/rsz.htm>>, [cit. dne 14.7.2010].

dále srov. *Řád pro kazatele*. [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czt/rk.htm>>, [cit. dne 14.7. 2010].

⁴² *Uzavírání sňatků z hlediska řádů ČCE a českého právního řádu*. [online]: <<http://www.e-cirkev.cz/data/att/Uzav%C3%ADr%C3%A1n%C3%AD%20s%C5%88atk%C5%AF%20z%20pr%C3%A1vn%C3%ADho%20hlediska%20-%20pokyny.pdf>>, [cit. dne 19. 2. 2011].

⁴³ Srov. *Agenda církve českokobratrské evangelické – Bohoslužebná kniha*. Díl první. Praha : SR ČCE. 1983. 212 s. Jednotlivé formuláře pro svatební shromáždění se liší podle vztahu snoubenců k ČCE. O odlišnostech těchto formulářů pojednáme v příslušné kapitole, přičemž stejně jako u ostatních srovnávaných církví nebudou podrobně rozepisovány celé obřadní formuláře. Zde rovněž došlo k malé změně – viz dokument 4. zasedání 32. synodu ČCE: *Agenda pro svatební shromáždění*. [online]: <<http://www.e-cirkev.cz/data/att/Agenda%20-%20formul%C3%A1%C5%99e%20pro%20svatebn%C3%AD%20shrom%C3%A1%C5%BEd%C4%9Bn%C3%AD%202010.pdf>>, [cit. dne 19. 2. 2011].

nezakládá pouze na souhlasu ženicha a nevěsty, je stavem, který počítá s lidským rozhodnutím a domluvou.⁴⁴

Vlastní svatební obřad je pak označen jako „**svatební shromáždění**“.

1.2.3. Pojetí manželství v církvi českokobratrské evangelické

A. Manželstvím podle církve českokobratrské evangelické

Stejně jako v ostatních křesťanských církvích je manželství chápáno jako trvalé životní společenství muže a ženy založené na vztahu lásky, úcty a důvěry. Tento vztah je jedním z předpokladů pro vznik manželství a zároveň v manželství nabývá nových dimenzí.⁴⁵

Svátostnost manželství – reformační církve mají užší vymezení svátostí. Manželství zde není svátostí, nýbrž je považováno za profánní záležitost ozvláštněnou v evangelickém pojetí „Boží láskou, kterou mají manželé neustále před očima a o kterou se neustále opírají.“⁴⁶

Specifikem manželství v pojetí církve českokobratrské evangelické (ČCE) je, že oproti ostatním srovnávaným křesťanským církvím (římskokatolické a pravoslavné) nejsou na snoubence, kteří chtějí v ČCE uzavřít sňatek, kladeny téměř žádné zvláštní požadavky, vyplývající z příslušnosti k církvi. Požehnání sňatku ve svatebním shromáždění mohou obdržet i snoubenci, kteří nebyli vychováni v křesťanské tradici, ale touží přijmout požehnání od Boha.⁴⁷

B. Postoj církve českokobratrské evangelické k občanským sňatkům

V ČCE má stejnou platnost sňatek uzavřený před orgánem státu (civilní sňatek) i před orgánem církve. Manželé, kteří už sňatek uzavřeli civilně mohou požádat o požehnání jejich sňatku ve sborovém shromáždění. Snoubenci, kteří chtějí manželství uzavřít tak mohou učinit ve

⁴⁴ *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 19.

⁴⁵ *Manželství. Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 6.

⁴⁶ V římskokatolické církvi je manželství znamením Boží milosti a odkazuje k řádu spásy, to v evangelické tradici není, srov. *Manželství. Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 20.

⁴⁷ *Agenda církve českokobratrské evangelické – Bohoslužebná kniha*. Díl první. SR ČCE. Praha : 1983, s. 172 –173.

svatebním shromáždění sboru.⁴⁸ V obou případech jsou připomínána Boží zaslíbení pro manželství a je pro ně vyprošováno a vyhlášováno Boží požehnání.⁴⁹

C. Manželství u evangelického duchovenstva

Evangelická tradice svých duchovním celibát povinně neukládá – považuje jej za „charisma, které existuje, ale je zvláštním darem nemnohých lidí.“⁵⁰ V ČCE mohou duchovní⁵¹ vstupovat do manželství bez jakýchkoliv omezení.

D. Možnost uzavření dalšího manželství

V pojetí ČCE nemá být bráněno rozchodu manželů a následnému rozvodu. V evangelické tradici je „bránění rozchodu manželů a rozvodu manželství s odkazem na jeho nerozlučitelnost omyl pyšně popírající fakt tvrdosti srdce.“ Pravidlo nerozlučitelnosti neznámá zákaz rozvodu.⁵² Rozvod a následný nový sňatek, byť oboje proběhne „jen“ civilní formou, není v ČCE na překážku a nebrání ani v přístupu ke svátostem.

1.2.4. Možnost uzavření smíšeného manželství v ČCE

Českobratrská církev evangelická chápe smíšené manželství jako svazek evangelického a neevangelického křesťana (je zde mnoho možností uzavírání manželství mezi křesťany různých denominací). Může jít o:⁵³

- Manželství evangelíka a katolíka (ČCE žádné požadavky na snoubence odlišného vyznání neklade, římskokatolická církev ano).⁵⁴
- Manželství člena ČCE a člena Církve adventistů sedmého dne.
- Manželství mezi příslušníky evangelických církví, které jsou sdruženy ve Společenství evangelických církví v Evropě (Leuenberské společenství).⁵⁵ Může

⁴⁸ Civilně uzavřený sňatek může být požehnan i během nedělního sborového shromáždění, ale to se neděje moc často – důraz je kladen na svěcení neděle. Ale i tak může být požehnání manželům uděleno během přímluvných modliteb. Sňatek, který má být teprve uzavřen se koná ve svatebním shromáždění – to je příležitostné shromáždění sboru církve, které se koná za účelem sňatku.

⁴⁹ Srov. Příležitostná shromáždění, článek 3, bod 2 *Řádu sborového života*. [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/rsz.htm>>, [cit. dne 14. 7. 2010].

⁵⁰ ⁵⁰ *Manželství. Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 17 – 18.

⁵¹ V případě ČCE se jedná nejen o muže, ale i o ženy, které mohou působit na všech stupních hierarchie duchovenstva.

⁵² Tamtéž, s. 7.

⁵³ K tomu blíže: *Manželství. Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 45 – 53.

⁵⁴ V případě sňatku evangelíka s římským katolíkem se vše, včetně vlastního svatebního obřadu, děje podle práva římskokatolické církve.

být bez jakýchkoli problémů uzavřeno. Tyto církve se v rámci Leuenberského společenství plně uznávají. Po uzavření sňatku je jen na rozhodnutí manželů, ve které církvi budou žít a ve které víře budou vyrůstat jejich děti (první zasedání synodu církví LS).

- Manželství evangelíka a partnera, který není křesťanem vůbec (ateista nebo příslušník jiného než křesťanského náboženství).

Podle pojetí ČCE je i nekřesťan člověk Bohem milovaný a tak v určitých případech po zvážení staršovstva a na odpovědnost kazatele můžou uzavřít sňatek v ČCE i nekřesťané⁵⁶.

1.2.5. Práva a povinnosti vyplývající manželům z platně uzavřeného manželství v ČCE

Již jsme si nastínili, že pro ČCE má manželství uzavřené před státem má stejnou váhu jako manželství uzavřené před církví. Proto lze říci, že manželům vyplývají z platně uzavřeného sňatku stejné závazky jako manželům, kteří uzavřeli civilní sňatek.⁵⁷

Práva a povinnosti vyplývající z faktu uzavření manželství v ČCE nejsou rovněž speciálně stanoveny. Pouze v § 2 odst. 2. Církevního zřízení je požadavek na život ve víře a výchovu dětí v evangelické tradici. To se však netýká jen manželů, ale všech členů ČCE obecně.⁵⁸

⁵⁵ Leuenberské společenství církví – je sdružením 105 protestantských církví z Evropy a Jižní Ameriky, které sdružuje církve luterské, kalvínské, unionované a metodistické. Na základě tzv. Leuenberské konkordie z roku 1973 tyto církve sdílejí kazatelnu a stůl Páně. V České republice jsou členy tohoto společenství ČCE, Církev československá husitská, Církev bratrská a Evangelická církev metodistická. Tyto české církve pořádají každé dva roky české synody Leuenberského společenství. Srov. též *Leuenberská konkordie*. Tento článek je v elektronické podobě dostupný [online]: <http://www.evangelnet.cz/texty:leuenberska_konkordie> [cit. dne 22. 7. 2010].

⁵⁶ *Manželství. Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 51 – 53.

⁵⁷ K tomu srov. příslušná ustanovení zákona o rodině, zejména § 18 – 21. Jedná se například o společné soužití manželů, jejich vzájemnou věrnost, společnou péči o děti, domácnost, vzájemné zastupování v běžných záležitostech atd.

⁵⁸ § 2 odst. 2 *Církevní zřízení*. [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.htm#P2>>, [cit. dne 22. 7. 2010].

1.3. Stručný úvod do manželského práva pravoslavné církve

1.3.1. Přehled právní úpravy uzavírání manželství v pravoslavné církvi

Manželské právo pravoslavné církve není uceleně kodifikováno. Právní úprava je značně roztříštěná, jednotlivé kánony týkající se manželství jsou obsažené v Knize posvátných Pravidel.⁵⁹

Pro přehlednost a lepší orientaci v Pravidlech, která se týkají manželství uvádíme následující rozdělení:

- **Kanonická pravidla pravoslavné církve:**
 - ◆ **Apoštolská pravidla** – 19. a 26. pravidlo
 - ◆ **4. všeobecný sněm, chalcedonský** – 14., 15., 16. a 27. pravidlo
 - ◆ **Trullský sněm** - 6., 44., 53., 54. a 72. pravidlo
- **Pravidla místních sněmů:**
 - ◆ **Ankýrský sněm** – 10. pravidlo
 - ◆ **Neocesarejský sněm** – 1. a 2. pravidlo
 - ◆ **Gangrský sněm** – 15. a 16. pravidlo
 - ◆ **Laodicejský sněm** – 10. a 31. pravidlo
 - ◆ **Cařihradský dvojnásobný sněm** – 5. pravidlo
 - ◆ **Kartágenský sněm** – 20. a 21. pravidlo
- **Pravidla sv. Otců**
 - ◆ **Pravidla sv. Basila Velkého** – 18., 19., 23., 24., 30., 31., 44., 75., 76., 78., 87. a 88. pravidlo.

Vlastní svatba v chrámu pak probíhá podle obřadu Tajiny sňatku.⁶⁰

1.3.2. Terminologie užívaná právem pravoslavné církve pro oblast manželského práva

Ekvivalentem pro výraz „svátost“, který zavádí právo pravoslavné církve, je „**tajina**“. V pravoslavné církvi je manželství terminologicky označeno jako „**svatá tajina sňatku**“. V souvislosti s tím, zda se jedná o první nebo druhé manželství rozlišujeme „**obřad velikého sňatku**“, který se koná, když alespoň jeden ze snoubenců vstupuje do manželství poprvé, a

⁵⁹ *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel.* Dostupné ke stažení v souboru zip[online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>> [cit. 22. 7. 2010].

⁶⁰ *Tajina sňatku.* [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [cit. 22. 7. 2010].

méně slavnostní „**obřad dalšího sňatku**“ – ten se koná v okamžiku, kdy oba snoubenci vstupují do dalšího manželství (lhostejno jestli jde o druhé či třetí manželství). Pravoslavná církev další manželství (druhé a třetí manželství) nevyklučuje, pojímá je však jako projev lidské slabosti, proto se obřad dalšího sňatku nese spíše v duchu pokání.⁶¹ Čtvrté a další manželství je však vyloučeno.

Během svatebního obřadu je ženichovi a nevěstě vyprošována „**blahodat'**.“ Tento termín bychom mohli česky přeložit jako Boží milost.⁶²

1.3.3. Pojetí manželství v pravoslavné církvi

A. Manželství podle pravoslavné církve

Manželství je v pravoslavné církvi je chápáno jako Boží řád a ustanovení, jehož určením je zachování lidského pokolení, obohacení a zkrásnění lidského života. V pravoslavném pojetí je manželství celoživotním svazkem lásky dvou lidí, muže a ženy, kteří se překročením své přirozenosti sjednotí nejen jeden s druhým, ale oba společně s Kristem.⁶³

Vzhledem ke své výjimečnosti je manželství jednou z hlavních svatých tajin, která je získávána v zákonném svazku skrze požehnání kněze a završena ve společném přijetí eucharistie.⁶⁴

B. Postoj pravoslavné církve k občanským sňatkům

Pro pravoslavné křesťany je církevní forma sňatku jediná možná, uzavření manželství pouze před orgánem státu není pro pravoslavnou církev přijatelné.⁶⁵

C. Manželství u pravoslavného duchovenstva

V pravoslavné církvi je tradice ženatého duchovenstva. Manželství však musí být uzavřeno ještě před chirotonií (svěcením). Po svěcení už podjáhén (hypodiakon), jáhén (diakon)

⁶¹ K tomu blíže: JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 136.

Dále srov. *Svatá tajina sňatku*. [online]: <<http://www.pravoslavni.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 23. 7. 2010], s. 35 a násl.

⁶² Blíže vysvětlení pojmu „blahodat'“ je dostupné [online]: <<http://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=220>>, [cit. dne 23. 7. 2010].

⁶³ Od dob sv. Pavla je manželství tajinou, která je vykládána jako obraz Krista a církve. K tomu blíže: MILKO, Pavel. *Manželství v pravoslaví*. [online]: <<http://www.dogmatika.wz.cz/manz.htm>>, [cit. dne 23. 7. 2010].

⁶⁴ JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 127.

⁶⁵ Tamtéž, s. 136.

a kněz (jerej, presbyter)⁶⁶ manželství uzavřít nemohou – chirotonie je totiž jednou z absolutních překážek uzavření manželství. Sňatek uzavřený osobou po chirotonii je neplatný.⁶⁷ Manželství je rovněž zapovězeno osobám, které daly slib panenství.⁶⁸

D. Možnost uzavření dalšího sňatku

Pravoslavná církev akceptuje jako projev lidské slabosti druhé manželství rozvedených a do čtyřicátého roku věku rovněž manželství třetí, byť s uvalením určitých epitimií.⁶⁹ Uzavření čtvrtého manželství vdovce a vdovy, kteří třikrát ovdověli dovoleno není. Pokud by takové manželství bylo uzavřeno, bylo by neplatné. Klerik a ti, kteří do čtvrtého manželství vstoupili by pak podlehlí přísné epitimii.⁷⁰

1.3.4. Možnost uzavření smíšeného manželství v pravoslavné církvi

Problematiku smíšených manželství mezi pravoslavným křesťanem a křesťanem jiného vyznání, popř. osobou vyznávající jiné náboženství, popř. osobou bez vyznání upravují pravidla církevních sněmů:

- Laodicejského (10. a 31. pravidlo)
- Kartaginského (21. pravidlo)
- Chalcedonského (14. pravidlo)
- III. Konstantinopolského (72. pravidlo)

Obecně lze říci, že pravoslavná církev se ke smíšeným manželstvím staví velmi odmítavě.

Manželství pravoslavného a osoby jiného náboženství lze uzavřít, jen když nepravoslavná strana slíbí svůj přestup k pravoslavné církvi. V rámci tzv. ikonomie⁷¹ se po přihlédnutí ke specifickým okolnostem toleruje smíšené manželství za předpokladu, že děti

⁶⁶ V závorkách uvádíme označení těchto církevních hodností podle pojmosloví pravoslavné církve. Vysvětlení některých pojmů je dostupné [online]: <<http://www.orthodoxia.cz/slovník.htm>>, [cit. dne 18. 3. 2011].

⁶⁷ JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 128.

⁶⁸ Tamtéž, s. 128, jedná se o mnichy a mnišky.

⁶⁹ Epitimie je termín pravoslavné církve označující kající skutky. Bližší vysvětlení je dostupné na internetu [online]: <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=77&sel_podtema=947&sel_text=3080>, [cit. dne 26. 7. 2010].

⁷⁰ JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 128.

⁷¹ Ikonomie je právo duchovenstva pozastavit platnost některého církevního pravidla pro danou osobu za specifických okolností a na jistý čas. [online]: <http://www.ambon.or.cz/ambon.pl?thread=422>>, [cit. dne 23.7. 2010]

z manželství vzešlé budou pokřtěny a vychovány v pravoslavné církvi.⁷² Pokud smíšený sňatek proběhne, musí se tak stát výlučně podle pravidel pravoslavné církve.⁷³

Manželství pravoslavného a heretika je zakázané a manželství pravoslavného a nekřesťana se vůbec nedovoluje.

Netolerantní postoj ke smíšenému manželství odůvodňuje pravoslavná církev především tím, že podmínkou manželství je jednota víry a společná připravenost manželů žít spolu v pravoslavné církvi.⁷⁴

1.3.5. Práva a povinnosti vyplývající manželům z platně uzavřeného manželství v pravoslavné církvi

A. Práva a povinnosti mezi manželi navzájem

Cílem manželství v pravoslavném pojetí je dosažení plnosti bytí, prokreativní cíl manželství (plození a výchova potomstva) je až druhořadý. Podle sv. Jana Zlatoústého je žena pomocnicí a přítelkyní muže a dohlíží na dům. Muž naopak svými skutky a slovy zasívá v domě zbožnost a dbá na spásu duše své manželky.⁷⁵

Manželé si mají být vzájemně věrni, prokazovat si lásku a úctu, vyhýbat se sporům, obviňování a ubližování slovy i skutky a společně žít sjednoceni v pravoslavné víře.⁷⁶ Z pravoslavné víry jim vyplývá povinnost účasti na bohoslužbách a v některé dny i povinnost sexuální zdrženlivosti.⁷⁷

⁷² Nepravoslavná strana musí slíbit, že nebude bránit pravoslavnému v praktikování pravoslavné víry, nebude naléhat na jeho/její vystoupení z pravoslavné církve. Druhým příslibem nepravoslavné strany je, že děti budou vychovány v pravoslavné víře.

Jedná se o podobné přísliby s nimiž při smíšením sňatku v římskokatolické církvi dává nekatolická strana najevo své srozumění.

⁷³ Obřad musí být v pravoslavném chrámu, vedený pravoslavným knězem a podle pravoslavných pravidel, která musí být přísně dodržena. Srov. též: JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 133 – 134.

⁷⁴ Tamtéž, s. 133.

⁷⁵ KORMANÍK, Peter. *Poučení k posvátné tajně sňatku – výbor z připravované liturgiky*. [online]: <http://www.pravoslav.gts.cz/liturg/manzel_t.htm>, [cit. dne 23. 7. 2010]

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Manželé se zdržují intimního styku v postních dnech (středa a pátek) a v předvečerech těchto dnů. Dále v předvečer neděle a v dobách obvyklých postů. K tomu blíže: *Svatá tajina sňatku*. [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bogoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 23. 7. 2010], s. 37 – 38.

B. Povinnosti rodičů vůči dětem

Gangrský sněm ve svém 15. pravidle zakotvil, že rodiče jsou povinni se o děti starat po stránce tělesné i duchovní. Rodiče mají být pro děti vzorem vzájemné úcty, lásky a křesťanského života.

Z náboženských povinností mají rodiče dbát na křest dětí, jejich častou účast na bohoslužbách ve chrámu a jejich život v Církvi.⁷⁸

C. Povinnosti dětí vůči rodičům

Děti jsou rodičům povinovány úctou, a ve stáří a nemoci též pomocí fyzickou i materiální.⁷⁹

⁷⁸ *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel.* Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, 15. pravidlo Gangrského sněmu [cit. dne 22. 7. 2010]

⁷⁹ Tamtéž, 16. pravidlo Gangrského sněmu.

Srov. též. JACOŠ, Ján. *Cirkevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 139.

1.4. Srovnání

Jednotlivé instituty manželského práva v zadaných křesťanských církvích srovnáváme pomocí následujících tabulek, nazvaných podle bodů příslušných podkapitol. Při srovnání jsme postupovali tak, že obsah každé tabulky přináší srovnání jednoho institutu. Cílem je vystihnout hlavní odlišnosti v právní úpravě daných církví a soustředit je na jedno místo. Učinili jsme tak pro větší přehlednost a srozumitelnost.

1.4.1. Srovnání právních předpisů

	Existence vlastní právní úpravy	Komplexnost úpravy	Existence liturgických předpisů
Římskokatolická církev	ANO – IV.kniha CIC/1983, stať VII – Posvěcující služba církve, doplňkově papežské dokumenty a také směrnice biskupské konference	ANO – sekulární právo se použije pouze v subsidiárních otázkách (např. způsobilost nupturientů k právním úkonům).	ANO – kniha Svatebních obřadů, římský rituál.
Českobratrská církev evangelická	ČÁSTEČNÁ – existují Právní pokyny pro uzavírání manželství v Českobratrské církvi evangelické, ale souběžně se při neexistenci vlastní úpravy používá sekulární právo.	NE – tam, kde vlastní právní úprava chybí, použijí se příslušná ustanovení sekulárního práva.	ANO – Agenda církve českobratrské evangelické – Bohoslužebná kniha, I. díl. Nově také Agenda pro svatební shromáždění z roku 2010.
Pravoslavná církev	ANO – Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel	NE – manželské právo je upraveno rozdílně v jednotlivých pravidlech církevních sněmů napříč staletími	ANO – Obřad svatě tajiny sňatku

1.4.2. Srovnání pojetí manželství v jednotlivých církvích

	Svátostný charakter manželství, pojetí manželství jako smlouvy	Definice podstatných náležitostí manželství	Postoj církve k občanským sňatkům	Manželství duchovenstva	Možnost uzavření dalšího sňatku
Římskokatolická církev	ANO – mezi pokřtěnými katolíky je manželství svátostí. Manželství má v kanonickém právu charakter posvátné smlouvy	Definováno – podstatnými náležitostmi jsou jednota a nerozlučnost manželů	Negativní – manželství katolíka, který žije v civilně uzavřeném manželství je z pohledu kanonického práva neplatné	NE – ale je možno knězi nebo jáhnovi udělit dispenz od svěcení a následně pak dotyčný může uzavřít církevně platné manželství	ANO – i když manželství má ideálně trvat celý život manželů, lze za určitých podmínek platně uzavřít další církevní sňatek (jde zejména o církevní zneplatnění prvního manželství)
Českobratrská církev evangelická	NE – manželství není svátostí, ani není považováno za smlouvu	Definice není	Civilně uzavřené manželství je postaveno naroveň manželství uzavřené církevní formou	ANO	ANO – bez dalšího
Pravoslavná církev	ANO – manželství v pravoslavné církvi je svátostí, jen se místo pojmu svátost používá pojem „tajina“. Smluvní charakter manželství podle práva pravoslavné církve nemá	Definice není	Negativní – pro pravoslavné křesťany je církevní forma sňatku jediná možná	ANO – pokud je manželství uzavřeno před chirotonií (svěcením). Volně může do manželství vstupovat jen žalmisté a zpěváci	ANO – druhé a třetí manželství je dovoleno, čtvrté manželství už nikoli

1.4.3. Srovnání možnosti uzavření smíšeného manželství

	Právní úprava smíšených manželství	Definice smíšeného manželství a jeho dovolenost	Nutnost dovolení k uzavření smíšeného manželství	Povinnosti snoubenců, kteří chtějí uzavřít smíšené manželství	Forma uzavření manželství
Římskokatolická církev	CIC/1983: kánony 1124 - 1129	Smíšené manželství uzavírá katolík a křesťan jiného vyznání	ANO – dovolení dává místní ordinář po rozumném a spravedlivém uvážení	Písemný příslib katolického nupturienta chránit svou víru a snažit se o křest a katolickou výchovu dětí. Písemný potvrzení nekatolického nupturienta, že ví o příslibech katolického nupturienta	Katolický nupturient je vázán kanonickou formou uzavření manželství, proto je k platnosti manželství nutné, aby sňatek proběhl podle předpisů katolické církve
Českobratrská církev evangelická	Právně definováno není	Jedná se o manželství evangelíka a křesťana jiného vyznání, což může být katolík, adventista sedmého dne, evangelík, pocházející z církve sdružené v tzv. Leuenberském společenství, ale podle církevních řádů českobratrské církve i nekřesťan, jako člověk Bohem milovaný	NE	NE	Lze uzavřít jak církevní sňatek v jednom ze sborů, kam jeden ze snoubenců náleží, nebo i civilně. Církevní a civilní sňatek jsou v českobratrské církvi postaveny naroveň
Pravoslavná církev	Pravidla posvátných sněmů : Laodicejský sněm: 10., 31. pravidlo, Kartaginský sněm: 21. pravidlo, Chalcedonský sněm: 14. pravidlo, III. Konstantinopolský sněm: 72. pravidlo	Pravoslavný křesťan a křesťan jiného vyznání, popř. osoba vyznávající jiné náboženství, popř. osoba bez vyznání, za předpokladu slibu přestupu k pravoslavné církvi	ANO	Snoubenec, který není pravoslavným křesťanem musí slíbit svůj přestup k pravoslavné církvi. Rovněž děti z manželství vzešlé musí být pokřtěny v pravoslaví	Výhradně církevní formou podle předpisů pravoslavné církve

1.4.4. Srovnání práv a povinností manželů vzniklých z platně uzavřeného církevního manželství

	Cíle manželství	Právní postavení manželů vůči sobě navzájem	Právní postavení manželských i nemanželských potomků	Povinnosti rodičů vůči dětem
Římskokatolická církev	Plození a výchova potomstva, vzájemná věrnost manželů, nerozlučitelnost posílená silou svátosti, personální cíl – dobro manželů	Důraz je položen na trvalou a výlučnou povahu manželství, manželé jsou si rovni, co do práv i povinností (např. povinnost být si věrni, společně hospodařit atd.)	Potomci narození v manželství a potomci narození mimo manželství, kteří jsou legitimováni pozdějším sňatkem rodičů nebo reskriptem Apoštolského stolce, mají rovné postavení	Povinnost dbát na všestranný rozvoj dětí, zejména na poli fyzickém, společenském, mravním a náboženském – dbát na katolickou výchovu dětí
Českokobratrská církev evangelická	Trvalé společenství muže a ženy zaměřené na založení rodiny a řádné výchovy dětí	Manželé jsou povinni spolu žít, být si věrni, společně hospodařit atd.	Potomci narození v manželství i mimo něj mají rovné postavení	Povinnost dbát na všestranný rozvoj dětí, zejména na poli fyzickém, společenském, mravním a náboženském – dbát na výchovu dětí v evangelické tradici
Pravoslavná církev	Dosažení plnosti bytí	Žena je přítelkyní a pomocnicí muže, muž má dbát na spásu duše své manželky. Manželé jsou povinni být si věrni, prokazovat si úctu a lásku, být sjednoceni ve víře, společně navštěvovat bohoslužby a v některých dnech dodržovat i sexuální zdrženlivost	Potomci narození v manželství i mimo něj mají rovné postavení	Povinnost dbát na všestranný rozvoj dětí, zejména na poli fyzickém, společenském, mravním a náboženském – dbát na křesťanskou a výchovu dětí v pravoslavné víře

2. PŘEDSŇATKOVÉ ŘÍZENÍ

2.1. Osobní předpoklady snoubenců

2.1.1. Osobní předpoklady snoubenců pro uzavření manželství v římskokatolické církvi

Osobní předpoklady na straně nupturientů lze, podle našeho názoru, patrně rozdělit do dvou skupin:

- Předpoklady zřejmé, které není nutno dále prokazovat. Jde tedy zejména o rozdílnost pohlaví a do jisté míry i věk – tyto předpoklady jsou seznatelné na první pohled.
- Osobní stav nupturienta, který se prokazuje předložením příslušných dokladů (z dokumentů sekulárněprávních – občanský průkaz, rodný list. Z dokumentů požadovaných římskokatolickou církví např. výpis z matriky pokřtěných, kde není zapsána poznámka o uzavřeném manželství atd).

Jak vyplývá ze samotné definice manželství podle kán. 1055 CIC, manželství je „svazek muže a ženy...“⁸⁰ Římskokatolická církev umožňuje vstoupit do manželství výhradně osobám **rozdílného pohlaví**.

Nejnižší možná **věková hranice** stanovená sekulárním právem pro vstup do manželství je dosažený 18. rok věku snoubenců. Kanonické právo stanovuje hranici nižší: muž může platně uzavřít manželství po dovršeném šestnáctém roku věku, žena v dovršeném čtrnáctém roku. Toto ustanovení CIC/1983 je platné celosvětově. S ohledem na zadání práce, které má reflektovat úpravu platnou na území České republiky a Slovenska, vycházíme z faktu, že v českých a slovenských podmínkách není člověk v takto mladém věku zpravidla zcela fyzicky, emočně ani lidsky vyvráslou osobností. Je nutné jej proto chránit před rozhodnutími, jejichž důsledky není mladistvý schopen zcela odhadnout a pochopit.⁸¹ Proto může biskupská konference stanovit pro dovolené uzavření manželství věk vyšší.⁸² S tím souvisí i požadavek na kněze ve farnostech, aby

⁸⁰ CIC/1983, kán. 1055.

⁸¹ Naproti tomu v jiných částech světa, např. v Africe, dospívají mladí lidé dříve a dříve i vstupují do manželství.

⁸² CIC/1983, kán. 1083, § 1, §2.

odrazovali od vstupu do manželství mladé lidi, kteří ještě nedosáhli věku v němž se podle zvyků dané země zpravidla vstupuje do manželství.⁸³

Dalším nutným požadavkem na snoubence je **způsobilost pro uzavření manželství** je v kanonickém právu vymezena negativně v CIC/1983, kánon 1095. Způsobilým je ten snoubenec, který:

- Netrpí nedostatečným užíváním rozumu.
- Netrpí podstatnou poruchou soudnosti ohledně podstatných práv a povinností manželských, které se předávají a přijímají.
- Není u něj psychická neschopnost převzít podstatné manželské povinnosti.⁸⁴

Dále je třeba, aby snoubenci kromě požadavků kladených kanonickým právem splnili požadavky práva sekulárního. Je tedy třeba zkoumat rovněž způsobilost k právním úkonům, a její případné omezení.⁸⁵

Souhlas rodičů se u zletilých nupturientů nevyžaduje.

2.1.2. Osobní předpoklady snoubenců pro uzavření manželství v ČCE

Na vymezení osobních předpokladů snoubenců, kteří chtějí uzavřít sňatek v ČCE, se přiměřeně použijí ustanovení zákona o rodině.⁸⁶ Požadováno je, aby snoubenci:

- Byli **rozdílného pohlaví**.
- **Dosáhli věku 18 let**. Manželství je však možné uzavřít s přivolením soudu i před dosažením osmnáctým rokem života – tato situace nastává zpravidla v okamžiku těhotenství snoubenky starší šestnácti a mladší osmnácti let.
- **Způsobilí k právním úkonům**. Osoby omezené ve způsobilosti k PÚ mohou manželství uzavřít s povolením soudu, pokud se omezení netýká způsobilosti uzavřít manželství. Osoby stížené duševní poruchou, která by měla za následek

⁸³ CIC/1983, kán. 1072.

⁸⁴ CIC/1983, kán. 1095, odst. 1 – 3.

⁸⁵ Z pohledu sekulárního práva je třeba, aby snoubenci hodlající uzavření manželství byli plně způsobilí k právním úkonům. Za předpokladu, že jejich způsobilost k právním úkonům je soudem omezena, nesmí se omezení týkat možnosti uzavřít sňatek a je nutné, aby sňatek povolil soud. Pokud chce uzavřít manželství osoba stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům, povoluje uzavření sňatku na návrh soud, pokud je zdravotní stav snoubence (snoubenců) slčitelný s účelem manželství. K tomu srov. ustanovení příslušných sekulárních předpisů – zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku v platném znění, a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině v platném znění.

⁸⁶ *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 34.

omezení/zbavení způsobilosti k právním úkonům, mohou uzavřít manželství se souhlasem soudu, pokud duševní porucha nebrání účelu manželství.

- Souhlas rodičů se nevyžaduje.

2.1.3. Osobní předpoklady snoubenců pro uzavření manželství v pravoslavné církvi

Nejpřísnější požadavky na osobní předpoklady snoubenců klade pravoslavná církev, která vyžaduje splnění následujících podmínek:

- Podle 62. pravidla sv. Basila Velikého je možné, aby v pravoslavné církvi uzavřeli manželství pouze muž a žena. Je tedy požadována **rozdílnost pohlaví**.⁸⁷
- Důležitou roli hraje v případě manželského práva pravoslavné církve věk snoubenců. Zákonná hranice je zde 18 let pro muže a 16 let pro ženu. Za předpokladu, že některému ze snoubenců chybí k dosažení zákonné věkové hranice maximálně šest měsíců, může archijerej⁸⁸ tento nedostatek dispenzovat. Specifikem pravoslavné církve je, že jsou zde i jistá omezení pro lidi, kteří už dosáhli zákonné věkové hranice pro uzavření sňatku: Osoba starší 60 let může uzavřít manželství pouze se souhlasem archijereje. Manželství osoby starší 80 let je pak výslovně zakázáno.⁸⁹ Za předpokladu, že je mezi snoubenci velký věkový rozdíl, jim kněz musí vylíčit všechny negativa, která svazek věkově od sebe více vzdálených snoubenců nevyhnutelně přináší.⁹⁰
- Dalším významným předpokladem je **psychická a tělesná způsobilost** snoubenců. Absence zejména psychické způsobilosti by mohla v důsledku vést k neplatnosti manželství. Duchovní, který během přípravy snoubenců na tajinu sňatku upozoruje náznaky např. duševní choroby, je povinen si vyžádat odborný zdravotní posudek (zpravidla z oboru psychiatrie nebo psychologie a příbuzných oborů).⁹¹

⁸⁷ *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>> [cit. dne 14. 10. 2010]. Srov. též JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 127.

⁸⁸ Archijerej = biskup. Bližší vysvětlení [online]: <<http://www.orthodoxia.cz/slovník.htm>>, [cit. dne 18. 3. 2011].

⁸⁹ *Tajina sňatku*. [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>> [cit. dne 14. 10. 2010]. Zde je drobný rozpor v literatuře: JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 129 – 130 uvádí, že vdovy starší 60 let a muži starší 70 let už do manželství vstoupit nesmí vůbec.

⁹⁰ *Tajina sňatku* [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>> [cit. dne 14. 10. 2010], s. 31 a následující.

⁹¹ JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 129.

- Uzavření manželství v pravoslavné církvi je jako jediné z církví srovnávaných v této práci podmíněno souhlasem rodičů. To je stanoveno v 38. pravidle sv. Basila Velkého.⁹²
- Zvláštní požadavek je kladen na fyzický stav nevěsty v době konání sňatku – nevěsta nesmí mít menstruaci ani být v probíhajícím šestinedělí. V tomto období nesmí žena do kostela ani vkročit, natož jít k přijímání. Těhotná žena však může být oddána bez jakýchkoli překážek.⁹³

⁹² *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel.* Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 14. 10. 2010]. Srov. též: JACOŠ, Ján. *Církevné právo.* Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 130.

⁹³ *Tajina sňatku.* [online]:< <http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [cit.dne 14. 10. 2010], s. 35.

2.2. Příprava před uzavřením manželství

2.2.1. Pastorační příprava před uzavřením manželství v římskokatolické církvi

Podrobnému zkoumání pastore a pastorační přípravy jak po teologické i praktické stránce se věnuje speciální teologická disciplína: Pastorační teologie.

Římskokatolická církev nabízí snoubencům i manželům bohatý, systematicky propracovaný program pastorační péče: kromě individuální přípravy konkrétních snoubenců před uzavřením sňatku jsou to zejména: rekolekce a exercicie pro manžele, jakož i společné pobyty pro manžele nebo celé rodiny vedené odborníky. Je tak zajištěno, že manželé ze strany římskokatolické církve mohou počítat s duchovní podporou a pomocí v obtížných životních situacích, což jim umožňuje osobnostní růst nejen po lidské, ale i po náboženské stránce.

Pro účely této práce se budeme zabývat pouze pastorační péčí předmanželskou. Právně je pastorační péče před uzavřením manželství upravena v CIC/1983 v samostatné hlavě a dále je třeba vzít do úvahy dokument *Familiaris Consortio*⁹⁴ a nově též Směrnici České biskupské konference pro přípravu na svátost manželství v ČR.⁹⁵

Samotná pastorační příprava je v CIC/1983 zakotvena v kán. 1063 – 1072, tedy v Hlavě 1, IV. Knihy Posvěcující služba církve pod názvem „Pastorační péče a příprava na uzavření manželství.“⁹⁶

Kanonistická literatura dělí přípravu na manželství do třech časově sousledných etap:⁹⁷

- **Příprava vzdálenější** – začíná už v dětském věku a odehrává se zejména ve sféře rodiny – v ideálním případě by měli rodiče vlastním příkladem manželského soužití ukázat dítěti manželství jako trvalý životní stav založený na úctě, lásce a věrnosti (nejen partnerské, ale i věrnosti v lidsky těžkých situacích). Jsou to také

⁹⁴ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006.s. 32 – 33. Srov. též: DUDA, Ján. *Katolické manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. s. 62 – 63.

Dokumenty *Familiaris Consortio* a *Příprava na manželství* v této práci citovat nebudeme, zmiňujeme pouze jejich existenci jako doplňující informaci.

⁹⁵ Směrnice ČBK *Příprava na svátost manželství*. [online]:<<http://tisk.cirkev.cz/res/data/104/011623.pdf?seek=1>>, [cit. dne 30. 10. 2010].

⁹⁶ Srov. CIC/1983.

⁹⁷ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 33 – 35.

rodiče, kteří by měli z dítěte vychovat zralou osobnost se smyslem pro obecně uznávané hodnoty.⁹⁸

- **Příprava bližší** se odehrává v době dospívání mladého člověka a v jeho časné dospělosti i nadále v rodinné sféře avšak není vyloučeno spolupůsobení společenství věřících – např. katecheze mládeže v otázkách mezilidských vztahů. Užitečné jsou také kurzy pořádané odborníky. V této fázi bližší přípravy na manželství má mladý člověk chápat fungování domácnosti a její provoz, má být (alespoň teoreticky) připraven na odpovědné rodičovství.⁹⁹
- **Nejbližší příprava** přichází v době několika měsíců před sňatkem samotným – jedná se o fázi, kdy je příprava velice individualizovaná - konkrétní snoubenci se schází s konkrétním knězem (který později zpravidla asistuje také sňatku samotnému) a společně se pod jeho vedením připravují na vzájemné přijetí a odevzdání se jeden druhému, společně si vyměňují názory na podstatné otázky (např. rozdělení rolí v rodině, pohled na výchovu dětí, společné hospodaření atd.).¹⁰⁰ Úplně nejbližší fází je pak příprava obřadu samotného – výběr biblických textů, hudby a gest.¹⁰¹

2.2.2. Právní příprava na uzavření manželství v římskokatolické církvi

Právní přípravu na uzavření manželství můžeme rozdělit takto:

- Příprava, která probíhá ve **spolupráci manželů a faráře** při předšňatkovém šetření na církevní úrovni. Zde se zjišťuje neexistence překážek nebo zákazů, které by bránily platnému uzavření manželství. To se děje jednak předkládáním dokladů osvědčujících osobní stav snoubenců, který umožňuje uzavřít manželství

⁹⁸ Tamtéž, s. 33.

⁹⁹ Tamtéž, s. 34.

¹⁰⁰ Cílem nejbližší přípravy je, aby nupturienti skutečně pochopili význam křesťanského manželství, se všemi povinnostmi, které z něho vyplývají. To má opodstatnění v okamžiku, kdy jeden nebo oba nupturienti jsou spíše katolíky „de iure“ než „de facto“ – tedy, že jim jde pouze o „slavnostní provedení svatby“ v kostele než o pravdivé prožívání vzájemného vztahu v lidském i náboženském rozměru. Zjištění, co vlastně nupturienti chtějí a od manželství očekávají, otvírá mnohdy širší prostor jak pro pastorační péči, tak i pro vzájemné poznání nupturientů.

¹⁰¹ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 35.

Srov. též: DUDA, Ján. *Katolické manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. s. 62 – 65.

podle norem kanonického práva. Za předpokladu, že existují překážky nebo zákazy manželství, je třeba rovněž obstatat potřebné dispenze a dovolení.¹⁰²

- Výpis z matriky pokřtěných, kde NENÍ poznámka o uzavřeném manželství snoubence, jehož se výpis týká. Tento výpis nesmí být starší než tři měsíce.
- V případě uzavření v pořadí již druhého manželství (a první manželství skončilo úmrtím jednoho z manželů) je třeba doložit dokument o úmrtí druhého partnera – za věrohodný dokument sekulárního práva se pokládá úmrtní list vystavený podle zákona o matrikách.¹⁰³ Je však třeba poukázat na situaci, kdy je člověk prohlašován za mrtvého soudně. Zde se církevní a sekulární procedura liší – nestačí tedy rozsudek o prohlášení za mrtvého, vydaný sekulárním soudem. Je nutné předložit i dokument vydaný církevní autoritou.
- Pokud dochází k uzavírání druhého manželství a první manželství bylo kompetentní církevní autoritou prohlášeno za neplatné, je třeba doložit příslušný doklad o úředním prohlášení neplatnosti tohoto prvního manželství.¹⁰⁴
- Právní příprava požadovaná sekulárním právem pak obnáší dodání dokumentů o tom, že snoubenci splnili předpoklady pro uzavření církevního sňatku, dotazník k uzavření manželství, a dále dohodu snoubenců o příjmení manželů a dětí podle zákona o matrikách.¹⁰⁵
- Na právní přípravě sňatku se prostřednictvím **ohlášek** podílí i společenství věřících té které farnosti (kde bude manželství uzavřeno, popř. i ve farnosti druhého snoubence). Cílem je, aby každý, kdo ví o nějaké překážce právního charakteru, která by mohla zabránit platnému a dovolenému uzavření manželství, ji oznámil.¹⁰⁶ Rovněž má význam vznášet námitky neprávního charakteru, které jsou osobnostně významné (např. psychická způsobilost některého ze snoubenců, dřívější nezřízený život atd.).

¹⁰² NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 35 -37.

¹⁰³ Tamtéž, s. 30

¹⁰⁴ K možnosti zrušení nedokonaného manželství srov. CIC/1983, kán. 1142.

¹⁰⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 36.

¹⁰⁶ V období totality (1950 – 1989) byla od povinnosti konat ohlášky dána generální dispenz, protože státní moc konání ohlášek zakázala. Situace se změnila v roce 1993, kdy ČBK stanovila směrnici způsob konání ohlášek. Ty se konají ve farnosti, kde se bude konat svatba a v místě trvalého bydliště nupturientů, buď ústně nebo na vývěsce kostela, většinou 14 dní před svatbou. Podrobněji viz: NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 36. Srov. též: DUDA, Ján. *Katolické manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. s. 74 -76.

2.2.3. Pastorační příprava na uzavření manželství v ČCE

Pastorační příprava před uzavřením manželství se v ČCE realizuje formou předsvatebních rozhovorů. Počet předsvatebních rozhovorů není nikde pevně stanoven, záleží na konkrétní situaci, osobách snoubenců a kazatele. Obvykle jsou předmanželské rozhovory čtyři:

- První setkání slouží informativnímu setkání a právním náležitostem (jaké doklady budou potřeba, co je třeba donést, zařídit).
- Při druhém setkání mluví snoubenci o tom, proč chtějí vstoupit do manželství, proč v ČCE, co od církevního sňatku očekávají.
- Třetí setkání je věnované výběru manželského slibu.
- Při posledním setkání se probírá předpokládaný průběh svatebního obřadu.¹⁰⁷

Během předsvatebních rozhovorů je nanejvýš vhodné, aby snoubenci společně s kazatelem mluvili i o rodinném prostředí, ze kterého pochází, protože je to právě rodinné prostředí, které člověka převážně formuje v jeho životních postojích a vztahu k okolí. Neméně důležité je mluvit i o tzv. skrytých nákladech na vztah, jimiž se myslí okolnosti, které mohou manželství značně zatížit. Jedná se zejména o situace, kdy partneři pocházejí z diametrálně odlišného sociálního prostředí, rozdílného náboženství, mají rozdílný pohled na role muže a ženy v manželství, je mezi nimi velký věkový rozdíl atd.¹⁰⁸

2.2.4. Právní příprava na uzavření manželství v ČCE

Právní příprava spočívá jednak v předložení potřebných dokumentů osvědčujících, že snoubenci mohou uzavřít manželství (dokumenty o osobním stavu: zda je snoubenec svobodný/ovdovělý/rozvedený).

Nutnost ohlášek výslovně stanovena není. Úmysl snoubenců uzavřít manželství může být oznámen během dalších oznámení při bohoslužebném shromáždění. Nejedná se zde o oznámení záměru snoubenců, aby ostatní mohli uvádět případné námitky.

Považuje se za vhodné, aby kazatel, který bude snoubence oddávat oznámil chystaný sňatek staršovstvu sboru.¹⁰⁹

¹⁰⁷ *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 34 – 38.

¹⁰⁸ *Tamtéž*, s. 37 – 38.

¹⁰⁹ *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 35.

2.2.5. Pastorační příprava na uzavření manželství v pravoslavné církvi

V pojetí pravoslavné církve nemá být manželství jako Boží ustanovení pro člověka uzavíráno na základě bezuzdných vášní, ale uváženě s myšlenkou na Boha. Proto je na snoubence kladen požadavek, aby o svém záměru vstoupit do manželství uvědomili církevní představené a přijali od nich požehnání.¹¹⁰

Během předsvatebního poučení kněz se snoubenci pohovoří o závažnosti rozhodnutí vstoupit do manželství, o právech a povinnostech manželů a o vytváření a pěstování křesťanské rodiny.¹¹¹

Ženich a nevěsta musí znát modlitby: Otčenáš, Bohorodice Panno, Desatero a Symbol víry. Pokud neznají základy pravoslavné víry, musí je kněz před sňatkem řádně poučit.¹¹²

2.2.6. Právní příprava na uzavření manželství v pravoslavné církvi

Pro platné uzavření sňatku v pravoslavné církvi je nutné předložit tyto doklady:

- Potvrzení matriky o datu narození, provedení křtu nebo sjednocení s církví.
- Osobní doklady.
- Údaje o svobodném/vdovském stavu (u rozvedených výnos církevního soudu).¹¹³
- Potvrzení o zpovědi.
- Možno požadovat zdravotní/policejní/vojenské dovolení – pokud to právní předpisy vyžadují.¹¹⁴

Ohlášky je třeba vykonat tři neděle před oddavkami. Chystaná svatba se ohlašuje po každé nedělní nebo sváteční liturgii. Pokud někdo ví o námitkách, je povinen to oznámit duchovnímu správci. Pokud je jeden ze snoubenců z jiné farnosti, konají se ohlášky i v této farnosti. Třítýdenní lhůta může být zkrácena na týden – pokud se na oslavě velikého svátku shromáždí větší množství věřících. Výjimku povoluje archijerej.¹¹⁵

¹¹⁰ *Tajina sňatku*. [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [citováno dne 14. 10. 2010], s. 36.

¹¹¹ Tamtéž, s. 36.

¹¹² Tamtéž, s. 35.

¹¹³ *Tajina sňatku*. [online]:<<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>> [cit. dne 14. 10. 2010], s. 33.

¹¹⁴ *Tajina sňatku*. [online]:<<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [citováno dne 14. 10. 2010], s. 33 -34.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 33.

2.3. Srovnání

2.3.1. Osobní předpoklady snoubenců

	Rozdílnost pohlaví	Věk	Způsobilost k uzavření manželství	Splnění požadavků sekulárního práva	Souhlas rodičů snoubenců
Římskokatolická církev	ANO	14 let pro ženu, 16 let pro muže. To platí celosvětově, ale partikulární právo může v závislosti na místních podmínkách stanovit věkovou hranici jinak. V ČR je to věk 18 let.	Negativně vymezeno kanonickým právem. Jde o to, aby nupturient netrpěl nedostatečným užíváním rozumu, netrpěl podstatnou poruchou soudnosti ohledně podstatných manželských práv a povinností	Způsobilost k právním úkonům podle občanskoprávních předpisů a její eventuální omezení.	U zletilých nupturientů se nevyžaduje
Českobratrská církev evangelická	ANO	18 let, ale pokud je snoubenka mladší 18 a starší 16 let těhotná, může uzavřít manželství i před 18. rokem s přivolením soudu.	Není v právu ČCE výslovně stanoveno, je třeba použít zákon o rodině – jedná se zejména o zdravotní a duševní způsobilost.	Způsobilost k právním úkonům podle občanskoprávních předpisů a její eventuální omezení	Nevyžaduje se.
Pravoslavná církev	ANO	Zákonná hranice je 16 let pro ženu, a 18 let pro muže. Je ale také stanoveno, že vdovy starší 60 let a muži starší 70 let do manželství vstoupit nesmějí.	Psychická a tělesná způsobilost	Způsobilost k právním úkonům podle občanskoprávních předpisů a její eventuální omezení	ANO

2.3.2. Pastorační příprava

	Právní zakotvení	Podoba pastorační přípravy
Římskokatolická církev	ANO – CIC/1983, kán. 1063-1072, směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství	V kanonickém právu je pastorační příprava na manželství dělena do tří časově sousledných období: Příprava vzdálenější se odehrává většinou v rodině. Příprava bližší přichází ke slovu v době dospívání a nejbližší příprava je individuální – několik měsíců před sňatkem s knězem, který potom většinou i oddává.
Českobratrská církev evangelická	NE	Formou tématických předsvatebních rozhovorů snoubenců s kazatelem/kazatelkou ČCE
Pravoslavná církev	NE	Formou předsvatebního poučení

2.3.3. Právní příprava:

	Spolupráce snoubenců a faráře	Povinnost ohlášek
Římskokatolická církev	ANO – administrativa (shromažďování dokladů, formuláře podle zákona o rodině), zjišťování možných překážek a zákazů manželství a jejich odstraňování.	ANO – společenství věřících tak může oznamovat překážky a námítky nepravního charakteru
Českobratrská církev evangelická	ANO – administrativa (shromažďování dokladů, formuláře podle zákona o rodině).	Výslovně stanoveny nejsou, ale považuje se za vhodné, aby kazatel oznámil chystanou svatbu staršovstvu sboru
Pravoslavná církev	ANO – administrativa (shromažďování dokladů, formuláře podle zákona o rodině).	ANO – konají se tři neděle před sňatkem

3. OKOLNOSTI BRÁNÍCÍ PLATNÉMU UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

3.1. Okolnosti bránící platnému uzavření manželství v římskokatolické církvi

Okolnosti bránící platnému uzavření manželství v římskokatolické církvi jsou překážky a zákazy manželství. Tato terminologie byla zavedena v CIC/1983. **Překážky manželství** působí, že manželství je neplatné i nedovolené zároveň. Překážku lze v konkrétním případě odstranit formou udělení **dispenze**, což je většinou v kompetenci místních ordinářů; rozhodnutí o udělení/neudělení některých dispenzí jsou však vyhrazena Apoštolskému stolci.¹¹⁶

Zákazy manželství působí pouze nedovolenost manželství, nikoli jeho neplatnost. Pokud existuje na straně některého z nupturientů skutečnost vedoucí k zákazu manželství, odstraňuje se tento nedostatek **povoláním**, uděleným místním ordinářem, pokud právní předpisy nestanoví jinak.¹¹⁷

3.1.1. Překážky manželství

Manželské překážky lze definovat jako „právní kritéria, která stanoví kdy a za jakých okolností nejsou muž nebo žena způsobilí uzavřít manželství.“¹¹⁸ Smyslem formulace překážek manželství jak v právních systémech církví, tak i v sekulárním právu je chránit hodnoty manželství a rodiny.¹¹⁹

V nauce kanonického práva lze vysledovat rozmanité **dělení manželských překážek** podle různých kritérií:

- Podle **právní povahy** rozeznáváme překážky **božského práva** a **lidského (církvního) práva**.
- Z hlediska **dispenzovatelnosti** dělíme na překážky **nedispenzovatelné**, od kterých se dispens neuděluje nikdy (všechny překážky božského práva a některé

¹¹⁶ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 46.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 46 a s. 83.

¹¹⁸ KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici. Soubor kanonistických studií*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. s. 21.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 22.

překážky církevního práva), a **dispenzovatelné**, u kterých bývá dispenz udělována. Tyto dispenzovatelné překážky se obvykle ještě dělí na **obvykle dispenzované** a **obvykle nedispenzované**.

- Z hlediska **právní zjistitelnosti** známe překážky **veřejné**, které jsou právně dokazatelné ve veřejné oblasti, a překážky **tajné**, které nelze ve veřejné oblasti právně dokázat.¹²⁰

3.1.2. Překážky manželství jednotlivě

A. Překážka věku je dispenzovatelná překážka církevního práva¹²¹, jejímž cílem je zajistit, aby nupturienti byli alespoň minimálně fyzicky zralí. CIC/1983 stanovuje nejnižší věkovou hranici pro vstup do manželství na **14 let u ženy a 16 let u muže**.¹²² Jak už jsme uvedli v předchozí kapitole, ustanovení kán. 1083 CIC/1983 týkající se minimálního věku nupturientů je platné celosvětově. Je třeba brát na zřetel, že v různých oblastech světa se v závislosti na sociálních, kulturních a klimatických podmínkách může fyzická a sociální zralost nupturientů lišit. Proto dává CIC/1983 ve druhém paragrafu kán. 1083 možnost, aby místní církve mohla lépe reagovat na podmínky v tom kterém místě: biskupská konference může stanovit vyšší věkovou hranici pro vstup do manželství. Uplatňuje se zde partikulární právo.¹²³ Je však třeba zohlednit, že ustanovení § 2 kán. 1083 se netýká ani tak překážky věku, jako zákazu uzavření manželství z důvodu nenaplnění věku stanoveného biskupskou konferencí. Hranice stanovená biskupskou konferencí (tedy partikulárním právem) směřuje k **dovolenosti** manželství.¹²⁴

Od překážky věku uděluje za normálních okolností dispenz příslušný místní ordinář. V nebezpečí smrti uděluje dispenz ordinář, pokud je v dosahu. Za předpokladu, že ordinář

¹²⁰ Dělení manželských překážek uvedené výše v textu práce je podle publikace Damiána NĚMCE. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 47. V publikacích ostatních kanonistů však existují i dělení jiná. Manželské překážky lze dělit také na 1) *překážky, které se vztahují k lidské důstojnosti*, 2) *překážky, které souvisí s cíli a vlastnostmi manželství*, 3) *překážky, které chrání náboženské přesvědčení a náboženské závazky*, 4) *překážky, které chrání integritu lidské osoby*. K tomu blíže srov. KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici. Soubor kanonistických studií*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. s. 42 - 59. Slovenský kanonista Ján DUDA ve své publikaci *Katolícke manželské právo* uvádí rovněž odlišnou kategorizaci manželských překážek, rozeznává překážky: 1) *veřejné a tajné*, 2) *pochybné a jisté*, 3) *božského a církevního práva*, 4) *dispenzovatelné a nedispenzovatelné*, 5) *trvalé a dočasné*, 6) *absolutní a relativní*, 7) *zakazující a rozlučující*. Srov. DUDA, Ján. *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. s. 134 – 138.

¹²¹ DUDA, Ján. *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. s. 155.

¹²² CIC/1983, kán. 1083

¹²³ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 49.

¹²⁴ Tamtéž, s. 49.

v dosahu není, uděluje v nebezpečí smrti dispenz farář, delegovaný kněz či jáhen (CIC/1983, kán. 1116, §2) a zpovědník (jen od tajných překážek ve zpovědi nebo i mimo ni).¹²⁵

B. Překážka tělesné neschopnosti – impotentia coeundi je nedispenzovatelná překážka božského práva. Jde o neschopnost k naplnění jednoho z podstatných účelů manželství. Z důvodu tělesné neschopnosti (sexuální impotence) nemůže nikdy dojít k naplnění manželství. U překážky tělesné neschopnosti je třeba rozlišovat **neschopnost zplodit potomka (neplodnost)**, která není sama o sobě překážkou manželství a nepůsobí jeho neplatnost, a **neschopnost pokusit se zplodit potomka (neschopnost k souloži)**.¹²⁶ Tělesná neschopnost je překážkou manželství, jestliže existuje již v době výměny manželského souhlasu, je trvalého charakteru (tj. není lečitelná ani nepomine sama) jedná se o skutečnost jistou. V pochybnostech se presumuje platnost manželství.¹²⁷

C. Překážka trvajících manželského svazku je nedispenzovatelná překážka přirozeného práva, jejímž účelem je chránit přirozenoprávní institut monogamie. Tato překážka může zaniknout absolutní způsobem (tedy smrtí jednoho z manželů) a rozloučením manželství církevní autoritou. Relativním způsobem zaniká pokud je manželství pravomocně prohlášeno za neplatné od počátku nebo je jeden z manželů prohlášen za mrtvého.¹²⁸

U překážky trvajících manželského svazku musíme brát na vědomí, že i když citové a lidské pouto mezi manžely již zaniklo (a manželé spolu už třeba ani nebydlí), právní pouto stále existuje. Manželství rozvedené civilním soudem,¹²⁹ z pohledu kanonického práva nadále trvá. Překážka trvajících manželského svazku se uplatňuje i v případě, že proběhla odluka manželů provedená církevní autoritou za trvání svazku.

¹²⁵ Tamtéž, tabulka na s. 82.

¹²⁶ U neschopnosti k souloži lišíme *organickou impotenci*, pokud souloži brání fyziologická vada na straně muže nebo ženy. Za předpokladu, že soulož není možná z psychických důvodů na straně jednoho (nebo obou) partnerů, hovoříme o *impotenci funkční*. Z časového hlediska dělíme impotenci na *předcházející a následnou*, podle toho, zda impotence existovala už před svatbou nebo vznikla až po svatbě. *Absolutní impotence* znamená, že např. muž je neschopný k souloži vůči všem ženám, respektive žena vůči všem mužům. Naproti tomu *relativní impotence* představuje neschopnost k souloži vůči konkrétnímu člověku či určité skupině osob. *Trvalá impotence* během života nepomine, zatímco *přechodná impotence* časem pomine buď sama od sebe, nebo v důsledku léčby. Blíže srov. DUDA, Ján. *Katolické manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. s. 159 - 160.

¹²⁷ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 50 - 51.

¹²⁸ Tamtéž, s. 53.

¹²⁹ Tamtéž, s. 52.

Manželé, kteří uzavřeli církevní sňatek a následně byli rozvedeni pouze civilním soudem a neuzavřeli nový sňatek (civilní cestou) a nežijí ve veřejně známém nesezdaném soužití, mohou přistupovat ke svátostem bez omezení. Pokud by manželé rozvedení civilním soudem uzavřeli nový civilní sňatek, ke svátostem přistupovat nemohou, za předpokladu, že své osobní poměry nechtějí uspořádat. Manželství prohlášené církevní autoritou za neplatné od počátku nebo rozloučené církevní cestou ruší překážku trvajících manželského svazku a manželé mohou uzavřít nový církevní sňatek s novými partnery a mohou chodit ke svátostem.

Rovněž dokud rozhodnutí o neplatnosti manželství není proveditelné, manželský svazek trvá. Totéž platí i o situaci, kdy probíhá řízení o rozloučení manželství církevní cestou a ještě nebyl vynesena rozsudek (anebo tento rozsudek ještě není proveditelný).¹³⁰

D. Překážka různosti náboženství – disparitas cultus je dispenzovatelná překážka církevního práva. Různost náboženství znamená, že jeden z partnerů je pokřtěný katolík a druhý partner je nepokřtěný,¹³¹ jiného náboženství než křesťanského, nebo bez vyznání (což ale nemusí nutně znamenat, že je dotyčný nekatolický nupturient ateistou). Dispens od této překážky uděluje místní ordinář, po splnění podmínek stanovených kanonickým právem:¹³²

- Na straně katolického nupturienta je požadováno prohlášení o připravenosti chránit svou víru a snažit se o křest a katolickou výchovu dětí. Tyto přísliby katolický nupturient stvrdí svým podpisem při sepisování snubního protokolu.
- Nekatolický nupturient musí být o příslibech katolického nupturienta informována a do snubního protokolu stvrdit, že o těchto příslibech ví.
- Oba nupturienti musí být poučeni o cílech a podstatných vlastnostech manželství a ani jeden z nich je nesmí vylučovat.¹³³

E. Překážka svěcení je dispenzovatelná překážka církevního práva. Neřeší eventualitu kněžského svěcení již ženatého muže, ale možnost přijetí svátosti manželství vysvěceným mužem. Důvodem překážky je tedy skutečnost přijatého svěcení na základě čistě církevního zákona. V případě překážky svěcení je kompetence k udělení dispense svěřena výhradně Apoštolskému stolci. Na dispens od překážky svěcení mohou pomýšlet pouze kněží a jáhni. Biskupům se dispens od překážky svěcení nikdy neudílí¹³⁴

F. Překážka řeholního slibu čistoty je dispenzovatelná překážka církevního práva, vztahující se na všechny řeholníky, kteří složili trvalý slib čistoty v řeholním institutu. Vzhledem k tomu, že se jedná o veřejný slib, je s ním spojena větší právní ochrana.¹³⁵

¹³⁰ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 52.

¹³¹ O tom, že některý z partnerů je nepokřtěný je nutno mít jistotu. Jinak se presumuje platnost manželství. Blíže viz. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 55.

¹³² Tyto podmínky stanovené CIC/1983, kán. 1125 jsou stejné, které musí splnit nupturienti, žádající o dovolení uzavřít smíšené manželství.

¹³³ CIC/1983, kán. 1125, srov. též NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 55.

¹³⁴ Tamtéž, s. 58.

Překážku svěcení lze také odstranit úředním zjištěním neplatnosti svěcení, to je v kompetenci církevních soudů.

¹³⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 60.

Překážka trvalého slibu čistoty se nevztahuje na:

- Novice, protože ještě nejsou vázány žádnými (ani časnými) sliby..
- Na časné profese – řeholníky vázané časnými sliby (zde by se jednalo o nedovolené manželství pro rozpor s jejich zasvěcením).
- Na členy sekulárních institutů a společností apoštolského života (opět by se jednalo pouze o nedovolené manželství).
- Na zasvěcené panny a poustevníky, podle kán. 603-604 CIC/1983.
- Na členy skupin označené v CIC/1983 označeny jako jiné skupiny zasvěceného života.
- Na terciáře¹³⁶ a členy obdobných uskupení.
- Na ty, kdo složili soukromý slib čistoty.¹³⁷

Život současně v klášteře i v manželství není možný, narozdíl od kněžství, které slučitelné se simultánním životem v manželství je. V případě, že by řeholník s trvalým slibem čistoty chtěl vstoupit do manželství, musí nejprve požádat o dispenz od řeholních slibů. Jestliže se jedná o vyvázání se z řeholního institutu diecézního práva, rozhoduje o udělení dispensy příslušný diecézní biskup. Pokud jde o řeholní institut papežského práva, je kompetence k udělení dispensy vyhrazena Apoštolskému stolci.¹³⁸

Za situace, kdy proběhne svatební obřad v době, kdy překážka slibu čistoty ještě trvá, jedná se o pokus o uzavření manželství, trestaný u duchovních samočinnou suspenzí a u řeholníků samočinným interdiktem (CIC/1983, kán. 1394).¹³⁹

G. Překážka únosu nebo zadržování je překážka církevního práva, která může zaniknout. K naplnění skutkové podstaty únosu, musí být splněny dvě podmínky:

- Přemístění osoby na jiné místo za použití násilí
- Zadržování přemístěné osoby místě spojené s omezením osobní svobody.¹⁴⁰

¹³⁶ Terciáři jsou členové tzv. třetích řádů. Mohou to být i laické osoby (svobodné i v manželství), které žijí „ve světě“, ale jistou formou zasvěceného života. Bližší vysvětlení [online]: <<http://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=685>>, [cit. dne 18. 3. 2011].

¹³⁷ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 60-61.

¹³⁸ Tamtéž, s. 61.

V nebezpečí smrti může od této překážky dispensovat i místní ordinář, duchovní správce, zpovědník, duchovní delegovaný k asistenci sňatku, popř. i nedelegovaný duchovní (vč. jáhna).

¹³⁹ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 61. Samočinná suspenze a samočinný interdikt jsou nápravné církevní tresty.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 62.

Prosté **zadržování** oproti únosu znamená pouze zadržování osoby na určitém místě (může se jednat i o domov zadržované osoby) spojené s omezením osobní svobody. Ustanovením překážky únosu nebo zadržování chrání pouze ženu v situaci únosu nebo zadržování za účelem uzavření manželství.¹⁴¹ Není zde právně významné, jestli za únosem stojí muž, který se chce s unesenou ženou oženit, nebo třetí osoby. Důležitost je zde přikládána vnější situaci, kvalita manželského souhlasu ženy se zde nezkoumá.¹⁴²

Tato překážka církevního práva může zaniknout, když žena, po ukončení situace únosu/zadržování, na místě pro ni bezpečném se sama rozhodne pro manželství.¹⁴³

H. Překážka zločinu je dispenzovatelná překážka církevního práva. Jedná se zde o přesně specifikovaný zločin, který je důvodem vzniku překážky zločinu. Jde o vraždu manželského partnera, který stojí v cestě novému zamýšlenému sňatku.¹⁴⁴ Pokud spáchá zločin jeden nupturient; musí mu být prokázán kvalifikovaný úmysl (jednání nupturienta za účelem uzavření manželství s určitou osobou). Jestliže je zločin spáchán v součinnosti (faktické nebo formou „morální“ podpory) oběma nupturienty – pak se úmysl předpokládá. Spáchání zločinu na manželském partnerovi představuje nesmírně těžkou újmu, proto je dispenz od této překážky vyhrazen Apoštolskému stolci.¹⁴⁵

CH. Překážka pokrevního příbuzenství je částečně dispenzovatelná překážka církevního práva. Pokrevní příbuzenství je definováno jako „vztah dvou fyzických osob, jež pocházejí od společného předka.“ Počítání pokrevního příbuzenství v liniích a stupních¹⁴⁶ stanoví CIC/1983 v kán. 108.¹⁴⁷ Překážka pokrevního příbuzenství platí v celé přímé linii. V boční linii platí do čtvrtého stupně včetně. Překážka je dispenzovatelná obvykle ve čtvrtém stupni boční linie a výjimečně ve třetím stupni boční linie.¹⁴⁸

I. Překážka zákonného příbuzenství je dispenzovatelná překážka církevního práva. Zákonným příbuzenstvím se rozumí vztah dvou fyzických osob založený nikoli pokrevním

¹⁴¹ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 63.

¹⁴² Tamtéž, s. 63.

¹⁴³ Tamtéž, s. 63.

¹⁴⁴ Pro vraždu „překážejícího“ partnera zná kanonické právo speciální pojem *coniugicidium* (vražda manžela/ky, jen proto, že je manžel/ka).

¹⁴⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 65-66.

¹⁴⁶ Lišíme *linii přímou vzestupnou* (od potomků k předkům) a *linii přímou sestupnou* (od předků k potomkům). Dále lišíme *linii boční*, kde se berou v úvahu další příbuzní, kteří nespádají do přímé linie.

¹⁴⁷ Srov. CIC/1983, kán. 108.

¹⁴⁸ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 69.

poutem, ale právní cestou – osvojením. Osvojením vstupuje osvojenec do rodiny osvojitele/ů.¹⁴⁹ Zákonné příbuzenství se počítá ve stupních a liniích stejně jako příbuzenství pokrevní.¹⁵⁰ Překážka zákonného příbuzenství platí v celé přímé linii a v boční linii ve druhém stupni (adoptivní sourozenci). Dispens od překážky uděluje zpravidla místní ordinář.¹⁵¹

J. Překážka afinity neboli „švagrovství“ je dispensovatelná překážka církevního práva, která vychází z faktu, že manžel sňatkem „vrůstá“ do rodiny druhého manžela. Afinita je vztah mezi manželem a pokrevními příbuznými druhého manžela. Počítání na stupně a linie zde platí stejně jako u příbuzenství pokrevního.¹⁵² V pojetí manželského práva katolické církve vzniká afinita uzavřením platného manželství a trvá i po jeho zániku.¹⁵³ Překážka afinity platí pouze v celé přímé linii a řádná dispens za normálních okolností přísluší místnímu ordináři.¹⁵⁴

K. Překážka veřejné počestnosti je dispensovatelná překážka církevního práva, která vzniká jednak z důvodu neplatného (domnělého, putativního) manželství po začátku společného života (dokonaného tělesným spojením), které je později prohlášeno za neplatné; jednak z veřejně (právně) dokazatelného nebo z veřejně známého konkubinátu.¹⁵⁵ Překážka veřejné počestnosti se uplatňuje pouze v prvním stupni přímé linie (vzestupné i sestupné).¹⁵⁶ Dispens od překážky uděluje za normálních okolností místní ordinář.

3.1.3. Zákazy manželství

Zákazy manželství jsou stanoveny pro okolnosti, které vyžadují zvláštní zřetel s ohledem na nupturienty nebo na církevní společenství. Zákaz se odstraňuje povolením, které je v pravomoci místního ordináře, pokud není výslovně uvedeno jinak.¹⁵⁷ Zákazy manželství můžeme rozdělit do čtyř kategorií:

¹⁴⁹ Katolická církev nemá vlastní předpisy ohledně osvojení.. V této oblasti se řídí sekulárním právem.

¹⁵⁰ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 70.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 71.

¹⁵² Tamtéž, s. 71-72.

¹⁵³ Tamtéž, s. 74.

¹⁵⁴ Tamtéž s. 74.

¹⁵⁵ Tamtéž s. 76.

¹⁵⁶ Překážka veřejné počestnosti by mohla být založena např. tím, že muž žije v konkubinátě s matkou, ale chce se oženit s její dcerou.

¹⁵⁷ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 83.

A. Zákazy stanovené společně v kán. 1071:

- Manželství osob bez domicilu nebo kvazidomicilu.¹⁵⁸
- Manželství nemůže být uzavřeno nebo uznáno podle sekulárního práva.
- Alespoň jeden nupturient je vázán přirozenými povinnostmi z předchozího (i neplatného nebo nezákonného) svazku. Jedná se především o vyživovací povinnost vůči dětem či předchozímu partnerovi.
- Jeden nupturient prokazatelně odmítl katolickou víru – pro udělení dovolení se koná stejné řízení jako v případě smíšených manželství.
- Alespoň jeden z nupturientů je v nápravném církevním trestu.
- U nezletilého nupturienta, pokud je manželství uzavíráno proti vůli rodičů nebo proti jejich odůvodněným námitkám.
- Uzavřením manželství prostřednictvím zástupce.¹⁵⁹

B. Zákazy uvedené jinde výslovně v kodexu

- Manželství uzavřená před dosažením věku, který pro dovolenost stanovila biskupská konference.¹⁶⁰
- Manželství uzavřené nupturienty, u nichž existuje pochybnost o existenci překážky pokrevního příbuzenství v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie.¹⁶¹
- Uzavření manželství s připojením podmínky do minulosti či přítomnosti.¹⁶²
- Uzavření manželství, pokud si oddávající nezjistil svobodný stav nupturientů.¹⁶³
- Manželství uzavřená jinde než v místně nebo personálně příslušném farním kostele (v případě personální farnosti).¹⁶⁴
- Smíšená (interkonfesijní) manželství.¹⁶⁵
- Manželství uzavřené mezi katolickým a pravoslavným nupturientem v pravoslavné církvi bez souhlasu katolického místního ordináře.¹⁶⁶
- Tajné uzavření manželství.¹⁶⁷

¹⁵⁸ Srov. CIC/1983, kán. 100.

¹⁵⁹ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 83-86.

¹⁶⁰ CIC/1983, kán. 1083, § 2.

¹⁶¹ CIC/1983, kán. 1091, § 4.

¹⁶² CIC/1983, kán. 1102, § 3.

¹⁶³ CIC/1983, kán. 1114.

¹⁶⁴ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 86.

¹⁶⁵ CIC/1983, kán. 1124 a n.

¹⁶⁶ CIC/1983, kán. 1127.

C. Zákazy plynoucí z povahy věci, byť nejsou výslovně uvedeny v kodexu

- Uzavření manželství nupturientem, vázaným časnými řeholními sliby nebo novicem v řeholním institutu.¹⁶⁸
- Uzavření manželství nupturientem vázaným posvátnými závazky v sekulárním institutu nebo společnosti apoštolského života a členem ve zkušební době.¹⁶⁹
- Uzavření manželství zasvěcenou pannou, vdovou, vdovcem či poustevníkem, aniž předtím došlo k rozvázání posvátných závazků.¹⁷⁰
- Uzavření manželství členem některé ze skupin, které jsou v kán. 605 CIC/1983 označeny jako „jiné způsoby zasvěceného života,“ pokud je vázán posvátným závazkem čistoty.¹⁷¹
- Uzavření manželství nupturientem, který složil soukromý slib čistoty.¹⁷²
- Uzavření manželství, pokud se zánik překážky trvajících manželského svazku opírá o prohlášení manžela za mrtvého.¹⁷³

D. Soudní zákazy manželství (kán. 1684)

Soudní zákaz manželství se uplatní při prohlašování manželství za neplatné od počátku. Tento typ zákazu manželství má pouze dočasnou povahu, trvá do doby, než pominou příčiny vedoucí k neplatnosti manželství, které je za neplatné prohlašováno.¹⁷⁴ Tato situace nastává většinou tehdy, pokud jsou důvodem neplatnosti manželství některé psychické příčiny¹⁷⁵ nebo nesprávný postoj k hodnotám křesťanského manželství.¹⁷⁶ Jestliže některému z nupturientů bylo dřívější manželství prohlášeno církevním soudem za neplatné, musí kněz, který takového nupturienta připravuje na manželství pozorně zkontrolovat, zda rozsudek neobsahuje zákaz

¹⁶⁷ CIC/1983, kán. 1130.

¹⁶⁸ Srov. CIC/1983, kán. 694, § 1 odst. 2.

¹⁶⁹ CIC/1983, kán. 729 a kán. 694, § 1 odst. 2.

¹⁷⁰ Srov. CIC/1983, kán. 603 a 604.

¹⁷¹ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 87.

¹⁷² Srov. CIC/1983, kán. 1191.

¹⁷³ CIC/1983, kán. 1707.

¹⁷⁴ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 87.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 87., srov. též CIC/1983, kán. 1095

¹⁷⁶ CIC/1983, kán. 1099 a 1101.

manželství. Dovoláním k uzavření manželství, pokud již důvody soudního zákazu manželství pominuly je pověřen místní ordinář.¹⁷⁷

F. Administrativní zákazy manželství (kán. 1077)

Administrativní zákaz manželství se v praxi užívá minimálně. Jde o zákaz manželství vydaný výkonnou autoritou – místním ordinářem, případně Apoštolským stolcem.¹⁷⁸ Místní ordinář může manželství zakázat v jednotlivém odůvodněném případě pouze na určitou dobu – v situaci, kdy jsou pochybnosti o (ne)existenci překážky. Manželství uzavřené i navzdory tomuto zakazu není neplatné. Ale podle CIC/1983, kán. 1077, §2 pouze nejvyšší církevní autorita, tj. ekumenický koncil (pouze teoretická možnost), papež či z jeho pověření dikasterium římské kurie (obvykle Kongregace pro bohoslužbu a svátosti) může přidat zneplatňující klauzuli.¹⁷⁹

Možnost, že by administrativní zákaz manželství mohl vydat papež či Apoštolský stolec, výslovně vyplývá z ustanovení kán. 333 a kán. 360 CIC/1983. Odvolání tohoto zákazu manželství přísluší autoritě, která jej vydala, případně autoritě vyšší.¹⁸⁰

Do oblasti zákazů manželství patří i **uzavření smíšeného manželství** (situace, kdy si katolík bere křesťana jiného vyznání). O smíšených manželství jsme podrobně pojednali v první kapitole práce, proto již problematiku smíšeného manželství nebudeme více rozebírat.

¹⁷⁷ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 87.

¹⁷⁸ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 88.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 88.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 88.

3.2. Okolnosti bránící platnému uzavření manželství v ČCE

Jak již víme z druhé kapitoly, českobratrská církev evangelická nemá vlastní ucelený systém manželského práva. Proto i na okolnosti bránící platnému uzavření manželství se proto vztahuje pouze sekulární zákon o rodině.¹⁸¹ Právní systém českobratrské církve evangelické tedy nezná pojmy překážky a zákazy manželství, stejně jako nezná udělování dispenzí a dovolení od překážek.

Okolnosti bránící platnému uzavření manželství jsou tedy:

A. Stávající manželství nebo registrované partnerství je takovou okolností bránící platnému uzavření dalšího manželství, jejíž porušení (uzavření dalšího manželství) je sankcionováno trestním právem.¹⁸² Manželství nemůže být platně uzavřeno, pokud jeden z nastávajících manželů je vázán manželstvím nebo registrovaným partnerstvím předchozím. Ten, kdo chce platně uzavřít nové manželství, musí prokázat, že předchozí manželství zaniklo (buď smrtí manžela, rozvodem, prohlášením manžela za mrtvého) nebo bylo prohlášeno za neplatné.¹⁸³

B. Pokrevní/zákonné příbuzenství. Smyslem existence této manželské překážky jsou jednak důvody společenské a morální, jednak důvody biologické (blízké příbuzenství mezi manželi zesiluje možnost přenosu genetických vad na společného potomka). Samotný zákaz incestu (pohlavního styku mezi blízkými příbuznými) je pak jedním z nejstarších znaků rodiny a zabezpečuje rozdělení rolí v rodině.¹⁸⁴

Zákon o rodině v ustanovení § 12 zakazuje uzavření sňatku mezi předky a potomky (tj. mezi rodiči a dětmi) a mezi sourozenci. V případě sňatků mezi sourozenci se nerozlišuje, zda jde o sourozence plnorodé (tj. mající oba společné rodiče) nebo sourozence polorodé (mající jednoho společného rodiče). Ve vzdálenějších stupních příbuzenství se už příbuzní mezi sebou ženit a vdávat mohou (strýc si tedy může vzít svou neteř, stejně jako se bratranec může oženit se sestřenicí). Vztahu založenému pokrevním příbuzenstvím je postaven naroveň příbuzenský

¹⁸¹ *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 34

¹⁸² Trestný čin dvojího manželství je upraven v § 194 zákona 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁸³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání*. Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 72.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 73.

vztah založený právně, tj. osvojením. Pro osvojené dítě, ve vztahu k osvojitelům a jejich pokrevním potomkům, platí stejné zákazy uzavírání sňatků mezi pokrevními příbuznými.¹⁸⁵

C. Nezletilost (snoubenec mladší 18 let). Účelem této překážky je chránit nezletilého jedince před neuváženým sňatkem. Právní úprava tzv. sňatečné způsobilosti spadá v jedno se zletilostí. Bez dalšího lze uzavřít manželství nejdříve v dosažených osmnácti letech věku. S přivolením soudu lze uzavřít manželství i dříve – nejnižší věková hranice vstupu do manželství je šestnáct let věku. To je však možné pouze za předpokladu, že existuje vážný důvod, pro který soud povolí snoubencům uzavřít manželství i před dosažením zletilosti. Zpravidla tímto vážným důvodem bývá těhotenství snoubenky, ale soud povoluje uzavřít manželství i z jiných, zákonem blíže nespécifikovaných vážných důvodů.¹⁸⁶

D. Nezpůsobilost. Jedná se zejména o nezpůsobilost z důvodu nepříznivého duševního stavu. Podle ustanovení § 14 zákona o rodině nemůže do manželství vstoupit osoba zbavená způsobilostí k právním úkonům. Osoba v této způsobilosti omezená může do manželství vstoupit s povolením soudu, pokud je její zdravotní stav slučitelný s účelem manželství. Osoba, stížená takovou duševní poruchou, která by měla za následek zbavení způsobilosti k právním úkonům do manželství vstoupit nemůže, ale osoba, jejíž postižení duševní poruchou, jež by mělo za následek „pouhé“ omezení způsobilosti k právním úkonům, lze manželství soudně povolit, pokud by zdravotní stav postižené osoby byl slučitelný s účelem manželství.¹⁸⁷

E. Výhrůžky, omyl. Překážka bezprávné výhrůžky znamená, že jeden ze snoubenců nevstupoval do manželství dobrovolně na základě svobodného rozhodnutí.¹⁸⁸ Omyl pak můžeme dělit do dvou kategorií – **omyl v totožnosti snoubence** (manželství je uzavíráno s osobou, která předložila cizí nebo padělaný doklad osobnosti) a **omyl v povaze právního úkonu** (jeden ze snoubenců si myslí, že probíhající obřad je zasnoubením a nikoliv svatbou).¹⁸⁹

¹⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání.* Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 73.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 75-76.

Jiným vážným důvodem může být podle judikatury Nejvyššího soudu ČR i fakt, že snoubenci již spolu mají dítě a žijí jako druh a družka ve společné domácnosti. (R NS ČR č. 30/1976)

¹⁸⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání.* Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 76-78.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 78-79.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 79.

Bezprávná výhrůžka je například když někdo nutí druhého k uzavření manželství pod pohrůžkou, že jinak na něj podá trestní oznámení pro zpronevěru.

F. Násilí. O manželství nepůjde, pokud muž nebo žena prohlásí, že ke vstupu do manželství byli donuceni fyzickým násilím. Jedná se například o podání drogy před obřadem, takže jeden ze snoubenců řekl „ano“ aniž by o tom později věděl.¹⁹⁰

G. Nedodržení předepsané formy. Zde se jedná například o situaci, kdy manželství bylo uzavřeno církevní formou, ale bez civilního předodдавkového řízení. Další situace, kdy nebyla dodržena předepsaná forma je, když je manželství uzavíráno před „nepříslušným orgánem“ tj. buď před církví nebo náboženskou společností, která není v České republice registrována, nebo (v případě civilního sňatku) byl sňatek uzavřen před nepříslušným úřadem (např. na Okresní správě sociálního zabezpečení).¹⁹¹

¹⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání.* Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 83.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 84.

3.3. Okolnosti bránící platnému uzavření sňatku v pravoslavné církvi

Právo pravoslavné církve dělí překážky pro uzavření manželství do dvou skupin:

- Překážky, které absolutně vylučují uzavření manželství. Za předpokladu, že byla s existencí takových překážek vykonána tajina sňatku, manželství je prohlášeno za neplatné a duchovního, který tajinu vykonal, čeká kanonický postih.¹⁹²
- Druhá skupina překážek je takového charakteru, že uzavřené manželství nemusí být prohlášeno za neplatné, ale následkem takového manželství jsou určité kanonické postihy pro manžele i pro duchovního.¹⁹³

Literatura pravoslavného kanonického práva (Jacoš) rozděluje překážky uzavření manželství na **absolutní** a **podmíněné**.¹⁹⁴

3.3.1. Absolutní překážky uzavření manželství

Absolutními překážkami jsou, jak již bylo výše uvedeno, ty překážky, které působí neplatnost manželství a kanonický postih pro duchovního.

A. Překážka trvajících manželského svazku. Pravoslavná církev uznává manželství jako monogamní svazek muže a ženy. Osoba, která já vázána platným manželstvím, proto nemůže uzavřít další sňatek, aniž by trvajících svazek zanikl.¹⁹⁵

B. Chirotonie.¹⁹⁶ V pravoslavné církvi je tradice ženatého kléru. Ovšem manželství musí být uzavřeno ještě před vlastním svěcením (chirotonií). Po chirotonii už hypodiakon, diakon, kněz ani biskup¹⁹⁷ do manželství vstoupit nemůže, takové manželství by bylo neplatné.¹⁹⁸ Z duchovních osob mohou bez omezení vstupovat do manželství jen žalmisté a zpěváci.¹⁹⁹

¹⁹² JACOŠ, Ján. *Církevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 127.

¹⁹³ Tamtéž, s. 128.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 128-130.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 128.

¹⁹⁶ Chirotonie je pojem označující kněžské svěcení.

¹⁹⁷ Hypodiakon – podjáhen, diakon – jáhen.

¹⁹⁸ To stanovuje 6. pravidlo Trullského sněmu. Srov. *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip[online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 4. 11. 2010].

¹⁹⁹ Stanoveno 26. apoštolským pravidlem a shodně též 1. pravidlo Neocesarejského sněmu, 15. pravidlo 4. všeobecného sněmu, 44. pravidlo Basila Velkého a 10. pravidlo Ankarského sněmu.

Srov. *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 4. 11. 2010].

C. Mniši a mnišky – překážka vyplývající ze zasvěceného způsobu života. Podle učení pravoslavné církve nemohou osoby, které daly slib panenství, vstupovat do konce života do manželství, protože jejich slib panenství se považuje za zasnuby s nebeským ženichem – Kristem.²⁰⁰

D. Čtvrté manželství. Pravoslavná církev neuznává čtvrté manželství, proto vdova/vdovec, kteří potřetí ovdověli, nemohou vstoupit do manželství. Kdyby takové manželství i přes zákaz bylo uzavřené, manželé i klerik, který tajinu sňatku vykonal, podlehnou přísné epitimii.²⁰¹ Absolutní zákaz čtvrtého manželství byl vydán Synodem při konstantinopolském patriarchovi Nikolaji v 10. století.²⁰²

E. Nevěra/cizoložství. Ten, kdo zavinil rozpad svého prvního manželství nevěrou, nemůže vstoupit do dalšího manželství.²⁰³

F. Zdravotní nezpůsobilost fyzického nebo psychického rázu. Za zdravotní nezpůsobilost fyzické povahy považujeme v oblasti manželského práva, zejména nezpůsobilost k naplnění manželství, která může být důvodem pro rozvod. Neplodnost sama o sobě však není manželskou překážkou a není ani důvodem pro rozvod.²⁰⁴ Psychická nezpůsobilost k manželství nemusí být na první pohled zřejmá, často se záporné povahové rysy osobnosti, které hraniční až s duševní poruchou, projeví až po delším soužití. Duchovní, který připravuje snoubence na tajinu sňatku, má však povinnost vyžádat si odborný lékařský posudek na (ne)způsobilost snoubence k vstupu do manželství, pokud během přípravy na tajinu sňatku zpozoruje příznaky duševní choroby.²⁰⁵

G. Překážka věku. Specifikem práva pravoslavné církve je, že stanovuje jak nejnižší možný věk pro vstup do manželství, tak i věkovou hranici, po jejímž dosažení již do manželství vstoupit nelze. Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku nemá odlišně stanovenou nejnižší věkovou hranici pro vstup do manželství – literatura zde odkazuje na sekulární právo. Do manželství lze bez dalšího vstoupit po dosaženém osmnáctém roce věku, ale s přivolením

²⁰⁰ Tato překážka je zakotvena v 16. pravidle 4. všeobecného sněmu, 44. pravidle Trullského sněmu, 5. pravidle Cařihradského dvojnásobného sněmu a v 18. a 19. pravidle sv. Basila Velkého. Viz též: *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel.* Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [citováno dne 4. 11. 2010].

²⁰¹ JACOŠ, Ján. *Církevné právo.* Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 128.

Epitimie – kající skutky.

²⁰² JACOŠ, Ján. *Církevné právo.* Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 129.

²⁰³ Tamtéž, s. 129.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 129.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 129.

soudu může uzavřít manželství i osoba starší šestnácti let – zde bývá hlavním důvodem, proč soud k uzavření manželství přivolí, těhotenství partnerky.²⁰⁶ Věkovou hranici, po jejímž dosažení již nelze vstoupit do manželství stanovuje 24. a 88. pravidlo sv. Basila Velkého.²⁰⁷ Žena nemůže vstoupit do manželství po šedesátém roce věku, muž po sedmdesátém roce věku.

H. Absence rodičovského souhlasu a požehnání. V 38. pravidle sv. Basila Velkého je stanoveno, že absence rodičovského požehnání a souhlasu se zamýšleným sňatkem, je absolutní překážkou sňatku.²⁰⁸ Podle tradice pravoslavné církve dával souhlas a požehnání rodičů pevný duchovní základ novému manželství. Na druhé straně církev nedovolovala rodičům absolutně rozhodovat nebo násilně nutit k uzavření manželství.²⁰⁹

3.3.2. Podmíněné překážky uzavření manželství

Podmíněné překážky manželství jsou takové překážky, které lze odstranit bez toho, aby byly porušeny základy manželství.²¹⁰ Tyto překážky manželství existují zejména v oblasti pokrevního nebo duchovního příbuzenství.²¹¹

A. Překážka pokrevního příbuzenství se vztahuje nejen na osoby narozené v zákonném manželství, ale i na osoby narozené mimo manželství. Stupně pokrevního příbuzenství se vypočítávají podle stupňů zrození.²¹² V pravoslavném manželském právu

²⁰⁶ Tamtéž, s. 129-130.

Jiné pravoslavné církve mají věkovou hranici pro vstup do manželství stanovenu odlišně: Byzantská pravoslavná církev stanovila, že do manželství může vstoupit muž ve věku patnáct let, a žena po dosažení třináctého roku. V ruské pravoslavné církvi je situace jiná – od Posvátné Synody konané v roce 1830 je stanoveno, že muž může vstoupit do manželství v osmnácti letech a žena v šestnácti letech.

²⁰⁷ *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel.* Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [citováno dne 4. 11. 2010].

²⁰⁸ *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel.* Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [citováno dne 4. 11. 2010].

²⁰⁹ JACOŠ, Ján. *Církevné právo.* Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 130.

²¹⁰ Tamtéž, s. 135.

Jde například o situace, kdy: 1) byl sňatek uzavřen v nižším než stanoveném věku a manželé již stanoveného věku dosáhli, 2) v době sňatku nebyl jeden z manželů způsobilý k uskutečnění manželských povinností, ale z této nezpůsobilosti se vyléčil nebo podobně. 3) když jeden z manželů v čase sňatku nebyl psychicky v pořádku, ale vyléčil se a při plném vědomí vyjádřil s uzavřením sňatku souhlas, 4) v čase sňatku bylo použito násilí, hrozba nebo omyl nad jedním z oddáváných, ale tato osoba vyjádřila svůj dobrovolný souhlas se sňatkem, 5) když rodiče nedali souhlas se sňatkem, ale potom souhlasili, 6) bylo manželství uzavřené bez ohlášek, ale po určitém čase byl dán souhlas a manželství bylo prohlášeno za platné, 7) manželství bylo uzavřeno mezi pokřtěnou a nepokřtěnou osobou, která dodatečně přijala křest.

²¹¹ JACOŠ, Ján. *Církevné právo.* Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 130.

²¹² Uplatňuje se zde římskoprávní zásada „*Quot partus, tot gradus*“ neboli kolik porodů, tolik stupňů. Například vnuk je se svým dědem příbuzný ve druhém stupni (musela se narodit jeho matka a pak teprve vnuk).

vylučuje pokrevní příbuzenství v přímé vzestupné i sestupné linii na všech stupních uzavření manželství. Uzavřít manželství lze až v šestém stupni boční linie pokrevního příbuzenství.²¹³

B. Švagrovství je překážka podobná překážce pokrevního příbuzenství. V případě švagrovství vstupem muže a ženy do manželství vstupují do příbuzenských vztahů dvě rodiny (původní rodiny manžela a manželky). Příbuzní ženicha a nevěsty se stávají duchovními sourozenci a vztahuje se na ně příbuzenství jako by byli pokrevními příbuznými až do pátého stupně.²¹⁴ Prakticky řečeno, není například dovoleno uzavřít manželství v případě, kdy se chtějí dva svobodní bratři oženit se dvěma sestrami z jiné rodiny.²¹⁵

C. Osvojení je postaveno naroveň pokrevnímu příbuzenství. Pravoslavná církev vlastní pravidla pro osvojení nemá, proto zde nastupuje sekulární úprava.²¹⁶ Není tedy možné, aby osvojenec uzavřel manželství se svým osvojitelem, popřípadě s jeho pokrevními dětmi. Je však třeba zdůraznit, že osvojením nezanikají pokrevní vazby mezi osvojeným a jeho biologickou rodinou, proto tam trvá i překážka manželství z důvodu pokrevního příbuzenství.²¹⁷

D. Duchovní příbuzenství je podle 53. pravidla Trullského sněmu²¹⁸ větší než příbuzenství pokrevní. Duchovní příbuzenství vzniká křtem mezi křtěncem a jeho kmotrem (kmotry) a příbuznými kmotra. Toto 53. pravidlo Trullského sněmu nestanovuje stupně duchovního příbuzenství, ale není možné (pod sankcí neplatnosti manželství a epitimií na úrovni smilstva), aby manželství uzavřel kmotr s ovdovělou matkou pokřtěného, nebo když kmotra chce vstoupit do manželství s křtěncem.²¹⁹

E. Absence svobodného rozhodnutí uzavřít manželství znamená, že jeden ze snoubenců vstoupil do manželství pod hrozbou psychického nebo fyzického násilí (v případě

²¹³ JACOŠ, Ján. *Cirkevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 131.

V oblasti Byzance byla tato norma zpřísněna ve 12. století po Konstantinopolském sněmu – manželství bylo možno uzavřít až v sedmém stupni příbuzenství. V ruské pravoslavné církvi zase byla praxe, že manželství uzavřené mezi příbuznými v pátém až sedmém stupni se nepovažovalo za nezákonné a neplatné, ale mohlo být uzavřeno pouze se souhlasem eparchiálního biskupa.

²¹⁴ JACOŠ, Ján. *Cirkevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 131-132. Z tohoto důvodu jsou sourozenci ženicha a sourozenci nevěsty v příbuzenském vztahu jako rodní bratři a sestry.

²¹⁵ Blíže 54. pravidlo Trullského sněmu, 2. pravidlo Neocesarejského sněmu, 19. apoštolské pravidlo a 23., 75., 76., 78. a 87. pravidlo sv. Basila Velkého. *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 4. 11. 2010].

²¹⁶ JACOŠ, Ján. *Cirkevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 132.

²¹⁷ Tamtéž, s. 132.

²¹⁸ *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 4. 11. 2010].

²¹⁹ JACOŠ, Ján. *Cirkevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 133.

fyzického násilí i uskutečněného), hrozbou únosu atd. Proto se, v souladu s 27. pravidlem 4. všeobecného sněmu a 30. pravidlem sv. Basila Velkého²²⁰, během svatebního obřadu oddávající ptá snoubenců zda do manželství vstupují dobrovolně a ne z donucení. V opačném případě sňatek nesmí proběhnout a pokud již proběhl, vyhlašuje se za neplatný.²²¹

F. Nejednotnost ve víře je pro pravoslavnou církev vážnou překážkou manželství, protože jednota ve víře je jednou z podmínek platného uzavření manželství. Pravoslavný křesťan nesmí uzavřít manželství s jinoslavným křesťanem (zde lze uzavřít manželství jen v případě, že se jinoslavný zaváže přijmout pravoslaví) a heretikem nebo nepokřtěným.²²²

3.3.3. Zvláštní překážky manželství

Zvláštními překážkami manželství je třeba rozumět takové překážky, jejichž existence nezávisí na nesplnění podmínek ze strany snoubenců nebo jejich rodičů. Jde například o tzv. **doby smutku**, které mají pouze odkladný účinek. Doba smutku se podle tradice dodržuje po úmrtí jednoho manžela. Pozůstalý manžel nebo manželka tedy nemůže minimálně deset měsíců po smrti manžela uzavřít manželství. Cílem dodržení tohoto pravidla je nejen vyjádření úcty k mrtvému, ale také jistota ohledně případného otcovství dětí.²²³

Do dob smutku patří rovněž doby velkých postů – Velkého postu, Petropavlovského postu, Uspenského postu atd. V období postů pravoslavná církev nepovoluje vykonávat svatební obřad. Pokud by přesto byl svatební obřad během Velkého postu vykonaný, je sňatek platný, ale duchovní, který by takový obřad vykonal by podlehl přísnému trestu. Výjimku pro konání svatebního obřadu v období postu může ze závažných důvodů v rámci ikonomie spásy udělit Posvátná synoda.²²⁴

²²⁰ *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 4. 11. 2010].

²²¹ JACOŠ, Ján. *Církevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 133.

²²² Tamtéž, s. 133. Srov. též 14. pravidlo 4. všeobecného sněmu, 10. pravidlo laodicejského sněmu a 72. pravidlo Trullského sněmu. *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 4. 11. 2010].

²²³ JACOŠ, Ján. *Církevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 136.

²²⁴ Tamtéž, s. 136.

3.4. Srovnání

Pro velký obsah srovnávané materie bude srovnání této kapitoly rozděleno do několika tabulek. Cílem srovnávání této části bylo vystihnout hlavní společné a odlišné rysy manželských překážek. Vzhledem k tomu, že institut dispenzovatelnosti překážek se objevuje, stejně jako institut zákazů manželství, pouze v právu římskokatolické církve, nebyla dispenzovatelnost manželských překážek ani zákazy manželství předmětem srovnání.

3.4.1. Označení okolností bránících platnému uzavření manželství a možnost jejich odstranění

	Označení okolností bránících platnému uzavření manželství	Možnost odstranění okolnosti bránící platnému uzavření manželství
Římskokatolická církev	Překážky a zákazy manželství	Od překážky lze udělit dispenz, ale jsou překážky, které nejsou za žádných okolností dispenzovatelné. Od zákazu manželství se uděluje dovolení.
Českobratrská církev evangelická	Jsou stanoveny pouze ty překážky, které stanoví zákon o rodině. Jiné překážky nebo zákazy stanoveny nejsou.	Tak jak je stanoveno v zákoně o rodině. Manželské právo ČCE žádné dispenze a dovolení nezná.
Pravoslavná církev	Překážky absolutní, překážky podmíněné a překážky zvláštní.	NE – ale v některých případech se může využít ikonomie nebo dovolení archijereje.

3.4.2. Manželské překážky

	Překážky vyplývající z osobního stavu snoubenců	Překážky náboženského charakteru	Ostatní překážky
Římskokatolická církev	Věk, tělesná neschopnost, trvalý manželský svazek, pokrevní a zákonné příbuzenství, švagrovství.	Různost náboženství, svěcení, řeholní slib čistoty.	Únos, zadržování, veřejná počestnost, zločin.
Českobratrská církev evangelická	Věk, nezpůsobilost (zejm. duševní), zákonné a pokrevní příbuzenství, trvalý manželský svazek nebo registrované partnerství.	Překážky tohoto charakteru v právu ČCE neexistují.	Výhrůžky, omyl, nedodržení předepsané formy
Pravoslavná církev	Věk, trvalý svazek manželský, čtvrté manželství, zdravotní nezpůsobilost, pokrevní příbuzenství, švagrovství, osvojení.	Svěcení (chirotonie), zasvěcený život, nejednotnost ve víře, duchovní příbuzenství.	Nevěra, cizoložství, absence rodičovského souhlasu, absence svobodného rozhodnutí uzavřít manželství, doba smutku, doba velkých postů.

4. POŽADAVKY NA ZPŮSOB UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

4.1. Požadavky na způsob uzavření manželství v římskokatolické církvi

4.1.1. Právní a liturgické předpisy upravující způsob uzavření manželství

Požadavky kanonického práva na způsob uzavření platného manželství primárně stanoví CIC/1983 - kánony 1108 a následující upravují mj. pojem kanonické formy uzavření manželství, úlohu svědků, úlohu asistujícího kněze (popř. pověřeného laika), místo sňatku atd.²²⁵

Liturgickým předpisem, který se použije při uzavírání sňatku, je kniha Svatebních obřadů – římský rituál.²²⁶

Při popisu jednotlivých institutů v této kapitole budeme vycházet také z kanonistické literatury.

4.1.2. Forma uzavření manželství

Aby bylo manželství v římskokatolické církvi uzavřeno platně, musí být dodržena tzv. **kanonická forma**, která je definována jako „kanonickým právem přesně stanovený způsob uzavření manželství“.²²⁷

Za běžných okolností se vyžaduje **řádná forma**, tedy dodržení všech obvyklých předpisů (tj. přítomnost nupturientů, respektive řádně pověřeného zástupce nupturienta, přítomnost dvou svědků a přítomnost asistujícího s potřebnou církevní jurisdikcí).²²⁸ **Mimořádná forma**²²⁹ uzavření manželství se užije výjimečně v nouzových situacích. Zde jsou

²²⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1108 a násl.

²²⁶ *Svatební obřady*. Ve spolupráci s ČBK vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří. 2007, 135 s.

²²⁷ DUDA, Ján. *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996, s. 205.

²²⁸ V terminologii kanonického práva se asistujícím při svatebním obřadu rozumí oddávající kněz. Je to výrazem skutečnosti, že v katolické církvi není oddávající kněz pouhým pasivním svědkem obřadu, ale jménem církve přijímá slib snoubenců, takže se na svatebním obřadu aktivně podílí. Blíže viz: NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 131.

²²⁹ Mimořádná forma se uplatní v okolnostech, kdy nelze naplnit požadavky řádné formy bez viny nupturientů. O jaké okolnosti musí jít, aby manželství bylo možné uzavřít mimořádnou formou stanoví CIC/1983 v kán. 1116 – jedná se o nebezpečí smrti jedno z nupturientů a nebo nemožnost obrátit se bez závažných nesnází na oddávajícího s příslušnou jurisdikcí. Manželství se tedy uzavírá bez přítomnosti a součinnosti příslušného oddávajícího – pouze

předpisy pro uzavření manželství mírnější. Naopak rovněž výjimečně užívaná **tajná forma** vyžaduje naplnění přísnějších předpisů.²³⁰

Jak jsme uvedli výše, dodržení kanonické formy je nutným předpokladem platnosti manželství. Kanonickou formou je vázán alespoň jeden z nupturientů, který se stal de iure katolíkem.²³¹

Od kanonické formy může být udělena **dispenz**, což znamená, že nebude na základě formálního právního úkonu (individuálního právního aktu) nebo mocí práva dodržena žádná kanonická forma (tj. ani řádná ani mimořádná).²³² Udělení **dispenze formálním úkonem** je výjimečně v kompetenci místního ordináře, který může dispenz udělit v případě nebezpečí smrti alespoň jednoho nupturienta, při smíšeném manželství a při sňatku katolického nupturienta a nepokřtěného nupturienta, v ostatních případech je dispenz rezervována Apoštolskému stolci.²³³

Dispenz daná mocí práva se uděluje, když katolík uzavírá manželství s pravoslavným křesťanem za předpokladu, že je dodržena pravoslavná kanonická forma. Katolická forma se vyžaduje pouze k dovolenosti – lze říci, že uzavření manželství katolíka a osoby pravoslavného vyznání bez dovolení by sice bylo platné, ale ne dovolené (srov. CIC/1983, kán 1127, § 1).²³⁴

Možnost církevního sňatku pro katechumeny je přinejmenším diskutabilní. Katechumen může mít církevní sňatek pouze v případě, že druhým nupturientem je katolík, tedy nupturient vázaný kanonickou formou. Skutečnost, že jeden z nupturientů je katechumen zde tedy nehraje roli.²³⁵

před dvěma svědky. Blíže viz: NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 137.

²³⁰ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 127. O tajné formě uzavření manželství bude samostatně pojednáno níže.

²³¹ Tamtéž, s. 140. Zde je třeba upozornit na změnu, která nastala apoštolským listem papeže Benedikta XVI. *Omnium In Mentem* z října 2009, který nabyl účinnosti 9. dubna 2010. Tento dokument uvádí, že nyní jsou kanonickou formou vázáni již všichni katolíci. To je změna oproti starší úpravě v CIC/1983, kde dikce příslušného ustanovení kánonu 1117 zněla: „...jedna ze stran byla pokřtěna v katolické církvi nebo byla do ní přijata a neodpadla od ní formálním úkonem.“ Nyní už neplatí část „neodpadla od ní formálním úkonem.“ Blíže viz: dokument z 26. října 2009, vydaný papežem Benediktem XVI: *Omnium In Mentem*. Oficiální překlad vyšel v *Acta České biskupské konference*. č. 5. ročník 2010, s. 15 – 19.

Rovněž upozorňujeme čtenáře, v případě hlubšího zájmu, na článek v Revue církevního práva: NĚMEC, Damián. Vznik, chápání a pozdější upřesnění právního institutu „formálního odpadu od katolické církve“ a jejího dopadu na platnost manželství. *Revue církevního práva* č. 3/10, roč. XVI, s. 239-253.

²³² NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 142-143.

²³³ Tamtéž, s. 142-143.

²³⁴ Tamtéž, s. 143.

²³⁵ Tamtéž, s. 150-151.

Nedostatky v kanonické formě rozumíme jednak **nedostatky ze strany nupturientů** (zanedbání kanonické formy – tj. pouze civilní sňatek).²³⁶ **Nedostatky ze strany svědků** spočívají v tom, že svědků je méně než dva, a nebo že nejsou schopni obřad pochopit, vnímat a dosvědčit jeho konání.²³⁷ **Nedostatky ze strany oddávajícího** mohou spočívat ve skutečnosti, že oddávající není ani duchovním ani laikem pověřeným místním ordinářem oddávat, nebo je duchovním ale bez jurisdikce oddávat, nebo je sice duchovním s jurisdikcí oddávat, ale překračuje hranice své kompetence, nebo je způsobilost oddávat dotčena vyhlášeným nápravným církevním trestem, nebo v případě smíšeného manželství při sňatku katolickou kanonickou formou by dvě různé osoby vyžadovaly (přijímaly) manželský souhlas – každý od svého nupturienta, by katolický oddávající nekonal to, co od něj vyžaduje CIC/1983 v kán. 1108, §2.²³⁸

4.1.3. Typy svatebních obřadů

A. Svatební obřad ve mši se koná, pokud jsou oba nupturienti katolíci. Použije se obřad popsáný v I. kapitole Svatebních obřadů. Hlavními prvky obřadu je:

- a) **bohoslužba slova**, v níž je poukázáno na význam křesťanského manželství v dějinách spásy a jeho poslání v posvěcování manželů a dětí,
- b) **manželský slib** k němuž vybízí oddávající a jménem církve tento slib přijímá,
- c) **slavnostní modlitba za manžele**, jíž se na ženicha a nevěstu svolává Boží požehnání,
- d) **svaté přijímání manželů** a ostatních přítomných.²³⁹

B. Svatební obřad beze mše se užije při konání sňatku mezi katolíkem a pokřtěným partnerem jiného než katolického vyznání, avšak se souhlasem místního ordináře lze i v tomto případě (pokud je to vhodné) užít obřad ve mši. V situaci, kdy je uzavírán sňatek mezi katolíkem a křesťanem jiného vyznání, lze na základě dovolení místního ordináře přizvat duchovního církve nekatolického partnera, aby se obřadu účastnil a např. čtením z Písma, nebo požehnáním manželům.²⁴⁰

²³⁶ Pokud katolík vázaný kanonickou formou uzavřel pouze civilní sňatek, je takto uzavřené manželství neplatné a z pohledu kanonického práva jsou civilně sezdání manželé (z nichž alespoň jeden je katolík vázaný kanonickou formou) stále svobodní.

²³⁷ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 151.

²³⁸ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 152.

²³⁹ *Svatební obřady*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s ČBK. 2007. s. 14-15.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 15.

C. Svatební obřad za asistence pověřeného laika je upraven v III. kapitole knihy Svatebních obřadů. Laika, který může asistovat uzavření sňatku kvůli nedostatku kněží a jáhnů v diecézi, deleguje diecézní biskup (na základě předchozího kladného hlasování biskupské konference a dovození Apoštolského stolce).²⁴¹ Na takto pověřeného laika je kladen požadavek, aby řádně vykonal katechezi i duchovní přípravu snoubenců. Oddávající laik také od snoubenců vyžaduje manželský slib a jménem církve ho přijímá. Řídí rovněž celé slavení obřadu.²⁴²

D. Svatební obřad katolíka s katechumenem nebo nepokřtěnou osobou se koná buď v kostele, nebo na jiném vhodném místě. Použije se obřad popsany ve IV. kapitole knihy Svatebních obřadů.²⁴³

4.1.4. Možnost uzavření tajného sňatku

V praxi občas nastanou situace, kdy veřejné uzavření manželství by znamenalo pro nupturienty značné obtíže. Místní ordinář může dovolit (po posouzení závažnosti a naléhavosti důvodu) neveřejné uzavření sňatku.²⁴⁴

CIC/1983 vyžaduje v případě neveřejného uzavření manželství dodržení plné kanonické formy, dovození místního ordináře, tajně provedené předsňatkové řízení, závazek mlčenlivosti (pro místního ordináře²⁴⁵, svědky a samotné manžele), zaznamenání uzavřeného manželství pouze v knize uložené v tajném archivu kurie.²⁴⁶

4.1.5. Náležitosti svatebního obřadu

A. Místo sňatku je upraveno primárně v CIC/1983, kán. 1115. Farnost příslušná k uzavření sňatku se stanoví podle katolického nupturienta (pokud jsou katolíci oba nupturienti, stanoví se příslušná farnost podle kteréhokoli z nich).²⁴⁷

²⁴¹ Tamtéž, s. 12.

²⁴² Tamtéž, s. 50.

²⁴³ Tamtéž, s. 63.

²⁴⁴ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 138.

²⁴⁵ Zde je třeba upozornit, že pro místního ordináře je závazek mlčenlivosti podmíněný: CIC/1983 v kánonu 1132 uvádí, že pokud by ze zachování tajemství hrozilo velké pohoršení nebo velké poškození posvátnosti manželství, povinnost ordináře zachovat mlčenlivost zaniká. Tato skutečnost se oznamuje nupturientům ještě před uzavřením sňatku.

²⁴⁶ Srov. CIC/1983, kán. 1130-1133. V případě tajného uzavření manželství se také nezasílá hlášení o uzavření manželství do křestních matrik novomanželů. Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 139.

²⁴⁷ Srov. též: NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 135.

Příslušná je farnost domicilu nebo kvazidomicilu, v případě osob bezdomých farnost aktuálního pobytu, v případě personální farnosti ta farnost, do níž aspoň jeden nupturient patří, v případě více příslušných farností si mohou nupturienti jednu farnost vybrat.²⁴⁸

Ve farnosti, kam ani jeden ze snoubenců nepřísluší by byl sňatek uzavřen nedovoleně, pokud by k uzavření sňatku nedošlo na základě dovolení místního ordináře nebo faráře farnosti příslušné podle kodexu.²⁴⁹

Samotný akt uzavření manželství probíhá dovoleně ve farním kostele, nebo na jiném posvátném místě trvale určeném pro katolickou bohoslužbu (na základě dovolení faráře nebo místního ordináře), na jiném než posvátném místě (opět na základě dovolení, v tomto případě pouze místního ordináře) a v případě manželství mezi katolickým a nepokřtěným nupturientem je dovoleno uzavřít manželství jak v kostele, tak na jiném vhodném místě.²⁵⁰

B. Doba sňatku

Liturgické předpisy katolické církve (Svatební obřady – římský rituál), ze kterých při psaní práce vycházíme stanovují, že slavení svatby je vyloučeno na Velký pátek a Bílou sobotu. Ve dnech kající povahy, tedy v době postní jsou nupturienti upozorněni farářem na vážný ráz těchto dní.²⁵¹

C. Osoba oddávajícího a požadavky na něj jsou upraveny v CIC/1983, kán. 1109-1114. Oddávající, který zajišťuje církevnost sňatku není pasivním svědkem obřadu – naopak v něm aktivně vystupuje: vyžaduje projev souhlasu nupturientů a jménem církve tento souhlas přijímá.²⁵² Proto je přesnější nazývat oddávajícího asistujícím.

Kdo může být oddávajícím stanoví přesně kanonické právo:

- Klerik (jáhen, kněz, biskup) nebo laický oddávající (pokud je v diecézi nedostatek kněží a jáhnů, a laik dostane delegaci od diecézního biskupa – po předchozím kladném hlasování v biskupské konferenci a dovolení Apoštolského stolce).²⁵³

Aby mohl oddávající sňatku platně asistovat musí mít nad nupturienty **jurisdikci**, která vychází především ze zásady teritoriality. Osoby bez jurisdikce v konkrétním místě nebo nad

²⁴⁸ Tamtéž, s. 135.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 136.

²⁵⁰ Srov. CIC/1983, kán. 1118 a srov. též: NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 136.

²⁵¹ *Svatební obřady*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s ČBK. 2007, s. 14.

²⁵² NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 131.

²⁵³ Tamtéž, s. 131.

konkrétními nupturienty, u nichž nic nebrání tomu, aby byli oddávajícími mohou jurisdikci obdržet cestou **delegace** nebo **subdelegace**.²⁵⁴

Oprávnění faráře ohledně oddávání nupturientů mají²⁵⁵:

- Farář teritoriální farnosti na území své farnosti.²⁵⁶
- Farář personální farnosti vůči osobám sobě podřízeným na území spadajícím do jeho jurisdikce.²⁵⁷
- Kvazifarář na území své kvazifarnosti.²⁵⁸
- Administrátor farnosti na území své farnosti.²⁵⁹
- Farní vikář nebo farář dočasně spravující farnost po jejím uprázdnění nebo po zabrání výkonu faráře, dokud není jmenován farář či administrátor na území farnosti.²⁶⁰
- Každý jednotlivý člen kněžského týmu, kterému je svěřena jedna nebo více farností na území této farnosti nebo všech těchto farností.²⁶¹

D. Přítomnost snoubenců na obřadu vyplývá přímo z požadavku současné podoby kanonické formy stanovené kánonem 1108 § 1, kde je osobní přítomnost snoubenců na obřadu vyžadována. CIC/1983 však v kán. 1105 umožňuje uzavřít manželství prostřednictvím zástupce.²⁶²

E. Přítomnost svědků a požadavky na ně jsou stanoveny v CIC/1983 kán. 1108. Církevní právo nestanovuje podmínky, které musí svědci svatebního obřadu splňovat (je tedy jedno, jestli jsou svědkové plnoletí nebo ne, jakou mají náboženskou příslušnost či vztah

²⁵⁴ Srov. CIC/1983, kán. 131 a 133. Delegovat mohou nositelé řádné delegace v rozsahu své jurisdikce: *Místní ordinář* na svém území, *personální ordinář* vůči osobám ve své pravomoci a na území své jurisdikce, *farář* na území své farnosti. Delegování mohou být *kněží* nebo *jáhni* (místním nebo personálním ordinářem, popř. farářem) nebo *laici*, které může delegovat pouze místní ordinář. Ohledně *druhů delegace* a *subdelegace* odkazujeme na literaturu: NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 134.

²⁵⁵ Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 131-135.

²⁵⁶ CIC/1983, kán. 519 a kán. 530 odst. 4.

²⁵⁷ Tamtéž, kán. 519 a kán. 530 odst. 4. a kán. 1110.

²⁵⁸ Tamtéž, kán. 516.

²⁵⁹ Tamtéž, kán. 540 § 1.

²⁶⁰ CIC/1983, kán. 541 § 1.

²⁶¹ Tamtéž, kán. 543 § 1.

²⁶² NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 127. K problematice uzavření manželství v zastoupení viz tamtéž, s. 122 – 126.

k nupturientům). Podstatné je, aby svědci dokázali pochopit svatební obřad, vnímat ho a následně dosvědčit, že se konal.²⁶³

4.1.6. Manželský slib

Nejdůležitější součástí svatebního obřadu je okamžik, kdy nupturienti vyslovují manželský slib. Znění manželského slibu je uvedeno v knize Svatebních obřadů. Snoubenci nemají možnost znění slibu ovlivňovat, mohou pouze vybírat ze znění slibu uvedených v knize Svatebních obřadů – vybírají si, zda slib vysloví sami, nebo zda slib vysloví oddávající formou otázek a nupturienti jen odpoví „ano.“

V samotném znění manželského slibu je položen důraz na vzájemné odevzdání se druhému partnerovi a vzájemné přijetí se. To je vyjádřeno větou „Já XX se odevzdávám tobě YY a přijímám tě za manželku...“

Dále lze v manželském slibu katolické církve vysledovat tři úrovně slibu:

- Slib lásky, úcty a věrnosti (vyjádřeno větou „slibuji ti lásku úctu a věrnost“).
- Slib stálosti („že tě nikdy neopustím“).
- Slib celoživotního sdílení („že s tebou ponese všechno dobré a zlé až do smrti“).

²⁶³ Tamtéž, s. 130-131.

4.2. Způsob uzavření manželství v církvi českokobratrské evangelické

4.2.1. Právní a liturgické předpisy upravující způsob uzavření manželství

Jak již víme z předchozích kapitol, českokobratrská církev evangelická nemá ucelený systém manželského práva, proto se používá sekulární zákon o rodině a v oblasti liturgických předpisů první díl bohoslužebné knihy s názvem Agenda církve českokobratrské evangelické, která obsahuje celkem pět formulářů, podle nichž může svatební shromáždění probíhat.²⁶⁴ V závislosti na usnesení 4. zasedání 32. synodu Českobratrské církve evangelické upozorňujeme, že tento synod přinesl určité právní pokyny týkající se uzavírání manželství v českokobratrské církvi evangelické a jednak čtyři formuláře pro uzavření manželství.²⁶⁵

4.2.2. Forma uzavření manželství

Jak jsme již uvedli v první kapitole práce, v církvi českokobratrské evangelické má stejnou váhu sňatek uzavřený civilně a sňatek uzavřený církevně během svatebního shromáždění.²⁶⁶ Pro platnost sňatku z pohledu českokobratrské církve není vyžadováno dodržení striktně církevní formy.

4.2.3. Typy obřadů

V závislosti na vztahu snoubenců k církvi českokobratrské evangelické se použijí příslušné formuláře svatebního shromáždění.

Pro snoubence, kteří jsou oba členy českokobratrské církve evangelické a mají aktivní účast na sborovém životě se použije **formulář č. 1.**²⁶⁷

Formulář č. 2. je pro snoubence, kteří sice byli vychováni v evangelické tradici, ale do života sboru se nijak aktivně nezapojují, chtějí však, aby jejich manželství bylo požehnáno před Bohem.²⁶⁸

²⁶⁴ *Agenda církve českokobratrské evangelické – Bohoslužebná kniha.* Díl první. SR ČCE. Praha : 1983. 212 s.

²⁶⁵ *Uzavírání sňatků z právního hlediska – pokyny.* Dostupné [online]: <[http://www.e-cirkev.cz/data/att/Uzav%C3%ADr%C3%A1n%C3%AD%20s%C5%88atk%C5%AF%20z%20pr%C3%A1vn%C3%ADho%20hlediska%20-%20pokyny.pdf](http://www.e-cirkev.cz/data/att/Uzav%20r%C3%ADr%C3%A1n%C3%AD%20s%C5%88atk%C5%AF%20z%20pr%C3%A1vn%C3%ADho%20hlediska%20-%20pokyny.pdf)>, [cit. dne 7. 1. 2011].

Dále upozorňujeme na *Formuláře pro svatební shromáždění – Agenda 2010.* Dostupné [online]: <<http://www.e-cirkev.cz/data/att/Agenda%20-%20formul%C3%A1r%C5%99e%20pro%20svatebn%C3%AD%20shrom%C3%A1%20BEd%C4%9Bn%C3%AD%202010.pdf>>, [cit. dne 7. 1. 2010].

²⁶⁶ *Manželství. Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě.* Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 20.

²⁶⁷ *Agenda církve českokobratrské evangelické – Bohoslužebná kniha.* Díl první. SR ČCE. Praha : 1983 s. 172.

Snoubence, kteří v evangelické tradici nevyrostli a žijí de facto na kraji církve (tj. na životě církve se nepodílejí, ale přejí si požehnání od Boha, církev neodmítá a jejich sňatku požehná podle **formuláře č. 3**.²⁶⁹

Formuláře č. 4a a 4b jsou určeny pro snoubence, z nichž jeden není buď členem českokobratrské církve evangelické (použije se formulář 4a) nebo není vůbec křesťan(v tomto případě se užije formulář 4b.). V takových případech je třeba snoubence, který není členem evangelické církve (nebo snoubenci – nekřesťanovi) poučit o podstatě a pojetí manželství v evangelické tradici a formulovat všechny sliby a požehnání, které během obřadu zazní tak, aby na ně snoubenci mohli popravdě odpovědět.²⁷⁰

Nově byly v r. 2010 schváleny synodem ČCE formuláře určené pro samotné legální uzavření manželství před orgánem církve. Zde jsou obsaženy čtyři formuláře:²⁷¹

- Je-li akt uzavření manželství s právní platností oddělen od svatební pobožnosti s požehnáním pro manželství již uzavřené, přičemž oboje může v rámci jednoho shromáždění vykonat též ordinovaný kazatel, použije se **Formulář I**.
- **Formulář II**. se užívá při uzavření manželství i s jeho požehnáním se koná v celku jednoho bohoslužebného shromáždění
- **Formulář III**. upravuje uzavření sňatku mezi členy evangelické a katolické církve, za přítomnosti duchovních obou církví. Za předpokladu, že nebyla udělena dispens od kanonické formy, souhlas snoubenců vyžaduje a přijímá katolický duchovní, evangelický duchovní může činit ostatní liturgické úkony. Pokud dispens od kanonické formy udělena byla, mohou si oba duchovní svobodně rozhodnout, jak si rozdělí jednotlivé liturgické úkony.
- V případě, že jeden nebo oba snoubenci nejsou členy církve, použije se **Formulář IV.**, kde se se snoubenci již během svatební přípravy hovoří o tom, co pro ně znamená uzavření sňatku v bohoslužebném shromáždění (zda je u nich rozpoznatelná touha po Bohu, jak o tom hovoří Řád sborového života). Pokud bylo manželství již uzavřeno civilně, vynechá se ta část formuláře, kde dochází k uzavření manželství. Manželský slib je formulovaný tak, aby jej oba snoubenci mohli pravdivě vyslovit.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 172.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 172 -173.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 173.

²⁷¹ *Formuláře pro svatební shromáždění – Agenda 2010*. Dostupné [online]: <<http://www.e-cirkev.cz/data/att/Agenda%20%20formul%C3%A1%C5%99e%20pro%20svatebn%C3%AD%20shrom%C3%A1%C5%BEd%C4%9Bn%C3%AD%202010.pdf>>, [cit. dne 7. 1. 2010].

4.2.4. Možnost uzavření tajného sňatku

Pro českobratrskou církev evangelickou je vzhledem k absenci vlastního komplexního manželského práva, stěžejním právním předpisem zákon o rodině. Ten v ustanovení § 3 odst. 2 říká, že manželství má být uzavřeno slavnostně, **veřejným způsobem za přítomnosti dvou svědků**. Manželství však nemusí být uzavíráno na místě veřejně přístupném, veřejnost v podstatě zajišťují svědkové a matrikář. Z dikce zákona o rodině tedy vyplývá, že tajné uzavření sňatku možné není.²⁷²

4.2.5. Náležitosti obřadu

Po právní stránce je třeba zkoumat náležitosti stanovené zákonem o rodině (veřejnost, slavnostní způsob, přítomnost svědků, osoba oddávajícího a souhlasné prohlášení snoubenců).²⁷³ Z pohledu církve musíme zohlednit požadavky náboženské a liturgické (místo konání sňatku, doba konání sňatku, osoba oddávajícího, přítomnost snoubenců, přítomnost svědků, znění manželského slibu).²⁷⁴ Vzhledem k tomu, že zadání práce má reflektovat vznik manželství církevním způsobem, ze sekulární úpravy budeme vycházet částečně – jen v míře, ve které právní úprava církve českobratrské evangelické na sekulární předpisy odkazuje.

A. Místo konání sňatku

Svatební shromáždění, ve kterém se pro snoubence vyprošuje Boží požehnání, se koná obvykle v budově sboru, jehož členem je alespoň jeden snoubenec (nebo oba). Svatební shromáždění ve sboru, jehož členy snoubenci nejsou, je možné, pokud o tom ví staršovstva obou sborů.²⁷⁵ Není nikde upraveno, zda k možnosti uzavření sňatku v cizím sboru je třeba souhlas staršovstev. Skutečnost, že staršovstva sborů byla o uzavření sňatku v cizím sboru předem informována, nemusí nutně znamenat, že s tím také souhlasí.²⁷⁶

B. Doba konání sňatku

Předpisy českobratrské církve evangelické nestanovují žádná období, ve kterých by se sňatek neměl z náboženských důvodů konat. Jediné omezení stanoví Agenda českobratrské

²⁷² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání*. Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 56.

²⁷³ Tamtéž, s. 55-57.

²⁷⁴ *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 44.

²⁷⁵ *Řád sborového života: čl. 3 odst. 2 a 4. Řád sborového života*. Dostupné [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czt/rsz.htm>>, [cit. dne 6. 11. 2010]

²⁷⁶ Údaj pochází z osobního rozhovoru s kazatelem ČCE Pavlem Klineckým, dne 25.7. 2010.

církve, že svatební shromáždění by se nemělo konat v neděli, protože neděle je připomínkou Kristova vzkříšení. Pokud se však svatební shromáždění v neděli koná, bývá požehnání snoubencům zařazeno do přímluvné části nedělního shromáždění.²⁷⁷ Pokud sbor v neděli slaví Večeři Páně, účastní se jí novomanželé se sborem. Když se svatební shromáždění koná mimo neděli, Večeře Páně součástí shromáždění není.²⁷⁸

C. Osoba oddávajícího

V českobratrské církvi evangelické je oddávající osobou ordinovaný kazatel, před nímž (a před svědky) snoubenci během svatebního shromáždění deklarují své rozhodnutí vstoupit do manželství.²⁷⁹ Na základě dotazu vzneseného na právní oddělení ústřední církevní kanceláře církve českobratrské evangelické uvádíme, že oddávající osobou může být, kromě ordinovaného kazatele, také kazatel, který působí jako zvolený kazatel některého sboru (farního, seniorátního, povšechného), dále kazatel působící na základě pověření synodní rady v jiných institucích, kazatel, který není v činné službě, ale byla mu zachována způsobilost k ordinované službě kazatele.²⁸⁰

Kazatelem se může stát farář nebo jáhen (muž nebo žena) s příslušným teologickým vzděláním realizovaném v magisterském vzdělávacím programu Evangelická teologie na Evangelické teologické fakultě. Dále je nutné absolvovat povinnou přípravu, získat osvědčení k ordinované službě faráře nebo jáhna v církvi, byli řádně zvoleni v některém sboru a ordinováni.²⁸¹

D. Přítomnost snoubenců během svatebního shromáždění

Jak již víme, během svatebního shromáždění je snoubencům vyprošováno a vyhlašováno Boží požehnání pro manželství.²⁸² Přestože to v právní úpravě církve českobratrské evangelické není nikde upraveno výslovně (a při respektování sekulární úpravy by mělo být uzavření manželství v zastoupení možné), ze znění řádu sborového života dovozujeme, že není možné uzavřít sňatek v zastoupení. Osobní přítomnost snoubenců během svatebního shromáždění je nutná, protože požehnání se vyprošuje snoubencům, nikoli jejich zástupcům. Tuto naši

²⁷⁷ Při požehnání snoubencům, které je součástí nedělního shromáždění je třeba dát důraz na Kristovu zvěst, nikoli na svatební charakter shromáždění.

²⁷⁸ *Agenda církve českobratrské evangelické – Bohoslužebná kniha*. Díl první. SR ČCE. Praha: 1983. s. 174.

²⁷⁹ *Řád sborového života*: čl. 3 odst. 3. *Řád sborového života*. Dostupné [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/rsz.htm>>, [cit. dne 6. 11. 2010].

²⁸⁰ NAVRÁTILOVÁ, Olga. Dotazy k manželskému právu ČCE. [online]. 6. prosince 2010 14:33; [cit. dne 22. 2. 2011]. Osobní komunikace prostřednictvím e-mailu.

²⁸¹ *Řád pro kazatele*: čl. 3-5, čl. 10 a 12. *Řád pro kazatele*. Dostupné [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/rk.html>>, [cit. dne 6. 11. 2010].

²⁸² *Řád sborového života*: čl. 3 odst. 2. *Řád sborového života*. Dostupné [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/rsz.htm>>, [cit. dne 6. 11. 2010].

domněnku o nemožnosti uzavření manželství v zastoupení v českobratrské církvi evangelické nám potvrdila Mgr. Olga Navrátilová z právního oddělení Ústřední církevní kanceláře církve Českobratrské evangelické v Praze.²⁸³

E. Přítomnost svědků

Sekulární právo jako jednu z náležitostí platného sňatku stanoví, že manželství je uzavíráno v přítomnosti dvou svědků, kteří z teoretického hlediska jsou svědky souhlasného prohlášení snoubenců o vstupu do manželství (jde tedy o svědectví právního úkonu). Svědkové by měli být schopni pochopit průběh obřadu.²⁸⁴ Předpisy českobratrské církve evangelické pouze uvádí, že manželství je uzavíráno v přítomnosti svědků.²⁸⁵

4.2.6. Manželský slib

Při výběru konkrétního slibu, který bude vysloven během svatebního obřadu, mají hlavní slovo snoubenci. Je jen na nich, jaké hodnoty, které považují za důležité pro jejich vztah, budou promítnuty do znění slibu. Je třeba se i domluvit, zda se snoubenci naučí slib nazpaměť a budou ho vzájemně vyslovovat při obřadu, nebo zda slib pronese oddávající a snoubenci jej pouze stvrdí svým „ano“, nebo zda jej budou jednotlivě opakovat po oddávajícím kazateli. Se slibem je také spojena jeho platnost. Je více než vhodné, aby při předsvatebním rozhovoru o manželské slibu padla otázka, za jakých okolností by pro snoubence osobně přestal slib platit; před vstupem do manželství je vhodné přemýšlet, co vše je člověk schopen a ochoten ve vztahu unést (a snést), a co už je pro něj osobně nepřijatelné.²⁸⁶

²⁸³ NAVRÁTILOVÁ, Olga. Dotazy k manželskému právu ČCE. [online]. 6. prosince 2010 14:33; [cit. dne 22. 2. 2011]. Osobní komunikace prostřednictvím e-mailu.

²⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání.* Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 56. Podle autorek publikace nemá nezletilost svědka nebo nepřítomnost svědků vliv na existenci manželství. To je z našeho pohledu v rozporu s ustanovením § 3. odst. 2. zákona o rodině, proto s tímto názorem nesouhlasíme.

²⁸⁵ *Řád sborového života*: čl. 3 odst. 3. Dostupné [online]: <<http://www.evangnet.cz/cce/czi/rsz.htm>>, [cit. dne 6. 11. 2010].

²⁸⁶ *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě.* Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 40.

Příklady jednotlivých slibů, které mohou snoubenci během obřadu vyslovit jsou uvedeny v: *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě.* Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010, s. 41-43.

4.3. Způsob uzavření manželství v pravoslavné církvi

4.3.1. Právní a liturgické předpisy upravující způsob uzavření manželství

Tajina sňatku se musí vykonat v duchu církevních kánonů podle typikonu pravoslavné církve a před svědky. Sňatek uzavřený pouze přes státním orgánem nevytváří tajinu sňatku (tu může udělit jen církev), proto pravoslavní křesťané, kteří spolu žijí jen na základě slibu před státní mocí, žijí v hříchu, protože pravoslavná církev občanské sňatky neuznává.²⁸⁷

V některých pasážích této kapitoly budeme vycházet rovněž z českého překladu bohoslužby tajiny sňatku.²⁸⁸

4.3.2. Forma uzavření manželství

Pro pravoslavné křesťany není možné žít v manželství, které by bylo uzavřeno pouze před orgánem státu. Je třeba dodržet církevní formu sňatku, zákonným místem vstupu do manželství je pro pravoslavného křesťana farní chrám.²⁸⁹

4.3.3. Typy obřadů

V manželském právu pravoslavné církve rozeznáváme dva typy obřadů: **Obřad velikého sňatku**, který se koná pokud alespoň jeden ze snoubenců vstupuje do manželství poprvé, a **obřad dalšího sňatku** pro partnery, kteří už nejsou oddáváni poprvé. Obřad dalšího sňatku se ale nese spíše v duchu pokání a je méně slavnostnější než obřad velikého sňatku. Skutečná tajina sňatku se uskutečňuje pouze v obřadu velikého sňatku, tj. v prvním sňatku. Druhé a třetí manželství se tajina manželství nekoná, ale církev snoubencům přesto požehná, protože je lépe žít s požehnáním církve než v hříchu. Jedná se zde o platné manželství, ale nikoli už o tajinu.²⁹⁰

Vlastní obřad (lhostejno zda obřad velikého sňatku nebo obřad dalšího sňatku) se má konat co nejdříve po Božské liturgii a je rozdělen na dvě části: zasnuby a sňatek (přesněji

²⁸⁷ JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 136.

²⁸⁸ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf> >, [citováno dne 6. 11. 2010], 40 s.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 28.

²⁹⁰ JACOŠ, Ján. *Církevní právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 2006. s. 136.

zásnuby a korunovace). V současné době se obřady zásnub a sňatku konají v rámci jedné bohoslužby bezprostředně po sobě.²⁹¹

4.3.4. Možnost uzavření tajného sňatku v pravoslavné církvi

Tajina sňatku se v pravoslavné církvi koná veřejně v rámci liturgie za přítomnosti svědků, příbuzných, známých a přátel a řádně ustanoveného kněze, který tajinu vykoná.²⁹² Z toho dovozujeme, že tajné uzavření manželství (tj. bez přítomnosti svědků) možné není.

4.3.5. Náležitosti obřadu

A. Místo sňatku

Pro pravoslavné křesťany je zákonným místem vstupu do manželství pravoslavný farní chrám, do jehož farnosti ženich a nevěsta patří. V situaci, kdy je pravoslavný chrám nedosažitelný, archijerej může udělit výjimku a dovolit konání svatebního obřadu v domácí kapli, popř. v domácí modlitebně, jinak není dovoleno uzavírat manželství v domácí kapli nebo modlitebně.²⁹³

Za předpokladu, že ženich a nevěsta pocházejí z různých farností, koná se sňatek ve farnosti jednoho z nich.²⁹⁴ Není ale možné, aby příslušníci jiných farností žádali uskutečnění svatebního obřadu ve farnosti, kde ani jeden nejsou farníky. Tito nesmí být oddáni v nepříslušné farnosti, pokud by je mohl oddat farář v jejich farnosti.²⁹⁵ Může se ovšem také stát, že snoubenci patří každý do jiné eparchie, proto je ke sňatku nutný souhlas archijereje, v jehož eparchii se obřad bude konat.²⁹⁶

Před vlastním obřadem je nutné, aby byly připraveny svatební koruny (věnce), stolek, na kterém bude položen evangeliář, žehnací kříž, talířek s prsteny, číše s červeným vínem,

²⁹¹ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 35.

²⁹² KORMANÍK, Peter. *Základné sväté tajiny pravoslávnej cirkvi (teologicko-praktický výklad)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 1996. s. 134.

²⁹³ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 31.

²⁹⁴ Zda se bude konat svatba ve farnosti ženicha nebo naopak ve farnosti nevěsty záleží na místních obyčejích nebo eventuálně na dohodě snoubenců.

²⁹⁵ Ve výjimečných případech lze v rámci ikonomie nebo při propuštění do jiné farnosti učinit výjimku – s písemným souhlasem kněze, do jehož farnosti snoubenci přísluší společně se svědectvím o snoubencích o neexistenci zábran k sňatku a provedení ohlášek.

²⁹⁶ Eparchie je územní správní jednotka pravoslavných a řeckokatolických církví.

Srov. *Svatá tajina sňatku*. [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 34.

ubrousek a svatební ikony. Tam, kde budou ženich s nevěstou při obřadě stát, se rozprostře bílé plátno. Připraví se též svatební svíce.²⁹⁷

B. Doba konání sňatku

Pravoslavná církev má velmi přesně stanoveno, ve kterých obdobích církevního roku nelze uzavírat sňatek. Jedná se v naprosté většině o tyto postní doby²⁹⁸:

- Od neděle masopustní (týden před začátkem Velkého půstu, který trvá sedm týdnů před Velikonocemi) do první neděle po Velikonocích.
- Petrovský půst, který se drží v období před svátkem apoštolů sv. Petra a Pavla. Délka tohoto postu je proměnlivá – podle data Velikonoc může půst trvat v rozmezí jednoho až čtyř týdnů. V den svátku apoštola Petra lze sňatek konat, pokud se nejedná o úterý nebo čtvrtek.
- Uspenský půst – dvoutýdenní období přísného postu, který končí svátkem Zesnutí přesvaté Bohorodice (15. 8.).
- Čtyřicetidenní předvánoční půst, který se nazývá Filipovský, protože začíná na svátek sv. apoštola Filipa. Do tohoto období se započítává den, který předchází počátku postu, sváteční dny od svátku Narození do Bohozjevení (svátku Zjevení Páně), tedy období od 14. listopadu do 6. ledna včetně.
- Dny před jednodenními posty – před středou a pátkem.
- V den před nedělí – tedy sobota.
- V den před svátkem z Dvanáctera – v pravoslavné církvi se drží dvanáct největších svátků, které se vztahují k životě Krista a Panny Marie. Jedná se například o svátky: Narození P. Marie, Narození Krista, Ukřižování, Zesnutí Panny Marie, Svatodušní neděle – padesátý den po Pasše je pondělní svátek Trojice.
- Ve dny, které předcházejí: 29. srpnu (svátek Stětí Jana Křtitele), 26. září (svátek apoštola Jana), 1. října (svátek Záštity přesvaté Bohorodice), 8. listopadu (svátek sboru Archanděla Michaela).²⁹⁹
- V den chrámového svátku a v dny ostatních farních svátků.³⁰⁰

²⁹⁷ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 26.

²⁹⁸ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 34.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 34.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 34.

- V den před osobním svátkem snoubence (podle pravoslavné tradice tzv. dnem anděla ženicha a anděla nevěsty), ale po odůvodněné a naléhavé prosbě oddáváných může být udělena výjimka.³⁰¹
- Čtyřicetidenní půst v období příprav na Paschu – výjimku z tohoto pravidla uděluje v odůvodněných případech Posvátná synoda. Vykonání sňatku v době tohoto postu neznamená neplatnost manželství, ale klerik, který by tajinu vykonal, bude stížen přísným trestem.³⁰²

C. Osoba oddávajícího

Jak už jsme uvedli výše, k oddávání je kompetentní farář, do jehož farnosti patří snoubenci (nebo alespoň jeden z nich). V pravoslavné církvi tedy platí pravidlo, že farář oddává své farníky. Oddávajícím může být i biskup, jenž v liturgickém životě reprezentuje církev. Biskup nejprve přijme souhlas snoubenců a pak dojde ke korunovaci snoubenců.³⁰³

Farář, který je oprávněn oddávat, musí s maximální pozorností vyplnit požadavky dané pravidly manželského práva, aby byl sňatek platný, proto je nutné bezpečné zjištění případné existence manželských překážek. Podle pravidel pravoslavné církve má kněz oddávat vždy jen jeden pár – nelze oddávat hromadně, každý pár musí být oddán odděleně.³⁰⁴

Jistou zvláštností je, že farář, který oddává snoubence během obřadu dalšího sňatku (tedy osoby vstupující do manželství podruhé nebo potřetí), nemá se účastnit svatební hostiny, aby to nevypadalo, že druhé, eventuálně třetí manželství snoubenců schvaluje.³⁰⁵

K oddávání není oprávněn jeromonach³⁰⁶ – pouze v nouzových situacích jeromonach snoubence oddat může.³⁰⁷ Není také považováno za vhodné, aby farář oddával svou dceru nebo syna, avšak pokud jiný farář není v dosahu, tento zákaz neplatí.³⁰⁸

³⁰¹ Tamtéž, s. 34.

³⁰² *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 6. 11. 2010].

³⁰³ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 31.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 31.

³⁰⁵ 7. pravidlo neocesarjského sněmu. Srov: *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 6. 11. 2010].

³⁰⁶ Jeromonach je označení pro mnicha – muže, který složil mnišské sliby.

³⁰⁷ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 31. Jeromonachové nemohou oddávat už od 14. století, blíže 84. pravidlo Nomokánonu: *Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel*. Dostupné ke stažení v souboru zip [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>>, [cit. dne 6. 11. 2010].

³⁰⁸ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 31.

D. Přítomnost snoubenců během obřadu

Je nutné, aby snoubenci byli během obřadu přítomni osobně kvůli žehnání, které se uděluje jim, nikoli zástupcům, proto sňatek v zastoupení není v pravoslavné církvi možný.³⁰⁹

E. Přítomnost svědků

Jak již víme, manželství v pravoslavné církvi lze uzavřít pouze veřejným způsobem, tj. před knězem a dvěma svědky. Ženichův svědek má být muž, nevěstin svědek žena. V ideálním případě by se mělo jednat o kmotra a kmotru snoubenců.³¹⁰

4.3.6. Manželský slib

Pravoslavná církev nedává snoubencům možnost vybrat si znění manželského slibu, ani možnost formulace vlastního slibu. Samotný slib vzájemné věrnosti je vyslovován během korunovace. Během svatebního obřadu činí snoubenci slib vzájemné věrnosti „samotnému Bohu, který tyto sliby přijímá a vylévá na ně svou blahodat“³¹¹ Manželský slib v pravoslavné církvi není formulován jako „já, XX, беру si tebe, YY, a slibuji ti...“ Kněz se snoubenců ptá (každého zvlášť) jestli „chce z dobré vůle, bez přinucení a z pevného rozhodnutí pojmout sobě za manželku tuto/tohoto (jméno), kterého/kterou zde před sebou vidí. Po odpovědi následuje otázka, zda se ženich/nevěsta nezaslíbili někomu jinému.“³¹²

³⁰⁹ Tamtéž, s. 31.

³¹⁰ *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 31.

³¹¹ Tamtéž, s. 8.

³¹² *Svatá tajina sňatku*. Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 8.

4.4. Srovnání³¹³

4.4.1. Obecný rámec uzavírání manželství

	Právní a liturgické předpisy	Forma uzavření manželství	Možnost upuštění od řádné formy	Typy svatebních obřadů	Možnost uzavření tajného sňatku
Římsko-katolická církev	CIC/1983 – kán. 1108 a následující. Liturgickým předpisem je kniha Svatebních obřadů – Římský rituál	Řádná forma je forma kanonická, v odůvodněných případech lze uzavřít manželství i mimořádnou formou	ANO – je ale nutné udělit dispenz od kanonické formy	Rozlišujeme čtyři typy svatebních obřadů v závislosti na (ne)příslušnosti nupturientů ke katolické církvi. Jedná se o svatební obřad ve mši, beze mše, obřad za asistence pověřeného laika a obřad pro katolíka a katechumena/nepokřtěnou osobu	ANO – po dovolení místního ordináře
Česko-bratrská církev evangelická	Manželské právo není kodifikováno, používá se proto zákon o rodině a také Právní pokyny pro uzavírání manželství v ČCE. Liturgickými předpisy je jednak první díl bohoslužebné knihy Agenda církve Českobratrské evangelické a jednak Agenda 2010 – formuláře pro svatební shromáždění	Dodržení striktně církevní formy není předpisy českobratrské církve evangelické vyžadováno	ANO – bez dalšího. V případě ČCE je totiž lhotejné, zda je manželství uzavřeno církevně nebo civilně. Platí oboje	Zde rozlišujeme podle jednotlivých bohoslužebných předpisů. Formuláře uvedené v prvním díle Agendy se používají v závislosti na vztahu snoubenců k ČCE, zatímco formuláře zavedené Agendou 2010 slouží výhradně pro uzavírání církevního sňatku a jednotlivé formuláře se používají v závislosti na tom, zda se jedná o „pouhé“ požehnání již uzavřeného sňatku, nebo o uzavření a požehnání sňatku v rámci jednoho shromáždění, případně uzavírání sňatku mezi katolíkem a členem ČCE, nebo pokud jeden či oba snoubenci vůbec nejsou členy ČCE	NE
Pravoslavná církev	Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel. Liturgickým předpisem je obřad Svaté tajiny sňatku. Sňatek má být uzavřen podle typikonu pravoslavné církve	Výhradně církevní forma	NE	Pokud jeden ze snoubenců vstupuje do manželství poprvé, koná se Obřad velikého sňatku. V případě druhého či třetího manželství se koná Obřad dalšího sňatku, který je méně slavnostní a nese se spíše v duchu pokání	NE

³¹³ Srovnání čtvrté kapitoly bylo pro velký rozsah srovnávané materie rozděleno do dvou tabulek: první tabulka vymezuje právní a liturgické předpisy, formu uzavření manželství a upuštění od povinné formy a možnost uzavření tajného sňatku. Druhá tabulka srovnává spíše praktické záležitosti jako je doba a místo sňatku, osoba oddávajícího, požadavky na přítomnost snoubenců a svědků na obřadu a možnost výběru/vlastní formulace manželského slibu.

4.4.2. Náležitosti svatebního obřadu:

	Místo sňatku	Doba sňatku	Osoba oddávajícího	Přítomnost snoubenců na obřadu	Přítomnost svědků	Manželský slib
Římskokatolická církev	Farnost, kde má některý z nupturientů kanonické trvalé bydliště, přechodné kanonické bydliště, nebo se v dané farnosti aspoň měsíc zdržuje	Není možné mít svatbu na Velký pátek a Bílou sobotu. Ve dnech postní doby lze mít svatbu s tím, že farář nupturienty upozorní na vážný ráz těchto dní	V obřadu aktivně vystupuje – přesnější název než „oddávající“ je asistující. Může jím být klerik (jáhen, kněz, biskup) nebo pověřený laik, který má jurisdikci nad nupturienty	ANO – ale je možné uzavřít sňatek i v zastoupení	ANO – nemusí splňovat žádné další zvláštní podmínky	Je uveden v knize Svatebních obřadů, nupturienti nemají možnost znění slibu ovlivnit
Českobratrská církev evangelická	Obvykle v budově sboru. Lze i v jiném sboru než je jeden ze snoubenců příslušný, pokud o tom staršovstva sboru ví	Není stanovena žádná doba, kdy by bylo vyloženě nemožné sňatek uzavřít, jen se nedoporučuje uzavírat sňatek v neděli, protože neděle připomíná Kristovo vzkříšení	Ordinovaný kazatel, zvolený kazatel jiného sboru, kazatel působící na základě pověření synodní rady v jiné instituci, kazatel, který již není v činné službě, ale nebyla mu odňata způsobilost k ordinované službě kazatele	ANO – sňatek v zastoupení sice podle zákona o rodině lze, ale podle práva ČCE nelze	ANO – žádné další podmínky nemusí splňovat	Výběr manželského slibu nebo jeho případná formulace je na snoubencích
Pravoslavná církev	Pravoslavný farní chrám ve farnosti, do níž patří snoubenci, nebo alespoň jeden z nich	Je velmi přesně stanoveno, kdy sňatek uzavírat nelze – jedná se zejména o postní doby	Farář, do jehož farnosti snoubenci patří (nebo alespoň jeden z nich). Ne jeromonach	ANO – sňatek v zastoupení není možný	ANO – ženich má mít za svědka muže, nevěsta ženu. Ideálně by to měli být kmotři snoubenců	Nelze si vybrat znění slibu, ani formulovat slib vlastní. Je zde odlišnost – slib se nevyslovuje, ale kněz se snoubenců ptá, jestli slibují

5. NÁLEŽITOSTI MANŽELSKÉHO SOUHLASU

5.1. Právní náležitosti manželského souhlasu

5.1.1. Právní náležitosti manželského souhlasu v římskokatolické církvi

Právní náležitosti manželského souhlasu jsou v kanonickém právu vymezeny negativně. V případě katolické církve se proto nebudeme zabývat náležitostmi manželského souhlasu, ale jeho **nedostatky**.³¹⁴ Přesné vymezení toho, co je nedostatkem manželského souhlasu, má své opodstatnění v případě, že by manželství bylo později církevní autoritou prohlášováno (na základě žádosti jednoho z manželů) za neplatné od počátku. V takové situaci je třeba zjistit, jestli manželství bylo nade vší pochybnost platně uzavřeno (byly splněny všechny náležitosti), či nikoliv.³¹⁵

Vzhledem k zadání práce a šíři materie úpravy nedostatků manželského souhlasu v kanonickém právu uvádíme pouze základní dělení nedostatků manželského souhlasu a pro rozšiřující výklad odkazujeme na literaturu.³¹⁶

Rozlišujeme:

- **Nedostatky souhlasu spočívající v nedostatku poznání** – jedná se o nedosažení potřebného minima znalostí o manželství,³¹⁷ omyl ohledně osoby druhého nupturienta anebo jeho zásadních vlastností,³¹⁸ omyl v důležité vlastnosti druhého nupturienta zapříčiněný podvodem,³¹⁹ omyl ohledně podstatných vlastností manželství,³²⁰ omyl ohledně platnosti manželství,³²¹ nedostatečné užívání rozumu³²² a závažná porucha soudnosti.³²³

³¹⁴ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 97.

³¹⁵ Tamtéž, s. 96.

³¹⁶ Tamtéž, s. 96-126. V případě zájmu čtenáře odkazujeme též na: KLIMEŠ, Petr. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2004. 170 s.

³¹⁷ CIC/1983, kán. 1096.

³¹⁸ Tamtéž, kán. 1097.

³¹⁹ Tamtéž, kán. 1098.

³²⁰ Tamtéž, kán. 1099.

³²¹ Tamtéž, kán. 1100.

³²² Tamtéž, kán. 1095 odst. 1.

³²³ Tamtéž, kán. 1095 odst. 2.

- **Nedostatky ve vůli** – psychická neschopnost převzít podstatné manželské povinnosti,³²⁴ simulace souhlasu,³²⁵ podmíněný souhlas,³²⁶ násilí nebo vážný strach.³²⁷
- **Nedostatky v prezentaci souhlasu** – uzavření manželství prostřednictvím zástupce,³²⁸ uzavření manželství prostřednictvím tlumočnicka.³²⁹

5.1.2. Právní náležitosti manželského souhlasu v ČCE

Manželský souhlas spočívá ve spojení tří složek: svobodném, úplném a vážném prohlášení snoubenců o vstupu do manželství.³³⁰

Svoboda prohlášení o vstupu do manželství znamená, že oba snoubenci vstupují do manželství ze své vůle, tj. ze svobodného rozhodnutí. Aby prohlášení snoubenců bylo skutečně svobodné, musí absentovat psychický nátlak, násilí a tíseň.³³¹

Úplnost prohlášení spočívá v tom, že souhlasný projev vůle snoubenců je absolutně nepodmíněný.³³²

Vážnost prohlášení je z našeho pohledu nejproblematictější složkou manželského souhlasu. Aby bylo prohlášení učiněno vážně, měli by si snoubenci být vědomi všech důsledků svého vysloveného manželského souhlasu, což v praxi často nebývá.³³³

5.1.3. Právní náležitosti manželského souhlasu v pravoslavné církvi

Je zakázáno, aby snoubenci vstupovali do manželství bez svobodné vůle, v rozporu se svým přáním, z donucení, pod nátlakem, či dokonce násilím.³³⁴

³²⁴ Tamtéž, kán. 1095 odst. 3.

³²⁵ Tamtéž, kán. 1101.

³²⁶ Tamtéž, kán. 1102.

³²⁷ Tamtéž, kán. 1103.

³²⁸ Tamtéž, kán. 1105.

³²⁹ Tamtéž, kán. 1106.

³³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání.* Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 56.

³³¹ Psychický nátlak, násilí a tíseň jsou nedostatky manželského souhlasu, o kterých jsme pojednali ve třetí kapitole.

³³² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání.* Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. s. 56.

³³³ Tamtéž, s. 56.

³³⁴ *Svatá tajina sňatku.* Dostupné [online]: <<http://www.pravoslavni.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf> >, [cit. dne 6. 11. 2010], s. 32.

5.2. Srovnání

Právní náležitosti manželského souhlasu:

	Vymezení právních náležitostí manželského souhlasu	Požadavky na manželský souhlas
Římskokatolická církev	negativní	Absence nedostatku v souhlasu spočívající v nedostatku poznání, absence nedostatku ve vůli, absence nedostatku v prezentaci souhlasu
Českobratrská církev evangelické	pozitivní	Svobodné, úplné a vážné prohlášení
Pravoslavná církev	negativní	Absence nátlaku, násilí a donucení.

6. ZAZNAMENÁNÍ UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

6.1. Zaznamenání uzavření manželství v římskokatolické církvi

V případě římskokatolické církve musíme rozlišovat **církevní** a **státní zaznamenání uzavření manželství**.³³⁵

Církevní zaznamenání uzavření manželství³³⁶ se provádí zápisem do knihy sezdaných ve farnosti, kde se sňatek konal. Zápis probíhá na základě údajů, které byly shromážděny při sepisování snubního protokolu. Je také považováno za vhodné, aby farář, který sňatku asistoval, vystavil novomanželům církevní potvrzení o uzavření manželství.³³⁷ Při sňatku, nebo bezprostředně po skončení obřadu (např. v sakristii) podepisují novomanželé a svědci zápis v matrice (knize sezdaných).³³⁸ Farář místa sňatku také zašle do matrik křtu novomanželů (nebo do farnosti/sboru nekatolického pokřtěného manžela) zprávu o uzavření manželství (Ne temere).³³⁹

Státní zaznamenání uzavření manželství probíhá v součinnosti faráře místa konání sňatku a státní matriky, která je místně příslušná podle místa konání sňatku. Do tří pracovních dnů od konání sňatku musí farář místa konání sňatku doručit na státní matriku protokol o uzavření sňatku, který po uzavření sňatku podepisují novomanželé, farář, svědci a v případě, že jeden z novomanželů je cizinec, podepisuje protokol i tlumočnick. Je třeba také dodat doklady potřebné pro uzavření manželství.³⁴⁰

³³⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 153-155.

³³⁶ Pro případ uzavření manželství mimořádnou formou (pouze před dvěma svědky) a pro případ, že byla dána dispens od kanonické formy podrobněji viz: NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 154.

³³⁷ Tamtéž, s. 153.

³³⁸ Tamtéž, s. 154.

³³⁹ Tamtéž, s. 154.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 155. Podrobněji srov. též ustanovení § 33-38 zákona 301/2000 Sb., o matrikách. Dostupné [online]: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=Z%C3%A1kon+o+matrik%C3%A1ch&text=>, [cit. dne 12. 11. 2010].

6.2. Zaznamenání uzavření manželství v církvi českokobratrské evangelické

V českokobratrské církvi evangelické se uzavřené manželství zapisuje do knihy oddaných.³⁴¹ Rovněž je třeba podepsat protokol o uzavření sňatku, který je posléze doručen na matriku (v zákonné lhůtě tří pracovních dní). Tento protokol podepisují novomanželé, oddávající³⁴², svědci a tlumočník (pokud je jeden z novomanželů cizinec). Jak jsme již uvedli v předešlých kapitolách, v případě manželského práva církve českokobratrské evangelické chybí komplexní právní úprava, proto budeme opět vycházet ze sekulárního předpisu – zákona o matrikách.³⁴³

Zápis do knihy oddaných se provádí na základě protokolu o uzavření manželství (srov. § 40 zákona o matrikách). Zapisované údaje se ověří na základě dokladů nutných k uzavření manželství. Do knihy manželství se zapisují tyto údaje:

- Jméno, příjmení (popř. rodná příjmení), den, měsíc, rok a místo narození, rodná čísla, osobní stav snoubenců a státní občanství.
- Den, měsíc, rok a místo uzavření manželství.
- Jména, příjmení (rodná příjmení), den, měsíc, rok a místo narození rodičů manželů.
- Jména, příjmení a rodná čísla svědků (pokud nemají přidělené rodné číslo)³⁴⁴
- Datum zápisu a podpis matrikáře (v případě ČCE faráře/ administrátora sboru, který novomanžele oddával).

³⁴¹ Matriku sboru vede zvolený farář, který snoubence oddával. Pokud sňatek proběhl ve sboru, kde žádný farář zvolený není, vykonává jeho povinnosti administrátor sboru. Blíže viz [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/npa.html>>, [cit. dne 12. 11. 2010].

³⁴² Oddávajícím může být jednak ordinovaný kazatel, kazatel, který působí jako zvolený kazatel některého sboru (farního, seniorátního, povšechného), dále kazatel působící na základě pověření synodní rady v jiných institucích a také kazatel, který sice není v činné službě, ale byla mu zachována způsobilost k ordinované službě kazatele.

³⁴³ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách. Dostupné[online]:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=Z%C3%A1kon+o+matrik%C3%A1ch&text=>, [cit. dne 12. 11. 2010].

³⁴⁴ Srov. ustanovení § 20 *zákonu o matrikách*. Dostupné [online]:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=Z%C3%A1kon+o+matrik%C3%A1ch&text=>, [cit. dne 12. 11. 2010].

6.3. Zaznamenání uzavření manželství v pravoslavné církvi

Oddávající farář sepisuje protokol o uzavřeném sňatku, který obsahuje všechny předepsané údaje, které byly shromážděny během právní přípravy na uzavření manželství (tedy zejména údaje zjistitelné z osobních dokladů nyní už novomanželů). Protokol podepisují novomanželé, dva svědci a oddávající farář.³⁴⁵ Farář také zapíše nově uzavřené manželství do matriky sňatků. I v případě pravoslavné církve je nutná součinnost faráře a státní matriky – po sňatku podepisuje farář, novomanželé, svědci a (pokud je jeden z novomanželů cizinec) i tlumočnick, protokol o uzavření sňatku, který je potom farář povinen do 3 pracovních dnů doručit na státní matriku.

6.4. Srovnání

	Církevní zaznamenání uzavření manželství	Státní zaznamenání uzavření manželství
Římskokatolická církev	Manželství se zapíše do knihy sezdaných ve farnosti, kde se sňatek konal. Je také považováno za vhodné vystavit snoubencům církevní potvrzení o uzavření sňatku a do matrik křtu novomanželů zaslat oznámení o sňatku (Ne temere).	Probíhá v součinnosti faráře a státní matriky. Farář místa konání sňatku je povinen do 3 pracovních dnů od konání sňatku doručit na státní matriku Protokol o konání sňatku podepsaný novomanželé, farářem a svědky.
Českobratrská církev evangelická	Manželství se zapisuje do knihy oddaných	Probíhá v součinnosti faráře a státní matriky. Farář místa konání sňatku je povinen do 3 pracovních dnů od konání sňatku doručit na státní matriku Protokol o konání sňatku podepsaný novomanželé, farářem a svědky.
Pravoslavná církev	Manželství se zapisuje do matriky sňatků	Probíhá v součinnosti faráře a státní matriky. Farář místa konání sňatku je povinen do 3 pracovních dnů od konání sňatku doručit na státní matriku Protokol o konání sňatku podepsaný novomanželé, farářem a svědky.

³⁴⁵ *Tajina sňatku*. Dostupné[online]: < <http://www.pravoslavi.cz/download/bohoslužby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 14. 10. 2010], s. 3.

Závěr

Závěrem práce lze konstatovat, že nejpodrobnější a nejkompexnější úpravu uzavírání manželství obsahují právní předpisy římskokatolické církve. Ostatní srovnávané církve (ČCE pravoslavná církev) mají sice manželské právo upraveno - ovšem nikoli v jednom předpise, ale jejich právní úprava uzavírání manželství je značně roztržštěná a v případě ČCE se dá říci, že zlomkovitá.

Pro všechny srovnávané církve je společné, že manželství je vybudováno na osobním společenství jednoho muže a jedné ženy (institut monogamie), které by v ideálním případě mělo trvat celoživotně; v právu římskokatolické církve je dokonce stanoveno, co je podstatnými náležitostmi manželství – jednota a nerozlučitelnost. Charakter svátosti má manželství pouze v římskokatolické a také v pravoslavné církvi. Je zde ale drobný rozdíl: pokud je svátostné manželství dvou pokřtěných katolíků prohlášeno za neplatné od počátku, a tito uzavřou nová manželství s jinými partnery (rovněž pokřtěnými katolíky), je jejich manželství opět svátostné. To platí obdobně i u ovdovělých osob. Naproti tomu uzavřou-li ženich i nevěsta v pravoslavné církvi druhé manželství, není toto již svátostné a naopak obřad uzavření sňatku se nese v kajícím duchu.

K občanským sňatkům se kromě ČCE staví ostatní srovnávané církve negativně – občanský sňatek je z pohledu římskokatolické a pravoslavné církve neplatný, zatímco v ČCE jsou si občanský a církevní sňatek postaveny naroveň. Manželství duchovenstva v ČCE a v pravoslavné církvi není zakázáno, byť je třeba dodat, že právo pravoslavné církve požaduje, aby ke sňatku došlo před jáhenským svěcením a kněz si v důsledku sňatku uzavře možnost postupu v církevní hierarchii. Tradici celibátního kléru má tedy pouze římskokatolická církev. I zde však existují právní nástroje k odstranění překážky svěcení (ať už kněžského nebo jáhenského) a překážky trvalého slibu čistoty (pro řeholníky, kteří složili věčné nebo slavné sliby v řeholním institutu). Další manželství žádná ze srovnávaných církví přímo nevylučuje – je třeba ale zmínit, že v právu římskokatolické církve musí být původní manželství prohlášeno církevní autoritou za neplatné od počátku (nebo skončit přirozenou smrtí jednoho z manželů, nebo v případě nesvátostného manželství uplatněním Pavlovského nebo Petrovského privilegia). Specifikem práva pravoslavné církve je, že stanoví, kolik dalších manželství může být – povoleno je druhé a třetí manželství, čtvrté a další manželství již povoleny nejsou. Smíšená manželství mezi členy srovnávaných církví a křesťany jiného vyznání se připouští, ovšem podle práva římskokatolické církve pouze s dovolením místního ordináře a s přísliby katolického

nupturienta směřujícími k závazku chránit svou katolickou víru a snažit se o křest a křesťanskou výchovu dětí. Pravoslavná církev se ke smíšeným sňatkům staví vysloveně odmítavě – jinoslavný snoubenec musí slíbit přestup k pravoslavné víře. Společným rysem cílů manželství ve srovnávaných církvích je pojetí manželství jako trvalého životního společenství muže a ženy, založené na vzájemné úctě, lásce a věrnosti, přičemž v právu římskokatolické církve a v právu ČCE je zdůrazněn prokreativní cíl (plození a výchova dětí), zatímco pravoslavná církev spatřuje prokreativní cíl manželství druhořadým – prvořadým cílem je dosažení plnosti bytí. Všechny tři srovnávané církve pak stanovují rodičům povinnost dbát na všestranný rozvoj a náboženskou výchovu svých dětí.

Co se týče osobních předpokladů snoubenců, všechny církve bez rozdílu požadují, aby snoubenci byli rozdílného pohlaví a dosáhli stanoveného věku. Římskokatolická církev stanoví s celosvětovou platností věk pro vstup do manželství 14 let pro ženu a 16 let pro muže. Zároveň však dává možnost v závislosti na místních podmínkách stanovit partikulárním právem věk pro vstup do manželství vyšší – v ČR je to 18 let. Právo pravoslavné církve stanovuje i horní věkovou hranici, po jejímž dosažení již není možné do manželství vstoupit (60 let věku u vdov a 70 let věku u mužů. ČCE se v tomto případě řídí ustanoveními zákona o rodině. K uzavření sňatku se s výjimkou pravoslavné církve nevyžaduje souhlas rodičů. Program pastorační přípravy před sňatkem má nejvíce rozpracovaný římskokatolická církev, ČCE provádí pastorační přípravu formou předsvatebních rozhovorů a v pravoslavné církvi se koná pouze předsvatební poučení. Právní příprava pak spočívá především ve vyřízení státem požadované administrativy a shromáždění potřebných dokladů, jakož i zjišťování případných překážek manželství a jejich odstranění. Povinnost ohlášek je stanovena pouze u římskokatolické a pravoslavné církve, v ČCE by měl kazatel jen oznámit chystaný sňatek staršovstvu sboru.

Okolnosti bránící platnému uzavření manželství jsou dosti podrobně upraveny v právu římskokatolické a pravoslavné církve, právo ČCE zná jen ty překážky, které stanoví zákon o rodině. Právo římskokatolické církve zná překážky manželství (odstraňují se udělením dispenze) a zákazy manželství (odstraňují se dovolením). Právní předpisy pravoslavné církve rozlišují mezi absolutními, relativními a zvláštními překážkami manželství, které nelze odstranit – pouze v některých případech lze užít ikonomie a nebo dovolení archijereje. Co se týče typologie manželských překážek můžeme je dělit na překážky vyplývající z osobního stavu snoubenců (např. věk, trvajících manželský svazek atd.), překážky náboženského charakteru (např. různost náboženství, svěcení atd.), které v právu ČCE vůbec nejsou stanoveny a ostatní překážky (např. veřejná počestnost, zločin atd.).

Při samotném uzavírání sňatku se v právu římskokatolické a pravoslavné církve vyžaduje dodržení církevní formy, zatímco v právu ČCE je lhostejno, zda byl sňatek uzavřen civilně či církevně. Liturgické předpisy pak v závislosti na vztahu (členství) alespoň jednoho ze snoubenců v dané církvi v níž se sňatek uzavírá, stanovují podobu průběhu svatebního obřadu. S výjimkou římskokatolické církve není připuštěno uzavření tajného sňatku a sňatku v zastoupení. Sňatek se obvykle koná ve farnosti, do níž alespoň jeden ze snoubenců (nebo oba) náleží podle místa bydliště. Předpisy srovnávaných církví také stanoví, která období nejsou pro konání svatby vhodná – nejpodrobněji je to upraveno v právu pravoslavné církve, kde se svatba nesmí konat v období velkopostních dob, římskokatolická církev zapovídá svatby na Velký pátek a Bílou sobotu, v ČCE by se sňatky neměly konat v neděli, protože v neděli se slaví památka Kristova vzkříšení, a to má být v centru pozornosti. Oddávajícím je ve všech srovnávaných církvích obvykle kněz (v případě ČCE kazatel, v případě římskokatolické církve to může být jáhen, kněz nebo i biskup), který má způsobilost k přijetí manželského souhlasu (v právu římskokatolické církve se užívá pojem „jurisdikce“). Na osoby svědků nejsou kromě požadavku jejich přítomnosti na svatebním obřadu, kladeny žádné další nároky. Pouze v případě pravoslavné církve by ženichovým svědkem měl být muž, nevěsta by měla mít za svědka ženu a v ideálním případě by svědci měli být kmotry snoubenců.

Samotný manželský souhlas je v právu pravoslavné a římskokatolické církve vymezen negativně, stejně jako požadavky na něj. Ty jsou v právu římskokatolické církve velmi podrobně vymezeny, což má své opodstatnění v okamžiku, kdy se zkoumá, zda manželství není neplatné od počátku.

Zaznamenání uzavření manželství se provádí jednak do církevních matrik v místě konání sňatku, a také do státních matrik, což v případě všech srovnávaných církví zajišťuje oddávající farář ve spolupráci s příslušnou státní matrikou.

Předložená práce přináší srovnání právních předpisů pro uzavření manželství církve římskokatolické, českobratrské církve evangelické a pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku. Hodnocení, nakolik se zadané srovnání povedlo, přísluší čtenářům. Doufáme, že jim práce přinese nové poznatky a obohacení. Za sebe musím říci, že pro mne, jako osobu bezkonfesní, byť nevěřící, bylo psaní práce velkým odborným i lidským přínosem.

Seznam použitých zdrojů

Prameny tištěné

Agenda církve českobratrské evangelické – Bohoslužebná kniha. Díl první. Praha : SR ČCE. 1983. 212 s.

Katechismus katolické církve. Praha : Zvon – České katolické nakladatelství, 1995. 793 s. ISBN: 80-71131326.

Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Praha : Zvon, 1994. 812 s. ISBN: 80-71130826

Svatební obřady. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství a ČBK. 2007. 135 s. ISBN: 978-80-71929871

Prameny elektronické

Agenda pro svatební shromáždění (Agenda 2010). [online]: <<http://www.e-cirkev.cz/data/att/Agenda%20formul%C3%A1%C5%99e%20pro%20svatebn%C3%AD%20shrom%C3%A1%C5%BE%C4%9Bn%C3%AD%202010.pdf>>, [cit. dne 19. 2. 2011].

BENEDIKT XVI. *Omnium In Mentem.* Oficiální překlad vyšel v *Acta České biskupské konference.* č. 5. ročník 2010, s. 15–19.

Církevní zřízení. [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.htm#P2>>, [cit. dne 22. 7. 2010].

Kánony pravoslavné církve. Kniha posvátných pravidel. [online]: <<http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ZIP/ZIP.HTM>> [cit. 22. 7. 2010].

Řád pro kazatele. [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/rk.htm>>, [cit. dne 14.7. 2010].

Řád sborového života. [online]: <<http://www.evangelnet.cz/cce/czr/rsz.htm>>, [cit. dne 14.7.2010].

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů [online]: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=Z%C3%A1kon%20o%20rodin%C4%9B&PC_8411_l=94/1963&PC_8411_ps=10#10821>, [cit. dne 18. 3. 2011].

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů [online]: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=ob%C4%8Dansk%C3%BD%20z%C3%A1kon%C3%ADk&PC_8411_l=40/1964&PC_8411_ps=10#10821>, [cit. dne 18. 3. 2011].

Zákon č. 40/2009 Sb., v trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. [online]: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=trestn%C3%AD%20z%C3%A1kon%C3%ADk&PC_8411_l=40/2009&PC_8411_ps=10#10821>, [cit. dne 18. 3. 2011].

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení ve znění pozdějších předpisů. [online]: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=Z%C3%A1kon%20o%20rodin%C4%9B&PC_8411_l=94/1963&PC_8411_ps=10#10821>, [cit. dne 18. 3. 2011].

Literatura tištěná

DUDA, Ján. *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Spišská kapitula, 1996. 290 s. ISBN: 80-71420417.

HRDINA, Ignác, Antonín. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. 436 s. ISBN: 80-86432262.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání*. Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. 398 s. ISBN: 80-72391925.

JACOŠ, Ján. *Cirkevné právo*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. 173 s. ISBN: 80-80684995 (brož.).

KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici. Soubor kanonistických studií*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. 103 s. ISBN: 80-70409215.

KLIMEŠ, Petr. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. Olomouc : Matices cyrilometodějská, 2004. 173 s. ISBN: 80-7266-163-9 (brož.).

KORMANÍK, Peter. *Základné sväté tajiny pravoslávnej cirkvi (teologicko-praktický výklad)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 1996. 231 s. ISBN: 80-70973536.

NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP, 2006, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. 215 s. ISBN: 80-71950653

NĚMEC, Damián. Vznik, chápání a pozdější upřesnění právního institutu „formálního odpadu od katolické církve“ a jejího dopadu na platnost manželství. *Revue církevního práva* č. 3/10, roč. XVI, s. 239-253.

NĚMEC, Damián. Liturgická stránka nových svatebních obřadů z r. 1990 a její aktuální dopad v České republice. *Studia theologica* č. 16, léto 2004, s. 1–15.

Kolektiv autorů: *Manželství, jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Knižnice studijních textů ČCE, Praha : ČCE, 2010. 59 s. ISBN: 978-80-87098-14-1 (brož.).

Literatura elektronická

DREXLER, Lukáš. *Revue Theofil. Křesťanské pojmy*.

[online]: <<http://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=220>>, [cit. dne 23. 7. 2010].

KORMANÍK, Peter. *Poučení k posvátné tajně sňatku – výbor z připravované liturgiky*.

[online]: <http://www.pravoslav.gts.cz/liturg/manzel_t.htm>, [cit. dne 23. 7. 2010].

MILKO, Pavel. *Manželství v pravoslaví*.

[online]: <<http://www.dogmatika.wz.cz/manz.htm>>, [cit. dne 23. 7. 2010].

Slovník pravoslavných pojmů. [online]: <<http://www.orthodoxia.cz/slovník.htm>>,

[cit. dne 18. 3. 2011].

Leuenberská konkordie. [online]: <http://www.evangnet.cz/texty:leuenberska_konkordie> [cit. dne 22. 7. 2010].

ŠPAČEK, Michal. *Podklady k přednášce Kajícnost v teologii východní církve*. [online]: <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=77&sel_podtema=947&sel_text=3080>, [cit. dne 26. 7. 2010].

Tajina sňatku. [online]: <<http://www.pravoslavi.cz/download/bohosluzby/svatba-w.pdf>>, [cit. dne 22. 7. 2010].

Uzavírání sňatků z hlediska řádů ČCE a českého právního řádu. [online]: <<http://www.e-cirkev.cz/data/att/Uzav%C3%ADr%C3%A1n%C3%AD%20s%C5%88atk%C5%AF%20z%20p%C3%A1vn%C3%ADho%20hlediska%20-%20pokyny.pdf>>, [cit. dne 19. 2. 2011].

Seznam zkratk

CIC 1983 – Kodex kanonického práva z roku 1983

ČCE – Církev československá evangelická

ČR – Česká republika

Kán. – kánon

KKC – katechismus katolické církve

LS – Leuenberské společenství

ZoR – zákon o rodině

Abstrakt práce

Diplomová práce srovnává právní předpisy pro uzavření manželství církve římskokatolické, českobratrské církve evangelické a pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku. Práce představuje stručný úvod do manželského práva. Měla by čtenáři přinést základní přehled o uzavírání manželství v třech křesťanských církvích, které mají v České republice široké zastoupení.

This Thesis compares Legal Form Concerning the Contracting of Matrimony of the Roman Catholic Church, of the Evangelical Church of Czech Brethren and of the Orthodox Church in the Czech Republic and Slovakia. Thesis introduces brief opening into matrimonial law. It should bring to a reader basic abstract about the Contracting of Matrimony in three christian Churches which have in Czech Republic extensive Representation.

Seznam klíčových slov

Křesťanství, Římskokatolická církev, Českobratrská církev evangelická, Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku, církevní právo, právní předpisy, srovnání, manželské právo, manželství, rodinné právo, rodina

Christianity, Roman Catholic Church, Evangelical Church of Czech Brethren, Orthodox Church in the Czech Republic and Slovakia, Canon Law, Legal forms, Comparisson, matrimonial Law, Matrimony, Family Law, Family

